

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΡΧΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ – ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ – ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ

Στο Νομό Ημαθίας το τμήμα του κάμπου που το διασχίζει ο ποταμός Αλιάκμονας ονομαζόταν κάποτε Ρουμλούκι. Πρόκειται ειδικότερα για την περιοχή που απλωνόταν κάτω απ' τις βόρειες παρυφές των Πιέριων μέχρι τα όρια του Βάλτου (λίμνη Γιαννιτών) και κάτω απ' τα υψώματα της Βέροιας μέχρι τη Καρασμάκι (Λουδίας) και τις εκβολές του Αλιάκμονα.

Απ' την αρχαιότητα μέχρι την Τουρκοκρατία η περιοχή αυτή άλλαξε πολλές ονομασίες, καθώς ανήκε σε διάφορες ευρύτερες γεωγραφικές περιοχές. Έτσι αποτελούσε τμήμα της ομηρικής «Ημαθίας» της «πολυμήλου Βοττιαίας», της «Μακεδονίδος γης», της «Κάτω Μακεδονίας», συνέχισε σαν τμήμα ρωμαϊκής επαρχίας, αργότερα συμπεριλαμβάνονταν στο δεύτερο θέμα Μακεδονίας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, για να περάσει τον 14^ο αιώνα στην κυριαρχία των Τούρκων. Οι Οθωμανοί, όταν έφτασαν σ' αυτήν την περιοχή, αναγνωρίζοντας το ανόθευτο του ελληνικού πληθυσμού που βρήκαν να την κατοικεί, την ονόμασαν «Ρουμλούκι» ή «Οουρουμλούκ», που σημαίνουν «τόπος που έχει Ρωμιούς, Ρωμιότοπος, Ελληνοχώρα» (RUM=ρωμιός – LUV = κτητική κατάληξη ή επιθετικός προσδιορισμός).

Τα χωριά που αποτελούσαν το Ρουμλούκι ήταν τα ακόλουθα: Γήδας, Σχοινάς, Νιχώρι, Ρέσινα, Νησί Καταφύ(γι), Τριχοβίστα, Σκυλίτσι, Καβάσιλα, Σταυρός, Ξεχασμένη, Ραψομανίκι, Πουζαρίτες, Επισκοπή, Λουτρός, Καψόχωρα, Παλιόχωρα, Νησελούδι, Κορυφή, Τρίκαλα, Καρυά, Αηδονοχώρι, Πλατύ, Λιανοβέργι, Παλιοχώρι, Νησέλι, Γκριτζάλι, Νιοχωρόπουλο, Μελίκη, Πρόδρομος, Νιόκαστρο, Μέλοβο, Αλάμπορο μικρό, Αλάμπορο μεγάλο, Κουλούρα, Διαβατός, Μικρογούζι, Μέτσι, Άμμος, Σάντενα, Γεράκι, Μαυραγγέλι, Μπάρμπες, Κούτλες, Παλατίτσια, Βούλτιστα, Τρίχλεβο, Σφήνιτσα, Κλειδί, Κάλιανη, Τσινάφορο. Απ' αυτά τα μεγαλύτερα ήταν ο Γήδας, η Μελίκη και η Κορυφή. Ο αριθμός των χωριών δεν ήταν πάντα σταθερός, γιατί απ' τις συχνές πλημμύρες του Αλιάκμονα πολλά χωριά εγκαταλείπονταν ακατοίκητα ή δημιουργούνταν καινούρια σε άλλες θέσεις.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Από την Μυθολογία αντλούμε τις πρώτες πληροφορίες για την εδώ ύπαρξη και εγκατάσταση ανθρώπων. Έτσι ο Ησίοδος μιλά για τον βασιλιά Ημαθίωνα, που θεωρείται γιός του Τίθωνα και της Ηούς κι αδελφός του Μέμνονα, του βασιλιά των Αιθιοπών. Μιλά επίσης για τις Ημαθίδες κόρες του βασιλιά της Ημαθίας, ενώ γιός του Λυκάονα ήταν ο Μακεδών, που έδωσε αργότερα το όνομά του στη χώρα αυτή. Άλλος μύθος πάλι αναφέρει ότι στη συνέχεια ο Μακεδών απέκτησε τον Άμαθο, από τον οποίο ονομάστηκε η περιοχή Ημαθία. Μολονότι όλες αυτές οι αναφορές θεωρούνται μυθοπλαστικές, αποτελούν σοβαρότατη ένδειξη για την ύπαρξη οργανωμένων εγκαταστάσεων ανθρώπων στην περιοχή ή κοντά σ' αυτή.

Οι πρώτοι κάτοικοι που δημιούργησαν εδώ οικήσεις, πρέπει να θεωρηθούν Πελασγικές φυλές, οι οποίες άλλωστε άφησαν ίχνη και σ' ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο.

ΒΟΤΤΙΑΙΟΙ – ΒΡΥΓΕΣ – ΙΛΛΥΡΙΟΙ

Γύρω στα 1400 π.Χ στις εκβολές του Αλιάκμονα – όπως και στην απέναντι ακτή δυτικά του Αξιού κύρια – εγκαθίσταται ένας καινούριος λαός, που εγκαινιάζει την εποχή του Χαλκού στην περιοχή. Είναι οι Βοττιαίοι, λαός κρητομινωικής, κατά μια άποψη, καταγωγής, που με αρχηγό τον Βότωνα, αποίκησαν την ακτή δυτικά του Αξιού ποταμού και την παραλιακή περιοχή των εκβολών του Αλιάκμονα. Το γεγονός ότι ο χώρος αυτός αποικίστηκε, αποτελεί αφ' ενός μια περίτρανη απόδειξη της αξιοεκμετάλευτης ευφορίας του εδάφους του και αφ' ετέρου μια ένδειξη για την αδυναμία των ντόπιων κατοίκων ν' αντισταθούν σε κάτι τέτοιο.

Λίγα χρόνια μετά την εμφάνιση των Βοττιαίων, νέος λαός εμφανίζεται, οι Φρύγες, που τους συναντάμε περισσότερο με το όνομα Βρύγες ή Βρύγοι. Οι Βρύγες λοιπόν φτάνουν στο Βέρμιο και τις υπώρειες των Πιερίων γύρω στα 1150 π.Χ. Το συμπέρασμα βγαίνει από την χρονολόγηση του νεκροταφείου των τύμβων, που ανασκάφηκε στην Βεργίνα και που ανήκει στην Πρώιμη εποχή του Σιδήρου.

Οι Βρύγες ήταν λαός ομοεθνής των Τρωαδιτών, με τους οποίους βρίσκονταν σε επικοινωνία και είναι αυτοί που εγκαινίασαν την εποχή του Σιδήρου στην περιοχή. Δούλευαν τον σίδηρο το ίδιο καλά με τον χαλκό. Στους αρχαιότερους από τους τύμβους του νεκροταφείου της Βεργίνας, που αποδίδονται σ' αυτούς, βρέθηκαν διάφορα μεταλλικά αντικείμενα, (οχτώσχημες πόρπες, χάλκινα βραχιόλια και γυναικεία στολίδια). Από τα ανασκαφικά ευρήματα φαίνεται πως διατηρούσαν επαφή και με τους κατοίκους της νότιας Ελλάδας.

Αξιοσημείωτη είναι και η κατά τον 9^ο αιώνα π.Χ εμφάνιση του έθνους των Μακεδόνων, που φέρονται να είναι εγκατεστημένοι στα Βόρεια Πιέρια. Η εγκατάστασή τους αναφέρεται σαν ειρηνική, παραμένουν δηλαδή απλά γείτονες και συγκατοίκοι των Φρυγών και των Βοττιαίων.

ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ

Πρέπει να τους φανταστούμε σαν λαό με ξεχωριστή σωματική διάπλαση και δύναμη, στην οποία φαίνεται πως χρωστάνε το όνομά τους. Ετυμολογικά δηλαδή, η λέξη «μακεδών» (από το «μακεδανός» και τη ρίζα μηκ-μακ-μακρός) σημαίνει μεγάλο ύψος, πανύψηλος (μάκος - μήκος).

Διατυπώθηκε η θεωρία ότι η μετακίνηση των Μακεδόνων ήταν η αιτία που ανάγκασε τους Βρύγες να φύγουν από την περιοχή στα τέλη τους 9^{ου} αιώνα, αλλά ο ισχυρισμός αυτός δεν μπορεί να θεωρηθεί βέβαιος, επειδή οι Μακεδόνες από την εγκατάστασή τους στα Β. Πιέρια (110-900 π.Χ) μέχρι το 700 π.Χ περίπου, δεν φαίνεται να επηρέασαν ή να παρενόχλησαν τους γειτονικούς τους λαούς. Κατά τη διαμονή τους εκεί, μάλιστα διατηρούσαν καλή επικοινωνία με τους περισσότερο πολιτισμένους απ' αυτούς τους λαούς, δηλαδή – τους Πίερες (λαός Θρακικός), τους Ερετριείς αποίκους της Μεθώνης – και τους τότε κατοίκους της περιοχής της Βεργίνας.

Γεγονός καθοριστικό για την μετέπειτα τρομακτική εξάπλωση του έθνους των Μακεδόνων ήταν η ανάληψη της εξουσίας από μία καινούργια δυναστεία τους Τημενίδες, που ίδρυσαν το Μακεδονικό βασίλειο, γύρω στα 700 π.Χ.

Έτσι οι Μακεδόνες έγιναν κυρίαρχοι και μοναδικοί κάτοικοι αυτού του χώρου, ενώ μαζί τους άρχισε μια καινούρια περίοδος στην ιστορία της περιοχής. Με την εγκατάσταση τους στο χώρο άρχισε και η δημιουργία του μετέπειτα ενδόξου και αχανούς Μακεδονικού Βασιλείου και δεν μπορούμε παρά να χαρακτηρίσουμε το χώρο της Ημαθίας – Βοττιαίας – Πιερίας σαν την πρώτη κοιτίδα ενός μετέπειτα μεγάλου πολιτισμού. Είναι δε γεγονός πως όσες αυξομειώσεις κι αν γνώρισε κατά καιρούς το Μακεδονικό κράτος, η καρδιά του ήταν πάντα ο χώρος αυτός που αποτέλεσε τον πυρήνα ενός επί αιώνες ακμάζοντος και εξαπλωμένου Βασιλείου. Σαν πρώτη πόλη στην οποία πιστεύεται πως κατοίκησαν οι Μακεδόνες ήταν οι Αιγές, η θέση των οποίων ήταν για χρόνια αντικείμενο αναζητήσεων και ερευνών, ώσπου πρόσφατα τοποθετήθηκε οριστικά στη Βεργίνα (παλιά χωριά Μπάρμπες - Κούτλες) δηλαδή μέσα στα όρια της περιοχής μας.

Η πρωτεύουσα λοιπόν των Μακεδόνων ήταν στα υψώματα της περιοχής αυτής. Στον κάμπο αναπτύχθηκε τότε ακόμα μία πόλη, η ΑΛΩΡΟΣ. Σύμφωνα με όλες τις πηγές η Άλωρος αναφέρεται κατ' αρχάς σαν αρχαιότατη Μακεδονική πόλη που βρισκόταν στην Βοττιαία, στις εισβολές του Αλιάκμονα. Πληροφορίες για την χτίση της δεν υπάρχουν, δεν σώθηκε γι' αυτήν ιδρυτικός μύθος και δεν αναφέρεται κανένα μυθολογικό έστω πρόσωπο σαν γενάρχη ή ιδρυτή της. Όμως άκμασε γρήγορα κι έγινε μια από τις πιο επιφανείς Μακεδονικές πόλεις, αφού τον 4^ο π.Χ αιώνα ένας άρχοντάς της, Πτολεμαίος Αλωρίτης αναρριχήθηκε στο θρόνο της Μακεδονίας και βασίλευσε επί 3 χρόνια από το 368 π.Χ μέχρι το 365 π.Χ. Εν τω μεταξύ με το πέρασμα του χρόνου οι προσχώσεις του Αλιάκμονα προχώρησαν σε μεγάλο βαθμό και άρχισαν να πλησιάζουν τις από βορρά προσχώσεις του Αξιού οπότε η Μακεδονίδα γη δεν είχε πρόσφορα έσοδα στην θάλασσα, αφού και οι δύο πόλεις «ΑΙΓΕΣ» και «ΑΛΩΡΟΣ» άρχισαν λόγω των προσχώσεων του Αλιάκμονα να έχουν προβλήματα στη θαλάσσια επικοινωνία τους. Γι αυτό αι στα 413-399 π.Χ ο βασιλιάς Αρχέλαος μεταφέρει την πρωτεύουσα των Μακεδόνων στην Πέλλα. Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας από της Αιγές στην Πέλλα η περιοχή έπαψε να φιλοξενεί το διοικητικό κέντρο του βασιλείου, αλλά εξακολουθούσε να αναγνωρίζεται σαν ιερός για τους Μακεδόνες τόπος, αφού οι Αιγές ήταν από ανέκαθεν η ιερή τους πόλη. Εδώ έπρεπε να έρθουν οι βασιλιάδες για να θυσιάσουν πριν ξεκινήσουν για πόλεμο, εδώ τελούσαν τους γάμους τους όταν ήθελαν να δώσουν μεγαλύτερη επισημότητα κι εδώ έπρεπε να θαφτούν οι νεκροί βασιλιάδες εάν ήθελαν να μην χαθεί το Μακεδονικό βασίλειο. Οι Αιγές και η περιοχή αυτή παρέμειναν πάντα στην συνείδηση των Μακεδόνων σαν το αρχέγονο κέντρο του έθνους τους.

Με την άνοδο του Φιλίππου του Β' 360 – 336 π.Χ στο θρόνο της Μακεδονίας αρχίζει η ένδοξη εποχή του Μακεδονικού Βασιλείου. Ο διπλωμάτης στρατηγός υπήρξε ο θεμελιωτής της μακεδονικής δύναμης και πρώτος εκφραστής της από χρόνια υπάρχουσας διάθεσης των Μακεδόνων να συμμετάσχουν ισότιμα ή και κυρίαρχα στα ελληνικά πράγματα. Με τους κατακτητικούς πολέμους που έκανε απέσπασε απ' τους Αθηναίους τις αποικισμένες ακτές της Μακεδονίας, διεύρυνε κι επέκτεινε τα όρια του βασιλείου, ώστε το μακεδονικό κράτος να εκτείνεται πλέον στην Οχρίδα μέχρι το Νέστο, και από τις πηγές του

Αξιού μέχρι τον Παγασητικό. Ο γνήσιος μακεδονικός πληθυσμός της Μακεδονίας γης στήριζε της ανάταση του κράτους κι επάνδρωσε αποκλειστικά όλες τις ηγετικές θέσεις στην Διοίκηση και στον στρατό του βασιλείου.

Στον Φίλιππο οφείλεται και η δυναμική ανόρθωση των οικονομικών του κράτους εκείνη την εποχή. Το χρυσάφι των Μακεδόνων κατακτούσε λαούς, πλήρωνε μισθοφόρους, εξαγόραζε πολιτικούς και φυσικά εξαφάνιζε την μέχρι τότε φτώχεια των Μακεδόνων αγροτών. Επίσης η πεδιάδα της περιοχής μας πρέπει να αναπτύχθηκε χάρη στα αντιπλημμυρικά και αρδευτικά έργα που εισήγαγε ο Φίλιππος. Την ίδια εποχή πολλοί από τους ορεισίβιους Μακεδόνες φέρονται να εγκαταστάθηκαν μόνιμα στην πεδιάδα, σε εφαρμογή συγκεκριμένης πολιτικής του Φιλίππου.

Αυτή την εποχή οριστικοποιήθηκε η μείωση της δύναμης των εταίρων και ενισχύθηκε η ισχύς του Βασιλιά. Παράλληλα ο Φίλιππος δημιούργησε τον θεσμό των «βασιλικών παιδων», οργανώνοντας ένα σώμα από επίλεκτα παιδιά ευγενών, που τα προετοίμαζε για μελλοντικούς στρατηγούς και διοικητές του μακεδονικού κράτους. Τα παιδιά αυτά ήταν κάτω από τις διαταγές του και διαπαιδαγωγούνταν με πρότυπα καθαρά μοναρχικά.

Επεδίωκε δηλαδή ο Φίλιππος να μετατρέψει την αριστοκρατία, που αντλούσε την δύναμή της από την ιδιοκτησία της γης, σε μια αυλική αριστοκρατία, που θα υπηρετούσε τα συμφέροντα του θρόνου.

Η έστω και σύντομη βασιλεία του Αλεξάνδρου του Γ' του Μεγάλου (336-323 π.Χ) έφερε την Μακεδονία στο απώγειο της δόξας της. Ο Αλέξανδρος ήταν ο ηγεμόνας που έδωσε καινούριες προοπτικές στην αναγνωρισμένη ήδη ισχύ των Μακεδόνων και πραγματώνοντας τις τολμηρότερες προσδοκίες τους κατέκτησε ένα πολύ μεγάλο μέρος του τότε γνωστού κόσμου, με συνέπεια να γίνει η «μακεδονίδα γη» η καρδιά της τεράστιας αυτοκρατορίας του που έφτανε ως τις Ινδίες. Πρέπει να τονισθεί ότι στον στρατό του συμμετείχαν πολλοί από τους κατοίκους της περιοχής, ειδικότερα δε στο ιππικό του. Ο Αρριανός μάλιστα αναφέρει κάποιον αξιωματούχο από την Άλωρο στον στρατό του Αλεξάνδρου τον Πάνταυχο Νικολάου Αλωρίτη, καθώς και τον Ηρακλείδι από την Βοτταία σαν επικεφαλής ιππέων. Πριν ξεκινήσει για την Ασία, ο Αλέξανδρος ήρθε στην περιοχή μας, στις Αίγες, θυσίασε στο Δία, και τέλεσε αγώνες. Δεν ξαναγύρισε ποτέ στη μακεδονική γη. Όμως η αίγλη του μεγάλου στρατηλάτη δημιούργησε γύρω από το όνομά του θρύλο που δεν εξαλείφθηκε ποτέ. Οι Μακεδόνες αναφέρονταν κι επικαλούνταν την καταγωγή τους από τον Μ. Αλέξανδρο, πράγμα που εκτός του ότι ανύψωνε την εθνική τους συνείδηση, συντελούσε και στο να διατηρούν την ομοιογένεια και συνοχή τους σαν λαός, που τον ένωνε μια λαμπρή ιστορία και κοινή προέλευση από τη γενιά του μεγάλου στρατηλάτη. Ο θάνατος του άφησε τη Μακεδονία μια απλή σατραπεία της αχανούς αυτοκρατορίας του. Από το γεγονός δε ότι τον νεκρό Αλέξανδρο δεν τον έφεραν πίσω στην περιοχή μας για να ταφεί στο νεκροταφείο των Αιγών, πολλοί ισχυρίζονται, ότι επαληθεύτηκε ο παλιός χρήσιμος κι ότι από τότε το μακεδονικό βασίλειο, παρά την επί ενάμισυ ακόμη αιώνα συνέχειά του μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου, άρχισε να αποσταθεροποιείται και τελικά χάθηκε. Πράγματι τα χρόνια που ακολούθησαν χαρακτηρίστηκαν από τους συνεχείς αγώνες των επιγόνων για την κατάληψη της εξουσίας, ενώ το μακεδονικό κράτος εξασθενίζε συνεχώς.

Όταν η πεδιάδα έπεσε στα χέρια των Ρωμαίων, έπαψε να χτυπά η καρδιά του Μακεδονικού κράτους, ενώ η Μακεδονία από τότε αναγνωριζόταν απλά σαν γεωγραφικό ή διοικητικό διαμέρισμα μόνο.

Οι Ρωμαίοι κατακτητές στα πλαίσια της εξοντωτικής τακτικής τους να αποκόψουν τους δεσμούς που σύνδεαν τους Μακεδόνες με την προηγούμενη ιστορία τους επέβαλαν τον πλήρη μαρασμό των ιερών Αιγών καθώς και την εξαφάνιση ή αλλοίωση των ονομάτων ορισμένων Μακεδονικών πόλεων. Έτσι τότε χάνεται το όνομα Αιγαί ενώ το ΑΛΩΡΟΣ παραποιείται σε ΑΡΟΥΛΟΣ ή ΟΛΟΡΟΣ. Παράλληλα οι Ρωμαίοι βοηθούν στην ανάπτυξη δύο πόλεων εκτός της περιοχής μιας δηλαδή της Βέροιας και της Θεσσαλονίκης. Τότε η περιοχή μας μετατρέπεται σ' έναν οδικό και εμπορικό κόμβο ανάμεσα σ' αυτές τις δύο πόλεις και την νότια Ελλάδα.

Απ' τα μεσορωμαϊκά χρόνια έχουμε διάφορες πληροφορίες για τις αποστάσεις της Αλώρου από διάφορες άλλες μακεδονικές πόλεις, και ειδικότερα ότι η ΑΛΩΡΟΣ απείχε 14 χιλιόμετρα από την ΜΕΘΩΝΗ, 22,2 χιλ. από τον ποταμό Ασκόρδο έξω από τα σημερινά Παλατίτσια, και 29,6 χιλ. από τη ρωμαϊκή Πύδνα τα σημερινά Αλώνια Πιερίας. Αν αυτές τις αποστάσεις τις εφαρμόσουμε σ' ένα σύγχρονο χάρτη βλέπουμε ότι το στίγμα της ΑΛΩΡΟΥ πέφτει κάπου γύρω από το χωριό ΠΑΛΙΟΧΩΡΑ Κορυφής. Όμως μόνο η αρχαιολογική σκαπάνη θα μας πει με ακρίβεια σε ποιο σημείο του κάμπου βρισκόταν η αρχαία πόλις ΑΛΩΡΟΣ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει την ίδια εποχή ένας παραλίμιος ρωμαϊκός οικισμός που βρέθηκε στο Νησί και αφορά ένα εκτεταμένο συγκρότημα λουτρών. Επίσης κατά τα τέλη της ρωμαϊοκρατίας έχουμε την πρώτη μαρτυρία για την ύπαρξη χωριών στον κάμπο γύρω από τη Βέροια. Η εξέλιξη αυτή, δηλαδή η δημιουργία χωριών στον κάμπο θεωρείται φυσιολογική, αφού η συνεχιζόμενη ανάπτυξη της μεγάλης ιδιοκτησίας στην περιοχή οδήγησε στην δημιουργία αγροικιών ή αγροτικών επαύλεων, που εξελίχτηκαν σε εκτεταμένα οικιστικά συγκροτήματα, για την εκμετάλλευση και μεταποίηση της αγροτικής παραγωγής από τον ιδιοκτήτη του γαιοκτήματος, τους παρόικους και τους δούλους του, και αποτέλεσαν τους αρχικούς πυρήνες δημιουργίας των μετέπειτα χωριών της περιοχής μας.

Η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε και στα βυζαντινά χρόνια που επακολούθησαν. Στην ύπαιθρο υπήρχαν δύο ειδών χωριά τα ελεύθερα και τα υπόδουλα. Οι χωρικοί των υπόδουλων χωριών οι επονομαζόμενοι δουλοπάροικοι ήταν προσκολλημένοι στη γη. Ο κύριό τους, ο γαιοκτήμονας πλήρωνε τους φόρους, αλλά έπαιρνε όλα τα προϊόντα της γης και τα παιδιά των δουλοπάροικων ήταν κι αυτά δουλοπάροικοι, όπως ο πατέρας τους. Πολλά δε από τα κτήματα των πλουσίων όμως ήταν μισθωμένα σε γεωργούς. Αυτοί πλήρωναν το μίσθωμά τους σε είδος ή σε χρήμα και τους θεωρούσαν ελεύθερους. Οι ελεύθεροι χωρικοί ήταν δεμένοι με τη γη όπως και οι δουλοπάροικοι. Πλήρωναν ορισμένους φόρους για το κτήμα τους και μετά το θάνατό τους, υπόλογοι για τους φόρους ήταν οι κληρονόμοι τους. Πάντως τα υπόδουλα χωριά στις αρχές της Αυτοκρατορίας ήταν πολύ περισσότερα από τα ελεύθερα.

Κατά τον 7^ο αιώνα άρχισε να διαμορφώνεται στην περιοχή μας η τάξη των ελεύθερων γεωργών. Η ανάπτυξη της προφανώς έχει άμεση σχέση με την ήδη κατακόρυφη πτώση της αξίας γης λόγω των βαρβαρικών επιδρομών και των σλαβικών εποικισμών,

οπότε αρκετοί γαιοκτήμονες λόγω της ανασφάλειας που επικρατούσε στην ύπαιθρο εγκατέλειψαν ακαλλιέργητες τις εκτάσεις τους. Οι ντόπιοι γεωργικοί πληθυσμοί κατέλαβαν τότε σημαντικό τμήμα αγροτικών εκτάσεων κι άρχισαν να τις καλλιεργούν.

Οπότε κατά το εθιμικό ελληνικό δίκαιο έγιναν κύριοι των εκτάσεων αυτών. Επίσης σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του αριθμού των ελεύθερων γεωργών και χωριών στην περιοχή μας έπαιξε και η συνήθεια του βυζαντινού κράτους να αμοίβει τους στρατιώτες με δωρεές γης υπό τον όρο ότι αντιπαρείχαν στρατιωτικές υπηρεσίες σε περιπτώσεις ανάγκης, δημιουργώντας έτσι μια κληρονομική τάξη στρατιωτών – μικροϊδιοκτητών. Ένα τέτοιο χωριό στρατιωτών υπήρχε στην περιοχή μας με το όνομα Κρίτζιστα , τοπωνύμιο που έχει φανερή σχέση με αυτό του χωριού Γκρίτζαλη.

Περισσότερες πληροφορίες για τα χωριά του κάμπου έχουμε από έγγραφα του 14^{ου} αιώνα τα οποία μας δίνουν πολλά στοιχεία για αρκετά αγροκτήματα που υπήρχαν εδώ. Τα αγροκτήματα είχαν οικίσκους , αποθήκες , στάβλους και όλους τους αναγκαίους για τον αγροτικό βίο χώρους , καθώς και κάποιο κεντρικό οίκημα που ήταν η κατοικία του επιστάτη του γαιοκτήμονα. Ολόκληρο το αγρόκτημα μαζί με τους δουλοπάροικους ανήκε σ' έναν ιδιοκτήτη, βυζαντινό άρχοντα, από το οποίο λάμβανε πολλές φορές και το όνομά του. Έτσι από το όνομα της βυζαντινής οικογένειας των Καβάσιλα, ενώ η οικογένεια Σκυλίτζη έδωσε επίσης το όνομά τους στο τότε εδώ αγρόκτημα τους και σημερινό χωριό Σκυλίτσι. Στα έγγραφα κάθε αγρόκτημα αναφέρεται άμεσα σαν «ζευγηλάτειο» ή «χωριό» και έμμεσα σαν «δίκαια» δικαιώματα ιδιοκτησίας δηλαδή του αναφερόμενου ιδιοκτήτη του.

Όμως στα μέσα περίπου του 18^{ου} αιώνα μέσα στον κάμπο αναπτύσσεται δυναμικά ένα κεφαλοχώρι που κατάφερε μέχρι τις μέρες μας να γίνει πόλη. Πρόκειται για τον Γίδα την σημερινή Αλεξάνδρεια.

Σύμφωνα με την παράδοση ο τόπος ονομάστηκε Γίδας απ' τα χρόνια του Μεγαλέξαντρου, όταν ο σημερινός κάμπος ήταν ακόμη όλος θάλασσα. Καθόταν λοιπόν στο παλάτι του στην Πέλλα ο Μεγαλέξαντρος και κοίταζε προς τα δω την θάλασσα, οπότε ξαφνικά διέκρινε ένα καινούριο κομμάτι γης και φώναζε «γη είδα, γη είδα» και έτσι ονόμασαν αυτόν τον τόπο (Γη + είδα = Γηδά). Ακόμη λέγεται και το ότι το όνομα Γιδάς προέρχεται από την συνήθεια των αρχαίων Μακεδόνων του χωριού να εκτρέφουν σε μεγάλη κλίμακα την οικόσιτη γίδα ή από το γεγονός ότι η γίδα ήταν το ιερό τους ζώο.

Ο πρώτος που δημοσίευσε τις απόψεις του για την ετυμολογία της ονομασίας του τόπου μας είναι ο ιστορικός του νομού μας Γ. Χιονίδης, ο οποίος θεωρείσαν ορθότερη την άποψη ότι το τοπωνύμιο συνδέεται με την βυζαντινή οικογένεια των Γίδων, από την οποία γνωστοί είναι κυρίως ο Αλέξιος Γίδος, ο στρατηγός Ανδρόνικος Γίδος και ο Γίδος Σπίνουλας. Δέχεται δηλαδή ότι η περιοχή ήταν αγρόκτημα (ζευγηλατείο) της οικογένειας των Γίδων, οπότε πήρε το όνομά τους (Γίδος = Γίδας). Και η δική μου άποψη συμφωνεί ότι η ονομασία Γιδάς δόθηκε κατά τους βυζαντινούς χρόνους σ' αυτό τον τόπο αλλά για άλλη αιτία υποστηρίζω δηλαδή πως τότε καθώς περνούσε από εδώ η καθολική οδός που ένωνε τη Βέροια με την Θεσ/νίκη, η τοποθεσία αυτή δεν ήταν παρά μία στενή λωρίδα γης ανάμεσα στα νερά του βάλτου από βόρεια και στα νερά του συνήθως πλημμυρισμένου Αλιάκμονα από τον νότο. Δηλαδή ήταν ο τόπος που είχε τόση γη όση για να περνάει η οδός, ήταν γη ίση με μία οδό. Γη + οδός – Γηδός – Γηδάς.

ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΟΥ

Σε κάθε τόπο και εποχή, η ενδυμασία των ανθρώπων την χαρακτηρίζει και αποτυπώνει τις οικονομικές, κοινωνικές, κλιματολογικές και ιστορικές συνθήκες που την διέπουν. Έτσι και στην περιοχή του Ρουμλουκιού, η ιδιόμορφη εδαφική μορφολογία της και ο αυστηρός, λιτός, αυτάρκης και λίαν εσωστρεφής βίος που ζούσαν οι κάτοικοι της, έδωσαν την δική τους σφραγίδα στην ενδυμασία τόσο γυναικών, όσο και των αντρών. Κύριο δε χαρακτηριστικό αυτών ήταν η χρήση κυρίως ντόπιων προς ύφανση υλικών, του μαλλιού, βαμβακιού, λιναριού, κάνναβης και μεταξιού, με ελάχιστα να προμηθεύονται από την Βέροια και την Θεσσαλονίκη, που περιορίζονταν κυρίως στα βελούδινα υφάσματα (κατιφέ), τα χρυσοποίκιλτα ή ασημένια γαϊτάνια και κλωστές, στα επίσημα υποδήματά τους και βεβαίως στα κοσμήματά τους.

Η γυναικεία στολή

Η ενδυμασία των γυναικών στο Ρουμλούκι, χαρακτηρίζεται από την λιτότητα και την αυστηρότητα των υλικών της, χωρίς βέβαια να στερείται την καλαισθησία, αφού οι ντόπιοι ραφτάδες φρόντιζα να την στολίζουν με πλούσια σε ποικιλία και σχέδια κεντήματα και οι ίδιες οι γυναίκες να τις υφαίνουν με περισσά πλουμίδια.

Η γυναικεία λοιπόν Ρουμλουκιώτικη στολή είναι ίδια στα βασικά της τεμάχια, διαφέροντας κυρίως ως προς τον κεφαλόδεσμο ή τους χρωματισμούς και τον διάκοσμο σε ορισμένα απ' αυτά στις ανύπαντρες, τις νεόνυμφες, τις ηλικιωμένες ή τις ευρισκόμενες σε χηρεία.

Οι νεαρές κοπέλες, μέχρι να εισέλθουν σε ηλικία γάμου στα 15-16 χρόνια τους φορούσαν τα φορέματα, δηλαδή φουστάνια μακριά έως και κάτω από το γόνατο διαφόρων χρωμάτων, που είχαν στολισμένα με δαντέλες και κεντήματα τον γιακά, τα μανίκια και τον ποδόγυρό τους.

Μόλις έφταναν στα 15-16 χρόνια τους, φορούσαν τον άσπρο σαγιά (βαμβακερός επενδυτής), στις δύο άκρες τους οποίου που σηκώνονταν μέχρι και το ύψος των γλουτών, έραβαν σε κάθε μία τις τριγωνικού σχήματος βελούδινες ποδιές, με κεντήματα από τον φυτικό διάκοσμο. Κάτω από τον σαγιά φορούσαν τον καταστάρι, την μάλλινη δηλαδή υφαμμένη στον αργαλειό ή πλεγμένη με βελόνες φανέλα, το άσπρο πουκάμισο με κεντήματα στα μανίκια, στον ποδόγυρο και παλαιότερα στα τμήματα του που φαίνονται κάτω από τον σαγιά και την κεντημένη με λουλούδια τραχηλιά. Στην μέση τους έδεναν το μάλλινο υφαμμένο στον αργαλειό μαύρο ζωνάρι με τα πλουμίδια και την επίσης μάλλινη με στολίδια φούτα (ποδιά). Στο κεφάλι τους έφεραν τον κοριτσιίστικο κεφαλόδεσμο, το τσεμπέρι, χρησιμοποιώντας δύο μαντήλια, το ένα άσπρο με κεντήματα στη μία γωνία του που το ονόμαζαν νταρτμά και το άλλο μαύρο, το μαφέσι και τον στόλιζαν με διάφορα λουλούδια, χάρτινα και φυσικά.

Όταν παντρεύονταν, φορούσαν το σύνολο της στολής, έχοντας δηλαδή το καταστάρι, το πουκάμισο, την τραχηλιά, τον γαλάζιου χρώματος (γεράνιο) σαγιά, τις βελούδινες ποδιές με κεντήματα διαφόρων σχεδίων (δάχτ'λα) με χρυσή κλωστή, το πουλένιο ζωνάρι που είχε ραμμένες στο μπροστινό μέρος του ασημένιες πούλιες την μια

δίπλα στην άλλη, το κοντόσι με τα χρυσά κεντήδια στον γιακά, στις μπροστινές άκρες και στον ποδόγυρό του, τα μπρουμάνικα (επιμανίκια) με τα 12 μικρά κουδουνάκια (κουκουρέκια), την φούτα με τα καγκέλια (σχέδιο κεντήματος σχήματος ζικ – ζακ), το μεταξωτό αντερί κάτω από τον σαγιά, τις πλεγμένες με καλτσοβελόνες (κλούτσες), μάλλινες κάλτσες (σκουφούνια), τα γουρουνοτσάρουχα τις καθημερινές και τα μπουτινία τις γιορτές ως υποδήματα και βέβαια το σύνολο των κοσμημάτων τους που αποτελούνταν από την αρμαθιά με τα φλουριά, την καδένα με τις οκτώ ντούμπλες (πεντόλιρα), τον ασημένιο σταυρό, το μαγλικουτάρι (το κυρίως κόσμημα στον κεφαλόδεσμο), τους τοκάδες, τους μαμουδιέδες, τα παφίλια, το ασημομάχαιρο, τις αλυσίδες, τα δούλια, τα μπιλιτζίκια (βραχιόλια) και τα τσουράκια (σκουλαρίκια). Στο κεφάλι τους έδεναν τον κεφαλόδεσμο, το κατσούλι και οι νιόπαντρες επάνω απ' αυτό δύο ή τρεις φούντες.

Το χειμώνα, χρησιμοποιούσαν ως επανωφόρια κοντογούνια δίχως μανίκια ή τα καπότια με επένδυση από μάλλινα κρόσια ή δέρματα αρνιού μαζί με το μαλλί τους και για μεγαλύτερη επισημότητα στις άκρες, στον γιακά και στον ποδόγυρό τους γούνα αλεπούς, ενώ την ίδια επένδυση είχαν και τα κοντόσια τους. Στις καθημερινές τους εργασίες φορούσαν μόνο τους σαγιάδες, χωρίς τις ποδιές τους και το κοντόσι και ήσαν ανυπόδητες. Συνήθιζαν δε, αντί για την φούτα να φέρουν ως πιο εύχρηστα τα πιστιμάλλια, ποδιές, δηλαδή από βαμβάκι ή λινάρι.

Το κατσούλι

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει το κατσούλι, ο γυναικείος δηλαδή κεφαλόδεσμος, που δίνει ιδιαίτερη μεγαλοπρέπεια και επιβλητικότητα στο σύνολο της στολής κάνοντας την γνωστή στο πανελλήνιο για την ομοιότητα του κατσουλίου με το αρχαίο Ομηρικό και Μακεδονικό κράνος και για την παράδοση που το συνδέει με τον Μέγα Αλέξανδρο.

Οι Ρουμλουκιώτισσες το φορούσαν για πρώτη φορά την ημέρα του γάμου τους και δεν το αποχωρίζονταν παρά μόνο σε πολύ περασμένη ηλικία και πολλές τους καθόλου μέχρι το θάνατό τους. Το κατσούλι αποτελείται από το κυρίως κατσούλι, που έχει αυγοειδές σχήμα, προεξέχει του κεφαλόδεσμου και δίνει το όνομά του στο σύνολο αυτού, καθώς και από τρία μαντήλια, τα δύο άσπρα και το ένα μαύρο, το νταρμά που έχει κεντήματα στην μία του γωνιά το τσεμπέρι και το μαφέσι.

Η παράδοση στο Ρουμλούκι θέλει το κατσούλι ως δώρο του Μεγάλου Αλεξάνδρου προς τις γυναίκες της περιοχής για την ανδρεία που αυτές επέδειξαν πολεμώντας ενάντια σε κάποιο βαρβαρικό φύλο, που επέδραμε την εποχή εκείνη στον Ρουμλουκιώτικο κάμπο, απωθώντας το με επιτυχία. Στα 50 και πλέον χωριά του Ρουμλουκιού διασώζεται η ίδια παράδοση με αρκετές παραλλαγές.

Μία άλλη καταγραφή της παράδοσης για το κατσούλι στο Ρουμλούκι, θέλει τον Αλέξανδρο να απουσιάζει από την περιοχή και η ολιγάριθμη φρουρά που παρέμεινε, δε κατόρθωσε να αντιμετωπίσει την επίθεση πολυάριθμου εχθρικού στρατού που επέδραμε, οπότε οι γυναίκες στο κρίσιμο σημείο της μάχης, όταν οι άντρες τους άρχισαν να οπισθοχωρούν, πήραν τα όπλα και ρίχτηκαν με τόλμη ενάντια στους εχθρούς, εξαναγκάζοντάς τους σε άτακτη φυγή και ήττα. Επιστρέφοντας ο Αλέξανδρος με το σύνολο

του στρατού του, πληροφορήθηκε για την γενναιότητα που επέδειξαν οι γυναίκες και τις τίμησε για την ανδρεία τους, δίδοντας τες τις περικεφαλαίες των ανδρών.

Μία Τρίτη παραλλαγή καταγράφηκε το 1919 στο χωριό Γκριτζιάλι (σημερινή Αγκαθιά) από τους κατοίκους του χωριού. Την καταγραφή αυτή συμπεριέλαβαν οι Γ. Φιλάρετος και Δ. Βασιλειάδης στον «Εθνικό Οδηγό της Μεγάλης Ελλάδος», που συνέγραψαν και αποτελεί την αρχαιότερη γραπτή απόδοση της παράδοσης για το κατσούλι.

«Το Κατσούλι» (παράδοσις).

Όταν ο Μέγας Αλέξανδρος επιχείρησε την εκστρατεία του κατά των Αθηνών, εστρατολόγησεν, εκτός των άλλων λαών του βασιλείου του και κατοίκους από την περιφέρεια της Ημαθίας, δηλαδή από την περιφέρεια που βρίσκονται σήμερα τα χωριά Γιδάς, Λιανοβέρι, Καψοχώρι, Λουτρός, Σταυρός, Ξεχασμένη, Κουλούρα, Γκριζάλι, Νησέλι, Πρόδρομος, Μελίκη και άλλα.

Στο δρόμο όμως που προχωρούσε, τον εγκατέλειψαν οι στρατιώται, τους οποίους είχε στρατολογήσει από την περιφέρεια που αναφέραμε, το Ρουμλούκι και γύρισαν στα χωριά τους.

Ο Αλέξανδρος, αφού μπήκε στις Αθήνας κι έγινε δεκτός με μεγάλες τιμές απ' τους Αθηναίους, οι οποίοι μάλιστα τον εσταφάνωσαν και τον ωνόμασα «πολίτην Αθηναίων», εγύρισε στη Μακεδονία να προετοιμασθεί για την εκστρατεία του κατά των Περσών.

Στην επιστροφή του, επέρασε κι από τα χωριά των στρατιωτών που λιποτάκτησαν, με την απόφαση να τους τιμωρήσει για τη λιποταξία τους.

Την ώρα που έμπαινε στο χωριό που λέγεται σήμερα Γκριζάλι, ηύρε έναν από τους λιποτάκτες, που περνούσε με τη γυναίκα του. Πλησιάζει κοντά του, και εξαγριωμένος για την πράξη του, του βγάζει την περικεφαλαία από το κεφάλι του και τη φορεί της γυναικός του. Το μανδύλι δε της γυναίκας του, το φόρεσε στο κεφάλι του στρατιώτου. Αμέσως έπειτα, έβγαλε διαταγή σ'όλα τα χωριά των λιποτακτών, η οποία έλεγε να βγάλουν οι άντρες τις περικεφαλαίες τους και να τις φορέσουν οι γυναίκες, οι γυναίκες δε να βγάλουν τις μανδύλες από το κεφάλι και να τις φορέσουν οι άνδρες.

Και έτσι έγινε.

Μ' αυτή τη διαταγή, ο Αλέξανδρος θέλησε να τους εξευτελίσει και να αποδείξει ότι εκείνοι που λιποτακτούν δεν είναι άντρες και ότι απέναντί τους είναι οι γυναίκες ανώτερες.

Από τότε λουπόν, καθώς λέει η παράδοσις, οι γυναίκες άρχισαν να φορούν περικεφαλαία, η οποία βέβαια ήταν σιδερένια, ύστερα από πολλά χρόνια όμως άρχισαν να φορούν ξύλινη, αργότερα δε την κατασκεύαζαν με μανδύλες, τις οποίες έδεναν σε πολλές δίπλες, με τέτοιο τρόπο, ώστε να έπαιρναν το σχήμα περικεφαλαίας.

Τέτοιες περικεφαλαίες φορούν σήμερα σχεδόν όλες οι γυναίκες και τις κάνουν με μανδύλες.

Εδώ και λίγα χρόνια στο Μακεδονικό Αγώνα, εις τα μέρη που τρομοκρατούσε η Βουλγαρική προπαγάνδα, οι κομιτατζήδες είχαν απαγορεύσει στις γυναίκες να φορούν περικεφαλαία, αργότερα δε το ίδιο έκαμαν και οι νεότουρκοι. Όταν όμως επανέκτησε η Ελλάς τη Μακεδονία το 1912, οι γυναίκες άρχισαν να φορούν την περικεφαλαία και την φορούν ως τα σήμερα.

Την περικεφαλαία αυτή οι εντόπιοι την ονομάζουν κατσούλι»

Η Αγγελική Χατζημιχάλη αναφέρει : «Η ιδιόρρυθμη φορεσιά των γυναικών και ιδιαίτερα ο πρωτότυπος κεφαλόδεσμος που συνηθίζεται από όλες τις γυναίκες σε όλα τα χωριά, περνά στον τόπο για σημάδι Ελληνικής καταγωγής. Αν βρεθεί που και που καμία να βάλει αντί για κεφαλόδεσμο μαντήλι, λογίζεται από τους ντόπιους, ακόμα και αν εξακολουθεί να φορεί πιστά όλα τα μέρη της φορεσιάς, πως περιφρονεί τα πατροπαράδοτα. Γιατί το κατσούλι, ο κεφαλόδεσμος, σκεπάζει τα αυτιά και τους κροτάφους και μοιάζει με αρχαία περικεφαλαία. Όταν ρωτήσει κανείς τις γυναίκες αν έχουν όλες την ίδια φορεσιά απαντούν: «Όλες φοράμε το κατσούλι». Γιατί πιστεύουν ότι το φορούν την εποχή του Μεγάλου Αλέξανδρου, για να τιμωρήσει για τη δειλία τους, τους άντρες και να ανταμείψει τις γυναίκες, που την ώρα της μάχης δεν πάψανε να κουβαλούν νερό στο στρατό, έβγαλε από τους άντρες τις περικεφαλαίες και τις έδωσε στις γυναίκες».

Ο Απόστολος Τζαφερόπουλος στον τουριστικό οδηγό της Ημαθίας γράφει: «Ο παράδοξος και χαρακτηριστικός κεφαλόδεσμος, ο λεγόμενος «κατσούλα» (κουκούλα), λέγεται ότι έχει την αρχή του στους χρόνους του Μ. Αλέξανδρου. Κατά την παράδοση αυτή, ο Μ. Αλέξανδρος εθαύμασε τις γυναίκες του Γηδά για το θάρρος και τον ηρωισμό που έδειξαν σε μια κρίσιμη μάχη, κατά την οποία εδειλίασαν οι άντρες τους. Διέταξε λοιπόν να φορέσουν οι γυναίκες τις περικεφαλαίες των αντρών που με τον καιρό μεταπήδησαν και στη μόδα της καθημερινής ζωής ως κεφαλόδεσμοι (κατσούλες). Ενώ οι άντρες φόρεσαν μαύρα μαντήλια, που τους έδωσαν οι γυναίκες για να δείχνουν το πένθος τους.»

Η Δώρα Στράτου στο βιβλίο της «Ελληνικοί Παραδοσιακοί Χοροί» αναφέρει: «Στην Αλεξάνδρεια της Μακεδονίας εκεί που βρίσκεται η Αρχαία Πέλλα – Τόπος που γεννήθηκε ο Μ. Αλέξανδρος- και σε περίπου 50 χωριά της περιφέρειας αυτής χορεύουν ένα βαρύ χορό, τελετουργικό στο ύφος. Χορεύουν γυναίκες που φορούν ένα κάλυμμα στο κεφάλι και συνήθως με το νυφικό τους φόρεμα, που θυμίζει τις περικεφαλαίες των αρχαίων Ελλήνων πολεμιστών. Υπάρχει ένας μύθος πάνω σε αυτό, ότι τάχα, σε μια μάχη του Μ. Αλεξάνδρου – ή κατ' άλλους, του παππού Αμύντα του Γ' – όπου οι άντρες δε τα κατάφεραν και τόσο καλά, όρμησαν οι γυναίκες, που κέρδισαν τη μάχη και τότε ο Μ. Αλέξανδρος (ή ο Αμύντας) τους έδωσε το προνόμιο να φορέσουν την περικεφαλαία, για να τις τιμήσει που φέρθηκαν τόσο ηρωικά. Γεγονός είναι, πως μόνο σε αυτή τη περιφέρεια φοριέται αυτό το κάλυμμα και η ιδιαίτερη ενδυμασία».

Ομοιότητες όμως έχει ο Ρουμλουκιώτικος κεφαλόδεσμος και με τον αντίστοιχο γυναικείο της φυλής των Καλάς Καφίρ του Πακιστάν, που ζουν στις υπώρειες του Ινδοκούς και που πολλοί ερευνητές τους θεωρούν απογόνους των στρατιωτών του Μ. Αλεξάνδρου, ενώ και οι ίδιοι άλλωστε ισχυρίζονται ότι είναι απόγονοι του Σικάντερ (δικέρατος), όπως αποκαλούν τον Αλέξανδρο σε όλη την Ανατολή. Την ομοιότητα αυτή καταγράφουν ο Δρας Ιστορίας και Αρχαιολογίας Επαμεινώνδας Βρανόπουλος και ο Δημήτριος Αλεξάνδρου, οι

οποίοι επανειλημμένοι έχουν επισκεφθεί τους Καλάς στην γενέτειρά τους, με πιο χαρακτηριστική το λοφίο από μάλλινες φούντες και των δύο κεφαλόδεσμων, κόκκινου χρώματος στις Καλάς και μαύρου στις Ρουμλουκιώτισσες.

Οι Ρουμλουκιώτισσες ήταν αρκετά υπερήφανες για το κατσούλι τους και δεν το αποχωρίζονταν ποτέ, ούτε καν στις σκληρές συνθήκες εργασίας τους κατά το θέρους στους αργούς. Δεν το εγκατέλειψαν, ούτε όταν οι Βούλγαροι κομιτατζήδες τις εκβίαζαν να το πράξουν κατά την διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα στις αρχές του αιώνα μας, καθώς το θεωρούσαν σημείο Ελληνικότητας, ούτε όταν με διαταγή του Ελληνικού Προξενείου Θεσ/νίκης, που δόθηκε στους Μακεδονομάχους οπλαρχηγούς και καπεταναίους του Βάλτου και της περιφέρειας Ρουμλουκιού, έγινε προσπάθεια να αντικατασταθεί με Ευρωπαϊκά μαντήλια, κατ' άλλους για λόγους υγιεινής της κεφαλής και κατ' άλλους διότι θεωρήθηκε ως Βουλγαρικής προελεύσεως.

Οριστικά όμως οι Ρουμλουκιώτισσες άρχισαν να βγουν τα κατσούλια τους μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν άρχισε να μην υπάρχει στην περιοχή η παλαιά καθολική ομοιογένεια του πληθυσμού τους με την εγκατάσταση στο Ρουμλούκι προσφύγων από την Μικρά Ασία, την Ανατολική και Βόρεια Θράκη και τον Πόντο και η συμβίωση μαζί τους, σε συνδυασμό με τα προϊόντα της βιομηχανικής παραγωγής που άρχισαν να κατακλύζουν τα χωριά, επέφεραν νέα ήθη και μετέβαλλαν τις συνθήκες ζωής των Ρουμλουκιωτών.

Εκτός από την καταγραφή της παράδοσης για την καταγωγή του κατσουλίου, δύο μεγάλες Ελληνίδες λαογράφοι, η Αγγελική Χατζημιχάλη και η Κατερίνα Κορρέ, έχουν καταγράψει πολλές ομοιότητες και αντιστοιχίες που υπάρχουν ανάμεσα στο κατσούλι, το Ομηρικό κράνος, την αρχαιοελληνική περικεφαλαία και αργότερα των Βυζαντινών κεφαλόδεσμων και κωμώσεων των γυναικών.

Η ανδρική Στολή

Η ενδυμασία των ανδρών στο Ρουμλούκι, όπως συμβαίνει και στις περισσότερες αντίστοιχες σε όλο τον Ελλαδικό και μη χώρο, στερείται της πολυτέλειας των γυναικείων και χαρακτηρίζεται για την απλότητα, τη λιτότητα, την αυστηρότητα, με περιορισμό στην έντονη διακόσμηση της και φυσικά την χρήση σχεδόν εξ' ολοκλήρου ντόπιων προς ύφανση υλικών.

Η Ρουμλουκιώτικη λοιπόν ανδρική στολή όπως αυτή καθιερώθηκε στις τελευταίες προ του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεκαετίες, αποτελείται από τα παρακάτω τεμάχια: το κατασάρι (κατασάρκι), χοντρή δηλαδή υφάμμενη στον αργαλειό ή πλεγμένη με βελόνες στο χέρι μάλλινη φανέλα, βαμβακερό πουκάμισο με παπαδίστικο γιακά και κουμπιά μέχρι το ύψος του ομφάλιου λώρου, άσπρου χρώματος για τους νεότερους και μαύρου για τους πιο ηλικιωμένους, σταυρωτό μαύρο γιλέκο από σκούτι χωρίς μανίκια ή με μανίκια που το ονόμαζαν μεϊτάνι και των χειμώνα πιο χοντρό, τον ντουλαμά, με μοναδικά στολίσματα τα μαύρου χρώματος γαϊτάνια και το μικρό κέντημα στην μικρή τσέπη, που υπήρχε στο ύψος της καρδιάς, φαρδύ παντελόνι, την μπουλμπότσα, ενώ οι νεότεροι φορούσαν και το ζίβρο, δηλαδή παντελόνι από το ίδιο ύφασμα πιο στενό και εφαπτόμενο στο πόδι κάτω από το γόνατο και μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τις γνωστές κυλότες. Παλαιότερα, φορούσαν και τα συνήθη σε όλη την επικράτεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, μπενεβρέκια και

σαλβάρια. Στα πόδια είχαν μάλλινες μαύρες κάλτσες , πλεγμένες στο χέρι με τις κλούτσες (καλτσοβελόνες), τα σκουφούνια και επάνω τους τον χειμώνα τύλιγαν σφιχτά μέχρι την γάμπα τα μπιγιάλια (είδος γκετών), ένα άσπρου χρώματος σκουτιού υφάμμενου στον αργαλειό και ως υποδήματα τις καθημερινές τα γουρουνοτσάρουχα και στις επίσημες εμφανίσεις τους τα αγοραστά από της Βέροια δερμάτινα παπούτσια ή τα ποδήματα όπως τα ονόμαζαν τις δερμάτινες μπότες. Σε ορισμένα χωριά, όπως για παράδειγμα στον Σχοινιά, οι μπουλμπότσες κατασκευάζονταν από λινάρι ή καννάβι, που το καλλιεργούσαν οι χωρικοί μαζικά στα κτήματά τους ή στα τσιφλίκια των μπέηδων.

Τα επανωφόρια τους ράβονταν από χοντρό μαύρου χρώματος σκουτί, που είχαν εσωτερική επένδυση με τομάρια από πρόβατα, γνωστά ως πατατούκες, ή τσερκέτες και τα καπότια, ενώ οι τσόπανοι φορούσαν κάπες από γιδίσιο μαλλί με μανίκια και κουκούλα, που τις αγόραζαν από την Βέροια ή τα γειτονικά προς το Ρουμλούκι ορεινά χωριά των Πιερίων και τα κουκλιάτα , ένα είδος κοντής κάπας μέχρι το ύψος των γοφών από σιάργκαβο (γκρί χρώματος) μαλλί, που τα συνήθιζαν περισσότερο οι κάτοικοι του χωριού Λουτρός.

Ως κάλυμμα της κεφαλής χρησιμοποιούσαν, το μεν καλοκαίρι ψάθινα καπέλα, τις σκιάθες που έπλεκαν και έραβαν οι ίδιοι με στάχια σίκαλης, το δε χειμώνα πλεκτό μάλλινο σκούφο μαύρου χρώματος ή καπέλα από μαύρο σκουτί σαν δίκωχα που τα ονόμαζαν σάπκες.

Παλαιότερα όμως, μέχρι και τις αρχές της δεκαετία του 1920, οι Ρουμλουκιώτες είχαν ως επίσημο ένδυμά τους την φουστανέλλα, την τσολιαδίστικη φορεσιά όπως την έλεγαν, που αποτελούνταν από την μάλλινη φανέλα, την άσπρου χρώματος κοντή και με πολλές δίπλες (λαγκόλια) φουστανέλλα, την άσπρη πουκαμίσια με τα φαρδύα μανίκια, επάνω της το μαύρο χωρίς μανίκια σταυρωτό γιλέκο και των χειμώνα τον ντουλαμά χωρίς και αυτός μανίκια, τα φαρδιά άσπρα βρακιά από κάμποτο, το μεγάλο φαρδύ μαύρο ζωνάρι, τα σκουφούνια, τα γουρουνοτσάρουχα και ως κάλυμμα της κεφαλής πλεκτό σκούφο ή την σάπκα. Η στολή αυτή βαθμιαία εγκαταλείφθηκε και αντικαταστάθηκε μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1920 από τις πρακτικές και εύχρηστες μπουλμπότσες. Εξακολουθούσαν όμως για καιρό μετά να την φορούν μόνο στους γάμους ο γαμπρός, ο κουμπάρος και τα μπρατίμια και βέβαια οι χορευτές που αποτελούσαν το μπουλούκι στην τέλεση του εθίμου των Ρουγκατσιών, οι οποίοι τις τελευταίες δεκαετίες φορούν ως κάλυμμα της κεφαλής το φέσι, χωρίς όμως φούντα και με έναν μικρό σταυρό κεντημένο στο μπροστινό τους μέρος.

ΟΙ ΕΠΟΧΕΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥΣ

ΧΕΙΜΩΝΑΣ ΠΡΟ ΤΟΥ ΔΩΔΕΚΗΜΕΡΟΥ

**4 Δεκεμβρίου
Της Αγίας Βαρβάρας της Μεγαλομάρτυρος**

Την εποχή αυτή, ήδη ο χειμώνας έχει εισέλθει για τα καλά, ο οποίος είναι ιδιαίτερα βαρύς στο Ρουμλουκιώτικο κάμπο, με πολύ υγρασία και τσουχτερό κρύο. Ότι καιρό έχει την ημέρα αυτή, πιστεύουν ότι θα έχει και ανήμερα Χριστουγέννων.

6 Δεκεμβρίου

Του Αγίου Νικολάου του εν Μύροις

Κάθε χρόνο, ανήμερα της εορτής του, πολλοί ψαράδες εκκλησιάζονταν στους ναούς των παραλίμνιων χωριών και τελούσαν Θεία Λειτουργία, για να έχουν υγεία και να τους προστατεύει ο Άγιος κατά τις εργασίες τους στον Βάλτο, κυρίως δε τον χειμώνα όταν ήταν υποχρεωμένοι να διαβούν την Νταλμπίνα, το τμήμα δηλαδή της λίμνης που διάβαινε ο Λουδίας (Καρά Ασμάκι). Η περιοχή αυτή ήταν γυμνή από βλάστηση, είχε μεγάλο βάθος και σήκωνε μεγάλα κύματα όταν φυσούσε δυνατός βόρειος άνεμος (βαρδάρης) και ήταν αρκετά επικίνδυνη η διάβασή της με τις πλάβες, τις πρωτόγονες σε κατασκευή βάρκες των Ρουμλουκιωτών ψαράδων, που ήταν μονόξυλα χωρίς καρίνα και ως εκ τούτου μπορούσαν να ανατραπούν όταν δημιουργούνταν τρικυμία στην λίμνη.

8 Δεκεμβρίου

Του Όσιου Παταπίου (Άη Πατάπ'ς)

Ο Όσιος Πατάπιος ήταν και αυτός από τους πιο προσφιλείς στο Ρουμλούκι Αγίους και θεωρούνταν ότι προστατεύει από τις ασθένειες του λαιμού, τις οποίες και γιατρεύει. Από τον εσπερινό της παραμονής οι γυναίκες δεν εργάζονταν σε εργασίες χειρονακτικές και στα εργόχειρά τους, ενώ ανήμερα αρκετές εκκλησιάζονταν, όπως επίσης και όσοι έπασχαν από ασθένειες του λαιμού και κυρίως τα μικρά παιδιά.

12 Δεκεμβρίου

Του Αγίου Σπυρίδωνος, Επισκόπου Τριμυθούτσος

Ο Άγιος Σπυρίδωνας πίστευαν ότι θεραπεύει τα σπυριά (Σπυρίδων<σπυριά) και την ευλογιά, όπως επίσης και τους πόνους του αυτιού. Την ημέρα της εορτής του, οι γυναίκες και κυρίως οι εγγυμονούσες δεν εργάζονταν, δεν έπλεναν ρούχα, δεν έραβαν, δεν ύφαιναν, δεν κεντούσαν εργόχειρο. Από εδώ και στο εξής, έλεγαν πως η ημέρα μεγαλώνει ένα σπυρί, αρχίζει δηλαδή να παίρνει χρόνο εις βάρος της νύχτας.

15 Δεκεμβρίου

Του Αγίου Ελευθέριου του Ιερομάρτυρος

Ο Άγιος Ελευθέριος θεωρούνταν ο προστάτης άγιος των εγγυμονουσών γυναικών, διότι τις δίνει καλή λευτεριά (Ελευθέριος<λευτεριά).

Σε πολλές περιπτώσεις δύσκολης γέννας, οι μητέρες έταζαν το όνομα Ελευθέριος ή Ελευθερία στα νεογέννητα, επικαλούμενες τη βοήθεια του Αγίου για να ξεγεννήσουν γρήγορα και να είναι υγιή το παιδί τους.

Το όνομα Ελευθέριος όμως, θύμιζε στους Ρουμλουκιώτες και την πολυπόθυτη ελευθερία από τον τούρκικο ζυγό. Έτσι αρκετά από τα παιδιά που γεννήθηκαν μετά την απελευθέρωση κατά τα έτη 1912 – 13, βαπτίστηκαν από τους αναδόχους τους με το όνομα Ελευθέριος ή Ελευθερία εις ανάμνησιν της λευτεριάς από τους τούρκους.

18 Δεκεμβρίου

Του Αγίου Μοδέστου

Ο Άγιος Μοδέστος θεωρείται από τον λαό μας ως προστάτης Άγιος των ζώων και θεραπευτής τους. Στις εικόνες του μάλιστα, εικονίζεται μαζί με ζώα.

Στο Ρουμλούκι λοιπόν, την παραμονή της εορτής του Αγίου Μοδέστου, οι ζευγάδες κυρίως και οι τσοπάνηδες, επισκέπτονταν τους στάβλους και τα μαντριά κυρίως και

θυμιάζαν τα ζώα τους με θυμίαμα ενώ τοποθετούσαν αναμμένα κεριά στα κέρατα των βοδιών που χρησιμοποιούσαν στο ζευγάρι, για να είναι αυτά γερά και ευλογημένα.

ΔΩΔΕΚΑΗΜΕΡΟ

Το πρωί της 23^{ης} Δεκεμβρίου, έπρεπε να μεταφερθούν τα ξύλα και τα αγριόχορτα στον χώρο που θα άναβαν την φωτιά και να τοποθετηθούν σε σωρό. Μόλις σκοτεινίαζε, άναβαν την φωτιά και γύρω της συγκεντρώνονταν όλα τα παιδιά, που φώναζαν δυνατά “κόλιντα μπάμπω και χριστός γινιέτι” . Τα πιο μεγάλα μάλιστα, πηδούσαν και πάνω από τις πυρές, συναγωνιζόμενα μεταξύ τους για το ποιο θα πηδήξει πιο ψηλά. Κατά τα μεσάνυχτα, αποχωρούσαν από τις φωτιές και πήγαιναν στα σπίτια τους, για να ετοιμάσουν για τα κόλιντα (κάλαντα).

Τα κόλιντα των Χριστουγέννων

Τα κάλαντα στο Ρουμλούκι, όπως και σε αρκετά άλλα μέρη της Μακεδονίας ονομάζονται, κόλιντα. Τα παιδιά της σχολικής κυρίως ηλικίας, την 24^η Δεκεμβρίου, περιφέρονταν σε όλες τις γειτονιές και σε κάθε σπίτι τραγουδούσαν τα κόλιντα, το τραγούδι που προαναγγέλλει την γέννηση του θεανθρώπου.

Το κάθε ένα είχε κρεμασμένο στον ώμο του τον τουρβά του, τον πάνινο και χοντρά υφάμιμο σάκο, στον οποίο θα έβαζε τους ξηρούς καρπούς και τα φρούτα που θα τους προσέφεραν στα επισκεπτόμενα σπίτια οι νοικοκυρές, όπως επίσης και μία ματσούκα από καλά πελεκημένο χλωρό ξύλο.

Η χρήση της ματσούκας, που ήταν πιο χοντρή στο κάτω άκρο, ήταν επιβεβλημένη για να χτυπούν μ’ αυτές τις πόρτες των σπιτιών για να τους ανοίξουν οι νοικοκυρές και κυρίως για να προφυλάσσονται από τα πολλά σκυλιά , που οι Ρουμλουκιώτες είχαν στα χωριά τους για την φύλαξη των ζωντανών και των περιουσιών τους. Βέβαια, πέρα από την πρακτική τους χρησιμότητα, έκρυβαν μέσα τους και έναν συμβολισμό, συμβολίζοντας τα ραβδιά των ποιμένων που παρευρίσκονταν γύρω από το σπήλαιο της γεννήσεως.

Στον δρόμο φώναζαν όλοι μαζί δυνατά «κόλιντα μπάμπω κι χριστός γινιέτι», τaráσσοντας έτσι την ηρεμία της χειμωνιάτικης νύχτας και προκαλώντας την ανησυχία και τα γαυγίσματα των σκύλων. Μόλις άνοιγε την πόρτα η νοικοκυρά και τα καλωσόριζε, άρχιζαν να τραγουδούν τα κάλαντα:

«Χριστούγεννα, προουτούγινα,
Πρώτη γιουρτή του χρόνου
Ιβγάτι, δέστι, μάθιτι,
Πως ου χριστούς γινιέτι,
Γινιέτι κι αναθρέβιτι,
Μι μέλι κι μι γάλα,
Του μέλι τρών’ οι άρχουντις,
Του γάλα οι αφιντάδισ,
Κι του μιλισσουβότανου,
Του λούζουντι οι κυράδισ,
Κυρά καλή, κυρά χρυσή,
Κυρά ιβλουγημένη,
Που σι ιβλόγησι ου παπά
Μι του διξί του χέρι.

Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμι,
Πέτρα να μην ραγίσει κι ου νοικοκύρης του σπιτιού
χίλια χρόνια να ζήσει.
Κι του χρόν'»

Πριν αποχωρήσουν τα κολινταρούδια, οι νοικοκυρές ή οι νοικοκυραίοι τα φιλοδωρούσαν με ξυλοκέρατα (χαρούπια), κουκόςιες (καρύδια), κάστανα, φουντούκια και ξερά σύκα, ευχόμενοι να είναι γερά, να έχουν υγεία και να τραγουδήσουν και του χρόνου τα κόλιντα.

Σήμερα, στο Ρουμλούκι, δεν υπάρχουν δυστυχώς ούτε μπρόστια στα σπίτια ούτε οντάδες με τζάκια και οι ανάγκες των καιρών δεν επιβάλλουν το ανακάτεμα της στάχτης ή του σιταριού με τις συνοδευόμενες ευχές. Επιπλέον, οι ματσούκες αντικαταστάθηκαν με τα μεταλλικά τρίγωνα και τα στολισμένα καραβάκια, στοιχεία βέβαια Ελληνικά, όχι όμως του τόπου. Το χειρότερο, λησμονήθηκαν τα Ρουμλουκιώτικα κόλινα και τα παιδιά τραγουδούν τα γνωστά στο Πανελλήνιο κάλαντα: «Καλήν ημέραν άρχοντες». Η ευκολία και τα νέα ήθη έχουν ήδη εξοστρακίσει την παράδοση.

24 Δεκεμβρίου

Τα Χριστόψωμα (σ'κότουρτις ή 'ξώτουρτις)

Τα ψωμιά στον Ελλαδικό χώρο, όπως επίσης και στους τόπους όπου ζούσαν άλλοτε ή εξακολουθούν να ζουν μέχρι και σήμερα Ελληνικοί πληθυσμοί εκτός των ορίων του σύγχρονου Ελληνικού κράτους, κατέχει κύρια θέση στον βίο των ανθρώπων και θεωρείται το πρώτο και πιο ιερό σύμβολο στην ζωή τους.

Τα χριστόψωμα, είναι τα ψωμιά που ζυμώνουν οι νοικοκυρές την παραμονή των Χριστουγέννων και που είναι αφιερωμένα στο νεογέννητο Ιησού.

Στο Ρουμλούκι, τα χριστόψωμα ψήνονται μέσα σε βαθιά ταψιά, όπως και τα αντίστοιχα ψωμιά, οι νιβατές και είναι λιτά, στολισμένα με κομμάτια ξερών σύκων, σταφίδες και καρύδια, ενώ πασπαλίζονται με σουσάμι και σφραγίζονται με το σφαιστερό, με το οποίο σφραγίζονται και τα πρόσφορα. Το δε χρησιμοποιούμενο αλεύρι είναι καθάριο και καλά κοσκινισμένο στην σίτα.

24 Δεκεμβρίου

Το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων.

Ο Καλικάτζαρος

Το βράδυ της παραμονής των χριστουγέννων, που συνήθως μέσα στο καταχέιμνω ήταν παγερή νύχτα, στα τζάκια των Ρουμλουκιώτικων σπιτιών έκαιγε άσβεστη η φωτιά. Την τιμητική του όμως σ' αυτήν την φωτιά είχε ένα μεγάλο κούτσουρο, που το ονόμαζαν «καλικάτζαρο». Τον «καλικάτζαρο», εβδομάδες πριν, ακόμη και από το καλοκαίρι, τον διάλεγε ο κάθε νοικοκύρης και έπρεπε να είναι μεγάλο, χοντρό και ίσιο ξύλο. Ο σκοπός του ήταν προστατευτικός για το σπίτι, να κρατάει δηλαδή μακριά και έξω απ' αυτό τους ανεπιθύμητους και αρκετά ενοχλητικούς καλικάτζαρους, τα απρόσκλητα αυτά όντα, που η λαϊκή φαντασία θέλει να εισέρχονται μέσα στα σπίτια από τις καμινάδες.

Τα εννιά φαγιά

Το δείπνο της παραμονής των Χριστουγέννων δεν ήταν συνηθισμένο, όπως όλο τον χρόνο. Στο χαμηλό στρόγγυλο τραπέζι, τον σοφρά, έπρεπε να υπάρχουν 9 ειδών φαγητά, ούτε ένα λιγότερο, ούτε ένα περισσότερο, συμβολίζοντας πιθανός τους 9 μήνες που κυοφορούσε η Παναγία.

Τα φαγητά αυτά ήταν πίττα με πράσσο, σαραιλί (είδος γλυκίσματος), σύκα, καρύδια, φρούτα, πιπεριές, ένα ποτήρι κρασί. Το έθιμο των 9 φαγητών τηρούνταν καθολικά μέχρι την δεκαετία του 1960 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα μεμονωμένα σε ορισμένα σπίτια, σε όσα τουλάχιστον ζουν ηλικιωμένοι Ρουμλουκιώτες.

25 Δεκεμβρίου

Ανήμερα των Χριστουγέννων σηκώνονταν όλοι πολύ νωρίς και πήγαιναν στην εκκλησία. Με το πέρας της Θείας Λειτουργίας, έβγαιναν έξω στον νάρθηκα της εκκλησίας, στα πεζούλια του οποίου κάθονταν οι άντρες, κυρίως οι πιο ηλικιωμένοι και κατά σειρά ηλικίας, πρώτα οι μεγαλύτεροι και κατόπιν οι νεότεροι. Κατόπιν, όλοι οι εκκλησιαζόμενοι περνούσαν και τους χαιρετούσαν και τους χαιρετούσαν διά χειραψίας, δίνοντας και τις απαραίτητες ευχές.

Μόλις τελείωσαν οι χαιρετισμοί, έβγαζαν όλοι από την τσέπη τους από ένα σπουργίτι, που ήταν βρασμένο, ψημένο ή τηγανισμένο από το βράδυ της παραμονής και το έτρωγαν λέγοντας: «τσιρ – τσιρ κι απέταξιν». Προφανώς, πρόκειται για ένα έθιμο, που αποβλέπει στο να καταλύσουν σιγά σιγά και με πετούμενο την νηστεία τους, καθώς όλοι τηρούσαν με ευλάβεια και ιδιαίτερη αυστηρότητα την νηστεία της Σαρακοστής.

Το μεσημέρι, στο τραπέζι των Χριστουγέννων είχαν μόνο πετούμενο, κότα, πετεινό, γαλοπούλα ή χήνα, ακόμη και νερόκοτες (κουκλίκες). Την πρώτη ημέρα των Χριστουγέννων, δεν έπρεπε να φάνε χοιρινό κρέας, για να είναι ελαφριό όλο τον καινούριο χρόνο, προφανώς και πάλι για να μην καταλύσουν την νηστεία της σαρακοστής με χοιρινό κρέας.

Τα Ρουγκάτσια

Ένα από τα ωραιότερα Ρουμλουκιώτικα έθιμα που τελούνται έως και σήμερα με κάποιες παραλλαγές σε σχέση με το παλιό τυπικό, είναι τα Ρουγκάτσια.

Πρόκειται για μία ομάδα φουστανελοφόρων που φέρουν σπαθιά και κατά την διάρκεια του Δωδεκαημέρου περιφέρονται στα χωριά του κάμπου χορεύοντας με τους ήχους των ζουρνάδων και του νταουλιού σε κάθε σπίτι που επισκέπτονται έναν κύκλο τεσσάρων συνεχόμενων χορών, που όλοι μαζί ονομάζονται «Ρουγκατσιάρικος». Κύριος σκοπός της τέλεσης του εθίμου είναι η συγκέντρωση χρημάτων, παλαιότερα γεννημάτων, που τα προσφέρει ο νοικοκύρης του κάθε σπιτιού που επισκέπτονται, σαν ενίσχυση για την οικοδόμηση νέου ναού ή την συντήρηση παλαιού, πολλές φορές δε και σχολικού κτιρίου στο χωριό από το οποίο κατάγονται οι χορευτές της ομάδας.

Η λέξη Ρουγκάτσια προέρχεται από την λατινική λέξη Rogatio, θεωρείται ότι τα Ρουμλουκιώτικα Ρουγκάτσια είναι απομεινάδι της Ρωμαϊκής και της Βυζαντινής εποχής, όταν οι ακρίτες στρατιώτες που επιφορτίζονταν με την φύλαξη των ακριτικών περιοχών από τις επιδρομές αλλοφύλων, περιόδευαν μία φορά το χρόνο την ύπαιθρο ζητώντας το μίσθωμά τους από τους πληθυσμούς που προστάτευαν.

Η στολή των Ρουγκατσιαραίων αποτελούνταν από τα εξής τεμάχια: κοντή λευκού χρώματος φουστανέλα με 300 λαγκόλια (δίπλες), μαύρο γιλέκο στολισμένο με γαϊτάνια ή μαύρος χωρίς μανίκια ντουλαμάς, μαύρου χρώματος μακρύ ζωνάρι, φαρδιά άσπρα βρακιά, μάλλινα σκουφούνια, γουρουνοτσάρουχα και για κάλυμμα της κεφαλής μαύρο καλπάκι σαν δίκωχο, την σάπκα ή άλλοτε μαύρο και άλλοτε πολύχρωμο σκούφο πλεκτό.

Μετά την απελευθέρωση το 1912, ως κάλυμμα της κεφαλής χρησιμοποιούνταν το γνωστό φέσι που είχε όμως κεντημένο ένα μικρό σταυρό στην κορυφή.

Απαραίτητα επίσης για τον εξοπλισμό των Ρουγκατσιαραίων, ήταν και τα ασημένια κοσμήματα που ράβονταν στο στήθος τους, όπως τα μαγλικουτάρια, οι τοκάδες, οι μαχμουδιέρες και οι σταυροί.

Το απόγευμα της παραμονής των Φώτων, τα Ρουγκάτσια έπρεπε να επιστρέψουν οπωσδήποτε πίσω στο χωριό τους. Στην είσοδο του, τους ανέμεναν όλοι οι συγχωριανοί τους, για να τους υποδεχθούν. Μία ελεύθερη κοπέλα τότε κρατούσε ψηλά με το χέρι της ένα μαντήλι και οι Ρουγκατσιαροί έτρεχαν, συναγωνιζόμενοι ποιος θα το πιάσει πρώτος, για να το αποκτήσει και να το έχει ως ενθύμιο.

Τα Ρουγκάτσια είναι από τα λίγα παλαιά ομαδικά έθιμα που συνεχίζουν να τελούνται έως και σήμερα στο Ρουμλούκι. Διοργανώνονται το Δωδεκαήμερο από αρκετούς χορευτικούς και πολιτιστικούς συλλόγους και παρά τις όποιες καινοτομίες που έχουν εισαχθεί, δεν παύουν να μας συνδέουν με το παρελθόν και την μακραίωση παράδοση και να αποτελούν μία ακόμη επιβεβαίωση της συνέχειας του Ελληνισμού.

26-27 Δεκεμβρίου: Η γ' ρουνοχαρά

Η δεύτερη και Τρίτη ημέρα των Χριστουγέννων ήταν αφιερωμένες στην σφαγή των οικόσιτων χοίρων, που όλα τα Ρουμλουκιώτικα σπίτια έθρεφαν απαραίτητως.

Στην αγροτοποικμενική και σχεδόν αυτάρκη κοινωνία των οικισμών του Ρουμλουκιού, η εκτροφή οικόσιτων χοίρων ήταν άρκως αναγκαία για την οικιακή οικονομία, καθώς πέρα από το άφθονο προς βρώσιν κρέας, εξασφαλιζονταν ικανοποιητική ποσότητα λίπους, της γνωστής λίγδας, που υποκαθιστούσε σε μεγάλο βαθμό το δυσεύρετο και συνήθως ακριβό για τους χωρικούς ελαιόλαδο, καθώς επίσης και το δέρμα για την κατασκευή των υποδημάτων όλων των μελών της οικογένειας, των γουρνούτσάρουχων.

Είναι μία μακραίωνη συνήθεια του Ελληνικού λαού και αποτελεί κατάλοιπο του ειδωλολατρικού παρελθόντος.

Στη Ρωμαϊκή εποχή, κατά τις ημέρες των Σατουρναλίων στις 14-25 Δεκεμβρίου, συνήθιζαν οι Ρωμαίοι να θυσιάζουν χοίρους στους θεούς του κάτω κόσμου, την Δήμητρα και τον Κρόνο, για να βοηθήσουν οι δύο θεοί να δώσει η γη πλούσιους καρπούς, να γίνει **καρπερή**.

Παραμονή της Πρωτοχρονιάς

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, η νοικοκυρά του κάθε σπιτιού ζύμωνε πίττες για το βραδινό τραπέζι. Μία απ' αυτές κατασκευασμένη με λουκάνικα ή κρέας χοιρινό και ψιλοκομμένα πράσσα, θα αποτελούσε τη βασιλόπιττα, μέσα στην οποία τοποθετούνταν και ένα νόμισμα.

Τα παιδιά καταγίνονταν με τις ετοιμασίες για τα κόλιντα του Αγίου Βασιλείου. Βασιλεύοντας ο ήλιος και κρατώντας στα χέρια τους τις ξύλινες βέργες (ματσούκες) και τις υφασμάτινες σακούλες, γύριζαν όλες τις γειτονιές του χωριού. Με τις βέργες τους χτυπούσαν τις πόρτες των σπιτιών και μόλις τους άνοιγαν οι νοικοκυραίοι, τραγουδούσαν τον Άη Βασίλη:

Πρωτοχρονιά

Την Πρωτοχρονιά, μία γυναίκα του σπιτιού ξυπνούσε νωρίς το πρωί, πολλές φορές ακόμη και την νύχτα και παίρνοντας την στάμνα, επισκέπτονταν την βρύση ή το πηγάδι, για να φέρει στο σπίτι το πρώτο νερό της νέας χρονιάς, το αμίλητο νερό όπως το ονόμαζαν, διότι έπρεπε καθ' όλη την πορεία της να είναι αμίλητη, για να τρέχει το βιό και το τυχερό στο σπιτικό της σαν το νερό. Την ίδια ώρα, ένας άντρας πήγαινε στο στάβλο, τον καθάριζε από τις κοπριές, τις οποίες και έβγαζε έξω με την λισά και σκέπαζε μ' αυτές τα κάρβουνα της φωτιάς από την προηγούμενη βραδιά.

Μόλις ξημέρωνε, τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά του χωριού, κρατώντας στα χέρια τους χλωρές ίσιες βέργες που τις πελεκούσαν από την παραμονή, ξεχύνονταν στους μαχαλάδες για να τραγουδήσουν τα Σούρβα. Τα Σούρβα είναι ένα είδος καλάντων, μία αναγγελία για την εορτή του Αγίου Βασιλείου και τον ερχομό του νέου έτους.

Το μεσημέρι, το γεύμα ήταν πατσάς από το κεφάλι του χοίρου που είχαν σφάξει τις προηγούμενες ημέρες, τα «τα γρουνουπατσιά» όπως τον ονόμαζαν. Ορισμένοι έκοβαν και την βασιλόπιτά τους, αν για οποιοδήποτε λόγο δεν την είχαν κόψει το βράδυ της προηγούμενης μετά την αλλαγή του χρόνου. Το τραπέζι πάντως αυτό ήταν χαρούμενο και ο πρεσβύτερος άντρας της οικογένειας έκανε τρεις φορές τον σταυρό του ευχόμενος καλή χρονιά, υγεία, καλοσύνη και πολλά μπερκετία, ενώ οι παρευρισκόμενοι αντεύχονταν απαντώντας σε κάθε ευχή «Αμήν Παναγιά μ». Το βράδυ τέλος, επισκέπτονταν όσους είχαν ονομασία, γιόρταζαν την ονομαστική τους εορτή.

5 Ιανουαρίου (Παραμονή των Θεοφανείων)

Η παραμονή των Θεοφανείων ήταν η τελευταία ημέρα του Δωδεκαημέρου και της ενοχλητικής παρουσίας των καλικατζαρων, από τους οποίους, όπως πίστευαν, τόσα δεινά πάθαιναν οι άνθρωποι και που κατέβαιναν στα σκοτάδια του κάτω κόσμου, όπου θα έμεναν όλη την υπόλοιπη χρονιά.

Ο ιερέας, πολύ νωρίς, τελούσε στην εκκλησία τον Αγιασμό των υδάτων σε ένα μεγάλο χάλκινο δοχείο (μπακράτσα). Οι γυναίκες, τουλάχιστον μία από κάθε σπίτι, εκκλησιάζονταν και φεύγοντας για το σπίτι τους έπαιρναν από την εκκλησία μέσα σε ένα μικρό δοχείο ή κανάτα λίγο Αγιασμό. Με αυτόν τον Αγιασμό λούζονταν όλα τα μέλη της οικογένειας, για να έχουν φώτιση και έπιναν το πρωί ξυπνώντας και όντας νηστικοί τρεις γουλιές για να είναι υγιείς, διότι καθ' όλη την διάρκεια του Δωδεκαημέρου δεν λούζονταν γιατί τα νερά ήταν μολυσμένα από τους καλικατζαρους και υπήρχε ο κίνδυνος να βγάλουν σπυριά.

Το απόγευμα, τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά πήγαιναν στα «Καλημέρα», όπως ονόμαζαν τα κάλαντα των Φώτων. Στην μέση τους έδεναν διαφόρων μεγεθών κουδούνια και κρατώντας στα χέρια τις ματσούκες τους, επισκέπτονταν όλα τα σπίτια του χωριού, πλην όσων πενθούσαν. Πιο παλαιά μάλιστα, κάλυπταν το σώμα τους με προβιές ζώων (συνήθως αρνιών), φορώντας τες πάνων από τα ρούχα τους και τα πρόσωπά τους, τα είχαν καλυμμένα με αυτοσχέδιες προσωπίδες, συνήθεια που παρά την αρχαϊκή της προέλευση και καταγωγή εγκαταλήφθηκε την δεκαετία του 1920.

16 Ιανουαρίου

Φώτα ή Θεοφάνεια

Κατά τα Θεοφάνεια, όπως τα ονόμαζαν και στο Ρουμλούκι, διότι φανερωνόταν με την βάπτισμα του θεότητα του Ιησού ή Φώτα γιατί φωτίζονταν τα νερά, όλοι οι Ρουμλουκιώτες πήγαιναν το πρωί στην εκκλησία. Ο αρχηγός της οικογένειας, συνήθως ο πιο πρεσβύτερος, κρατούσε στα χέρια του την κανάτα με τον κλώνο του ξερού βασιλικού για να πάρει από την εκκλησία Αγιασμό, ενώ μία από τις γυναίκες του σπιτιού ένα πιάτο, στο οποίο υπήρχε αλάτι και ένα φρούτο, πορτοκάλι ή ρόδι. Το πιάτο αυτό, το τοποθετούσαν εμπρός στην Ωραία Πύλη, για να το ευλογήσει ο ιερέας.

Μετά τη Θεία Λειτουργία, όλο το εκκλησιασμά έβγαινε στον νάρθηκα της εκκλησίας για να σχηματίσουν πομπή για τον τόπο, όπου ο ιερέας θα τελούσε στον Αγιασμό των υδάτων, συνήθως στον Αλιάκμονα για τα κοντινά προς τον ποταμό χωριά ή σε κάποιον από τους μεγάλους νερόλακους (μπουλντούκες) που υπήρχαν έξω από τους οικισμούς και διατηρούσαν νερό όλη την διάρκεια του έτους.

Παλαιότερα, μετά τον εκκλησιασμό, αρκετοί άντρες μασκαρεύονταν και ντύνονταν καρναβάλια, επισκεπτόμενοι όλα τα σπίτια του χωριού, διεξάγοντας έρανο για την ενίσχυση της εκκλησίας τους. Φορούσαν αυτοσχέδιες μάσκες και προβιές ζώων,

παίρνοντας την μορφή ζώων, όπως αρκούδα, καμήλα, κριάρι, βόδι κ.α. Η πιο προσφιλή όμως συνήθεια ήταν να ντύνουν κάποιον άντρα ως νύφη και ανεβάζοντας τον ανάποδα επάνω σε ένα γαϊδουράκι, τον περιέφεραν από σπίτι σε σπίτι.

Ο μασκαρεμένος παρίστανε την νύφη, που βρέθηκε να μην έχει διατηρήσει την αγνεία της για την πρώτη νύχτα του γάμου και προσποιούνταν ότι έκλαιγε, καθώς οι συνοδεύοντες την διαπόμπευαν περιγελώντας την και δημιουργώντας κρότο χτυπώντας χάλκινα σκεύη. Σε κάθε σπίτι που επισκέπτονταν, η νύφη προσκυνούσε τρεις φορές αργά και ρυθμικά τον νοικοκύρη και αυτός την φιλοδωρούσε με ορισμένο ποσό, που θα παραδίδονταν στην εκκλησία.

Τα καρναβάλια όμως αυτά των Φώτων, που συναντιούνται άλλες ημέρες του Δωδεκαημέρου σε αρκετές περιοχές της Μακεδονίας, από τις αρχές της δεκαετίας του 1930, άρχισαν να παρακμάζουν στο Ρουμλούκι, έως που σταμάτησαν να τελούνται οριστικά. Η πολεμική της εκκλησίας στο ειδωλολατρικό αυτό έθιμο, που οι Ρουμλουκιώτες διέσωσαν και ενσωμάτωσαν στην νέα τους θρησκεία, τον Χριστιανισμό, σε συνδυασμό με την εγκατάσταση στο Ρουμλούκι προσφυγικών πληθυσμών από την Μικρά Ασία και την Θράκη, οι οποίοι μασκαρεύονταν μόνο τις Απόκριες, συνέβαλαν στο να δοθεί μεγαλύτερο και στη συνέχεια αποκλειστικό βάρος στα καρναβάλια της Απόκριας.

ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΗΜΕΡΟ

17 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

Άγιος Αντώνιος

Στις 17 Ιανουαρίου, οι Ρουμλουκιώτες εορτάζουν την μνήμη του Οσίου Αντωνίου του Βεροιαίου, πολιούχου της Πόλεως της Βέροιας. Πρόκειται για έναν Άγιο ιδιαίτερα λαοφιλή στα χωριά του Ημαθιώτικου κάμπου, γεγονός που αποδεικνύεται και από την ύπαρξη εικόνων του στις εκκλησίες σχεδόν όλων των χωριών του Ρουμλουκιού, όπου παρουσιάζεται μαζί με τον Όσιο Αντώνιο της Αιγύπτου.

Κάθε χρόνο, ανήμερα της εορτής του ή ακόμη και από την παραμονή, πλήθος χωρικών από το Ρουμλούκι επισκέπτονταν τον αφιερωμένο στην Βέροια ναό του, προκειμένου να προσκυνήσουν την κέρα του.

Η ιδιαίτερη συμπάθεια των χωρικών του Ρουμλουκιού προς το Όσιο Αντώνιο τον Βεροιαίο, εξηγείται, όχι τόσο λόγω της γειννίας του Ρουμλουκιού με την γενέτειρά του, όσο με μία παράδοση που διασώζεται στην περιοχή, σύμφωνα με την οποία 7 χωριά της οφείλουν το όνομά τους σε διάφορα θαυμαστά συμβάντα που συνέβησαν μετά το θάνατό του.

Σύμφωνα μ' αυτήν, την περιοχή που βρίσκεται σήμερα η Μονή του Τίμιου Προδρόμου επάνω από την πόλη της Βέροιας, ασκήτευε ζώντας σε μία σπηλιά ο Όσιος Αντώνιος. Εκεί μόνασε επί σειρά ετών, δεχόμενος συχνά τους πειρασμούς του σατανά. Κάποια μέρα και όντας υπερήλικας, άνω των 90 ετών, παρέδωσε το πνεύμα του. Τα ορμητικά νερά του παρακειμένου Αλιάκμονα παρέσυραν το λείψανό του μέχρι τις εκβολές του στον Θερμαϊκό. Μετά από λίγες ημέρες, κάποιιο Θεσσαλονικείς το ανακάλυψαν να κείτεται στην ακτή, χωρίς όμως να έχει υποστεί την φυσική φθορά, σαν να βρισκόταν σε κατάσταση ύπνου. Αμέσως, κατάλαβαν πως επρόκειτο για Άγιο άνθρωπο και ειδοποίησαν τους ιερείς και τον Μητροπολίτη της πόλεως. Το νέο της ανευρέσεως του σκηνώματος ενός Αγίου ανθρώπου διαδόθηκε γρήγορα σε όλη την πόλη, ακόμη και στην ύπαιθρο. Μόλις το πληροφορήθηκαν οι Βεροιοί, έστειλαν αντιπροσώπους τους στην Θεσ/νίκη, για να παραλάβουν τον συμπατριώτη Άγιο τους.

Φθάνοντας στην Θεσσαλονίκη και θέτοντας το αίτημά τους στους Θεσσαλονικείς άρχισαν να ερίζουν όλοι τους, οι μεν Θεσσαλονικείς προκειμένου να παραμείνει το ιερό σκήνωμα στην πόλη τους λέγοντας ότι ήταν θέλημά του να βρεθεί στις ακτές του Θερμαϊκού, οι δε Βεροιοί ισχυριζόμενοι ότι πρέπει να επιστραφεί και να ταφεί στον τόπο καταγωγής του.

Καθώς δεν βρισκόταν λύση και υπήρχε ο κίνδυνος να γίνει αιματοχυσία ζητήθηκε η συμβουλή του πιο ηλικιωμένου από τους παρευρισκόμενους. Αυτός λοιπόν, πρότεινε να τοποθετήσουν το Άγιο Λείψανο επάνω σε ένα αμάξι, να ζέψουν σ' αυτό δύο άμαθα στον ζυγό δαμάλια και να τα αφήσουν να κατευθυνθούν όπου θα επιθυμούσε ο Άγιος, με την συμφωνία όμως ότι όλοι θα δέχονταν, στο μέρος που θα σταματούσαν τα ζώα, εκεί θα έμενε και το λείψανο.

Πράγματι, έτσι έπραξαν και τα δαμάλια άρχισαν να κατευθύνονται προς την Βέροια, διασχίζοντας τον κάμπο του Ρουμλουκιού. Στο ύψος του χωριού Λουτρό, διάβηκαν τον Αλιάκμονα και εισήλθαν στο χωριό, του οποίου οι κάτοικοι ένιψαν το λείψανο και γι' αυτό το χωριό ονομάστηκε από τότε Λουτρό. Από τον Λουτρό έφθασαν στο χωριό Ραψομανίκη, όπου οι χωρικοί έραψαν το φαρδύ μανίκι από το ράσο του Αγίου που είχε σχιστεί και έκτοτε το χωριό καλείτε Ραψομανίκη. Από εκεί τράβηξαν προς την Ξεχασμένη, η οποία οφείλει το όνομά της στο γεγονός ότι οι κάτοικοι της τάισαν και πότισαν τα ζώα του αμαξιού και αυτά ξεχάστηκαν, άργησαν να φύγουν και παρέμειναν στο μεσοχώρι του χωριού μέχρι το βασίλειμα του ήλιου.

Από την ξεχασμένη πήγαν στον Σταυρό, που ονομάστηκε έτσι γιατί τα ζώα τον σταύρωσαν απ' άκρη σ' άκρη, σχηματίζοντας έναν μεγάλο σταυρό και στην συνέχεια κατευθύνθηκαν στην Κουλούρα, όπου δεν εισήλθαν μέσα στο χωριό, αλλά διέγραψαν ένα μεγάλο κύκλο γύρω της, μία κουλούρα γι' αυτό και ονομάστηκε Κουλούρα. Φεύγοντας απ' αυτήν, διάβηκαν γρήγορα, χωρίς να σταματήσουν, από το χωριό Διαβατός, οφείλοντας το όνομά του σ' αυτό το συμβάν και από εκεί πήγαν στην Μέση (Μέτσι), που ονομάστηκε έτσι γιατί τα ζώα σταμάτησαν για να ξεαποστάσουν στην μέση, στην πλατεία του χωριού.

Μπαίνοντας στην πόλη, το αμάξι κατευθύνθηκε προς το μέρος που βρίσκονταν το πατρικό σπίτι του Αγίου και ο ζυγός χτύπησε επάνω σε μία μουριά που υπήρχε στην αυλή του. Από το χτύπημα έσπασε ο ζυγός, κόπηκαν τα λουριά που κρατούσαν τα ζώα και ελευθερώθηκαν από τον ζυγό, για να τρέξουν προς το δάσος έξω από την Βέροια.

Έτσι το λείψανο του Αγίου Αντωνίου παρέμεινε στον τόπο που έμεινε το αμάξι μπροστά στην πατρική του οικία, όπου οικοδομήθηκε και ο ομώνυμος ναός και φυλάσσονται τα άγια λείψανά του. Η μουριά δε που χτύπησαν τα ζώα, είναι η ίδια που υπήρχε εμπροσθεν του ναού, όπου οι προσκυνητές όπως έχει προαναφερθεί, κρεμμούσαν στα κλαδιά της ως αναθήματα άσπρα μαντήλια.

Η 30 η Ιανουαρίου, όπου εορτάζονται ταυτόχρονα και οι τρεις Ιεράρχες Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ο Βασίλειος ο Μέγας και Γρηγόριος ο Θεολόγος, αποτελούσε και στο Ρουμλούκι προπαντός μύα σχολική εορτή.

Ο δάσκαλος, μαζί με τα δασκαλόπουλα, παρακολουθούσαν την Θεία Λειτουργία, όπως επίσης και το σύνολο σχεδόν των συγχωριανών τους.

Μετά το πέρας αυτής, εκφωνούνταν από τον δάσκαλο ο σχετικό με την περίπτωση πανηγυρικός λόγος για τον βίο και τα έργα των Τριών Ιεραρχών και στην συνέχεια όλα τα παιδιά έψαλλαν το απολυτικό τους. Κατόπιν, δύο απ' αυτά στέκονταν στην έξοδο του ναού και κερνούσαν εκ μέρους του σχολείου λουκούμι όλους τους εξερχόμενους. Τα λουκούμια αυτά, που θα χρησιμοποιούνταν ως κέρασμα, φρόντιζε πριν από μέρες να τα προμηθευτεί από την Βέροια ο μουχτάρης (πρόεδρος του χωριού) με έξοδα της Κοινότητας και να τα παραδώσει έγκαιρα στην Σχολική Επιτροπή.

1 Φεβρουαρίου Του Αγίου Τρύφωνα

Ο Άγιος Τρύφωνας θεωρείται από τον λαό μας ως προστάτης Άγιος των γεωργών και μάλιστα των αμπελουργών και των κλαδευτάδων.

Και στο Ρουμλούκι θεωρείται ο προστάτης Άγιος τους, προστατεύοντας τα σπαρτά από τα βλαβερά σκουλήκια, τα οποία και καταστρέφει. Κάθε χρόνο, οι ζευγάδες ανήμερα στην εορτή του, τελούσαν αργία, απέχοντας από κάθε είδους εργασία στους

αγρούς, ενώ απαραίτητος κρίνονταν και ο εκκλησιασμός τους. Ο ιερέας τελούσε Αγιασμό και απ' αυτόν έπαιρναν οι γεωργοί μέσα σε φυάλες για να ραντίσουν τα κτήματά τους, για να μην εμφανιστεί σκουλήκι στα σπαρτά τους.

2 Φεβρουαρίου

Η Υπαπαντή του Ιησού Χριστού

Την ημέρα αυτή, την θεωρούσαν λαμπρή εορτή και επισκέπτονταν την εκκλησία. Επίσης, δεν εργάζονταν σε καμία γεωργική, ποιμενική ή οικιακή εργασία, για να μην πέσει χαλάζι. Πίστευαν, πως ότι καιρό κάνει της Υπαπαντής, θα κάνει και για 40 ημέρες.

3 Φεβρουαρίου

Του Αγίου και Δικαίου Συμεών του Θεοδόχου

Του Αγίου Συμεών πρόσεχαν ιδιαίτερα οι έγκυες γυναίκες, διότι ο Άη Συμώς «σημειώνει». Έτσι απείχαν από κάθε χειρονακτική ή οικιακή εργασία, γιατί αντίθετα, πίστευαν πως το παιδί που θα γεννούσαν, θα βγει «σημειωμένο», σημαδεμένο, έχοντας κάποιο σωματικό ελάττωμα, θα είναι «κουσουρλίθ'κου». Με όποιο μέλος του σώματός τους εργάζονταν, σ' αυτό θα υπάρχει και το «κουσούρι» στο μωρό. Προφανώς, λειτουργεί ανασταλτικά η ηχητική σχέση του ονόματος Συμεών και του ουσιαστικού σημάδι.

Απόκριες

Κάθε βράδυ, από την Τσικνοπέμπτη έως και την Κυριακή της Τυρινής, τα παιδιά μασκαρεύονταν και κατά ομάδες επισκέπτονταν όλα τα σπίτια του χωριού τους, πλην αυτών που πενθούσαν ή υπήρχε κάποια γυναίκα λεχώνα.

Ο νοικοκύρης του κάθε σπιτιού τους υποδέχονταν εγκάρδια, τους κερνούσε και προσπαθούσε να τους αναγνωρίσει. Οι μασκαρεμένοι διαρκώς τον πείραζαν με χωρατά και αστεία, όπως και τα μέλη της οικογένειάς του. Στο τέλος της επίσκεψης και εφόσον δεν αναγνωρίζονταν, αφαιρούσαν την αυτοσχέσια προσωπίδα τους, εύχονταν να είναι υγιές και του χρόνου και ο νοικοκύρης τους φιλοδωρούσε, ευχαριστώντας τους ταυτόχρονα, διότι τον τίμησαν με την επίσκεψή τους.

Κυριακή της Τυρινής

Το μεσημέρι της Κυριακής της Τυρινής, μετά το γεύμα, συγκεντρώνονταν όλοι οι συγχωριανοί στο μεσοχώρι, όπου χόρευαν τραγουδώντας οι ίδιοι ή με την συνοδεία οργάνων. Οι πιο ηλικιωμένοι, όμως, μόλις χτυπούσε η καμπάνα της εκκλησίας, την επισκέπτονταν για τον εσπερινό και για να διαβάσει ο ιερέας στον κάθε ένα χωριστά την ευχή της συγχωρέσεως. Στο τέλος, όλοι οι παρευρισκόμενοι συγχωρούσε ο ένας τον άλλο, διότι την επομένη θα άρχιζε η Σαρακοστή για το Πάσχα και όφειλαν να ξεκινήσουν την νηστεία τους απαλλαγμένοι από τα μίση και τα πάθη της προηγούμενης περιόδου.

Πιο παλιά, μόλις σκοτείνιαζε, συγκεντρώνονταν και πάλι όλοι οι συγχωριανοί στο μεσοχώρι ή σε κάθε μαχαλά χωριστά και άναβαν φωτιές με ξύλα και ξερά αγριόχορτα, για να φύγουν οι ψύλλοι όπως έλεγαν. Οι πιο νέοι σε ηλικία πηδούσαν επάνω από τις φωτιές και φώναζαν δυνατά: «ψύλλ', ψύλλ' κι κουροί, μέσ' του Χότζα του βρακί», εννοώντας να φύγουν οι ψύλλοι και τα ζώφια από τους χριστιανούς και να πάνε στους αλλόθρησκους μουσουλμάνους, επωφελούμενοι σαφώς την συνήθη απουσία των Οθωμανών μπέηδων από τα Ρουμλουκιώτικα χωριά κατά του χειμώνα, καθώς τον περνούσαν στις κατοικίες και τις επαύλεις τους στην Θεσ/νίκη και την Βέροια.

Το ίδιο βράδυ, στο τραπέζι, έπρεπε να καταναλωθούν όλα τα κρεατικά, το τυρί και τα αυγά, διότι από την επομένη το πρωί, όλοι θα νήστευαν. Κατά την διάρκεια αυτού του τραπέζιου, η ατμόσφαιρα ήταν αρκετά χαρούμενη και ένας από τους άντρες της οικογένειας, συνήθως ο παππούς, έδενε στον πλάστη ή στο αδράχτι ένα αυγό βρασμένο σφιχτά ή ένα κομμάτι χαλβά με μία κλωστή μήκους ενός περίπου μέτρου για να τελέσει το έθιμο του «χάσκα». Τα παιδιά κάθονταν γύρω του και έχασκαν, ανέμενα δηλαδή με το στόμα ανοικτό (εξ' ου και χάσκα), για τους ρίζει ο παππούς, το αυγό ή τον χαλβά στο στόμα, για να το δαγκώσουν. Όποιος το κατόρθωνε, ήταν και ο νικητής. Το έθιμο του χάσκα. Αν και συναντιέται και σε άλλα μέρη της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, ήταν ιδιαίτερα αγαπητό

στους Ρουμλουκιώτες, αφού με το χτύπημα του αυγού ή του χαλβά στα μάγουλα, την μύτη ή στο μέτωπο των παιδιών, δημιουργούνταν μία ιλαρή ατμόσφαιρα.

Καθαρή Δευτέρα

Την Καθαρή Δευτέρα, όλοι ξυπνούσαν πολύ νωρίς το πρωί, σχεδόν χαράματα, για να μην τους φτύνουν οι μύγες το καλοκαίρι, διότι όπως πίστευαν η Καθαροδευτέρα φέρνει το καλοκαίρι. Οι γυναίκες, μόλις σηκώνονταν, πλένονταν με το νερό, στο οποίο είχαν βράσει τα αυγά που καταναλώθηκαν την προηγούμενη, για να είναι άσπρες όπως είναι και το ασπράδι των αυγών. Κατόπιν, οι ίδιες, τουλάχιστον μέχρι και τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, σκούπιζαν τα σπίτια τους και τίναζαν τις ψάθες και τα τοιχοψάθια τους. Τα σκουπίδια που συγκεντρώνονταν, τα έκαιγαν στο μέσο της αυλής, για να καούν οι ψύλλοι.

Το πρωί της Καθαράς Δευτέρας, μετά το πρόγευμα συγκεντρώνονταν όλοι οι χωρικοί στο μεσοχώρι του χωριού τους. Αρκετοί άντρες, οι πιο χωρατατζήδες πάντοτε, μασκαρεύονταν και ενοχλούσαν με πειράγματα και αστεία όλους τους παρευρισκόμενους, διακωμωδώντας ταυτόχρονα και διάφορες σκηνές του κοινωνικού βίου. Τα αγαπημένα τους θέματα ήταν ο γέρος και η γριά, ο αρκουδιάρης και η αρκούδα, ο παππός και η παππαδιά του, η καμήλα και ο καμηλιέρης, η νύφη που ανακαλύφθηκε ότι είχε χάσει πιο πριν την αγνεία της, η αναπαράσταση του γάμου κ.α Συχνά δε, καλούσαν και οργανοπαίκτες και διοργανώνονταν γλέντι και χορός.

Κυριακή της Ορθοδοξίας

Την Κυριακή της Ορθοδοξίας, εορτάζονταν και στο Ρουμλούκι με ιδιαίτερη λαμπρότητα ο θρίαμβος της Ορθοδοξίας και η αναστήλωση των εικόνων μετά την μικρά και αρκετά επώδυνη περίοδο της εικονομαχίας στους Βυζαντινούς χρόνους.

Όλοι οι Ρουμλουκιώτες την ημέρα αυτή παρευρίσκονταν απαραίτητως στην εκκλησία, διότι η απουσία τους θεωρούνταν αρκετά μεγάλη αμαρτία. Χαρακτηριστικό έθιμο ήταν μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας και υπό τους χαρμόσυνους και πανηγυρικούς χτύπους των καμπάνων, όλοι οι εκκλησιαζόμενοι με επικεφαλείς τα παιδιά του σχολείου, τα σχολιαρούδια, έπαιρναν στα χέρια τους όλες τις εικόνες του ναού και κρατώντας τες, τις περιέφεραν τρεις φορές γύρω απ' αυτόν.

Τέλος, καθ' όλη την διάρκεια της ημέρας τηρούσαν νηστεία, έχοντας όλα τα σπίτια για μεσημεριανό δείπνο ψάρια, κυρίως δε ταβά (ψάρια ψημένα στο φούρνο στο ταψί με πράσινα ψιλοκομμένα κρεμμύδια).

Της Σταυροπροσκυνήσεως

Την Τρίτη Κυριακή των νηστειών, την ονομάζουν και στο Ρουμλούκι «της Σταυροπροσκύνησης», διότι οι πιστοί προσκυνούν τον Σταυρό.

Οι γυναίκες πήγαιναν στην εκκλησία λουλούδια από τους μπαχτσέδες τους, τα οποία αφού τα διάβαζε ο ιερέας, τα μοίραζε σ' όλους τους εκκλησιαζόμενους. Τα λουλούδια του Σταύρου, τα τοποθετούσαν στα εικονοστάσια τους, για να σταυρώνουν μ' αυτά καθ' όλη την διάρκεια του έτους τους αρρώστους και τα παιδιά που βασκαίνονταν από κάποιο κακό μάτι.

Των Αγίων Θεοδώρων

Η εορτή των Αγίων Θεοδώρων εορτάζεται πάντοτε ημέρα Σάββατο, που είναι και ψυχοσάββατο, με όλα τα αντίστοιχα του έθιμα.

Οι γυναίκες το πρωί πήγαιναν στην εκκλησία ένα πιάτο με σιτάρι, που το ευλογούσε ο ιερέας και μοιράζονταν σε όλους τους ελεύθερους και ελεύθερες, για να μαντέψουν το ταίρι που θα παντρευτούν.

ΑΝΟΙΞΗ

1^η Μαρτίου

Το βράδυ της παραμονής της 1^{ης} Μαρτίου, τα μικρά παιδιά και ως επί τω πλείστον τα κορίτσια, αλλά και μεγαλύτερες κοπέλες, έδεναν στο χέρι τους τον Μάρτη, για

να μην μαυρίσουν από τον ανοιξιάτικο και καλοκαιρινό ήλιο. Ο Μάρτης ήταν μία κλωστή πλεγμένη, συνήθως μάλλινη, άσπρη και κόκκινη, που την περνούσαν ως δαχτυλίδι στο δάχτυλό τους, ως βραχιόλι στον καρπό ή ως περιδέραιο στον λαιμό τους. Τον έφεραν πάνω τους για μέρες, έως να δουν για πρώτη φορά πελαργό ή χελιδόνι, οπότε και τον κρεμούσαν σε κάποιο δέντρο ή σε ψηλό στήλο, πιστεύοντας ότι θα τον πάρουν οι πελαργοί ή τα χελιδόνια και θα τους φέρουν δώρα. Αφήνοντας τον μάλιστα, έλεγε το καθένα την επιθυμία του, ποιο δώρο δηλαδή ήθελε να του φέρει η χελιδόνα, όπως για παράδειγμα «χελιδόνα φέρι μι ένα φουστάν' φέριμι ένα δαχτυ'λιδ'» κ.ο.κ.

Τα Ρουμλουκιώτικα Χελιδονίσματα

Την 1^η Μαρτίου, κάθε χρόνο, πραγματοποιούνταν στο Ρουμλούκι η χελιδόνα. Είναι ένα έθιμο, ένα είδος καλάντων, που συναντιέται και σε αρκετά άλλα μέρη της Ελλάδας. Κύριο δε χαρακτηριστικό του είναι ότι τελείται από παιδιά, που φέρουν μαζί τους και ξύλινο ομοίωμα χελιδονιού και ότι ως κύριο σκοπό έχει την προαναγγελία της Άνοιξης, της αναζωογόνησης της φύσεως, που συμβολίζεται με τον ερχομό του χελιδονιού, του πουλιού δηλαδή που έρχεται στον Ελλαδικό χώρο της Άνοιξη, μετά την αποδημία του στα ζεστά κλίματα της Αφρικής.

Το τραγούδι δε που τραγουδούσαν ήταν το παρακάτω:

Χελιδόνα έρχεται απ' τη Μαύρη θάλασσα,
Θάλασσα επέρασε, την φωλιά την μέλησε,
Έκατσε και λάλησε, έμαθε τα γράμματα,
Γράμματα βασιλικά, που μαθαίνουν τα παιδιά,
Άνθρωπος αγράμματος, ξύλο απελέκητο.
Δάσκαλος μας έστειλε να μας δώστε πέντε αυγά,
Παίρνουμε μια κλωσσαργιά,
Να γεννάει και να κλωσσάει,
Και να σέρνει τα πουλιά.
Μάρτη μας ήρθε, κι άλλος μας ήρθε,
Τα λουλούδια ανθίζουν, ο τόπος μυρίζει,
Τα πουλάκια κελαηδούν, τα αρνάκια μας γεννούν,
Έξω ψίλλοι και κουροί και κακοί νοικοκυροί,
Μέσα γέλιο και χαρά και καλή νοικοκυρά,
Για να βάλ' τα' αρνί μες τον ταβά.

Συγκρίνοντας την Ρουμλουκιώτικη χελιδόνα ως μία παραλλαγή των σύγχρονων χελιδονισμάτων με τα αρχαία χελιδονίσματα, μπορούμε εύκολα να διακρίνουμε αρκετές ομοιότητες μεταξύ τους, τόσο γλωσσικές, όσο και του τρόπου διεξαγωγής του εθίμου.

9 Μαρτίου

Των Αγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων εν Σεβαστεία (Άη Σαράντα)

Οι Άγιοι Σαράντα ήταν πολύ αγαπητοί Άγιοι στους χωρικούς του Ρουμλουκιού.

Σ' αυτό βέβαια συνέβαλε και το γεγονός ότι ο αριθμός 40 θεωρείται από τον λαό μας ως ιερός και μαγικός. Η εορτή τους συμπίπτει με την εποχή που ξυπνά η φύση, που περνάμε από την μία εποχή στην άλλη.

Στο Ρουμλούκι , την ημέρα αυτή, όλα τα μέλη της οικογένειας σηκώνονταν πολύ νωρίς το πρωί. Οι γυναίκες έχριζαν τα σπίτια και σκούπιζαν τα σπίτια και τις αυλές, ενώ οι άντρες καθάριζαν τις αποθήκες, τους στάβλους και τους αχερώνες.

Τα σκουπίδια που συγκεντρώνονταν, μαζί με διάφορα άχρηστα και παλαιά αντικείμενα και κυρίως τα χαλασμένα καλάθια και κοφίνια, τα τοποθετούσαν στο κέντρο της αυλής και τα έκαιγα, για να καούν τα σαράκια όπως έλεγαν.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, αποχαιρετούσαν τον Χειμώνα, εποχή όπου ευδοκιμούν οι ασθένειες και τα σαράκια και υποδέχονταν το Καλοκαίρι, την εποχή που αναζωογονείται η φύση, που φεύγουν οι ασθένειες.

Την ίδια ημέρα, οι Ρουμλουκιώτισσες έσπερναν βασιλικό, πιστεύοντας ότι θα γίνει σαραντάφυλλος, με σαράντα φύλλα, συνήθεια που ήταν γνωστή και σε άλλες περιοχές της Ελλάδος, καθώς πίστευαν πως, ό,τι σπείρει κανείς κατά την εορτή των Αγίων Σαράντα Μαρτύρων πιάνει, ευδοκιμεί

25^η Μαρτίου

Μετά το τέλος της Θείας Λειτουργίας, παλαιότερα, ακόμη και κατά την διάρκεια της Οθωμανικής κατοχής, ο δάσκαλος εκφωνούσε το Πανηγυρικό λόγο της ημέρας, τονίζοντας την διττή σημασία της εορτής, την θρησκευτική με την σύλληψη Του Ιησού και την εθνική με την κήρυξη της Ελληνικής επανάστασης του 1821 και την δημιουργία του ελεύθερου Ελληνικού κράτους, Πης παλαιάς Ελλάδας όπως το χαρακτήριζαν οι υπόδουλοι μέχρι το 1912.

Οι Λαζαρίνες

Πρόκειται για ολιγομελείς και αλλού πολυπληθείς ομάδες νεαρών κοριτσιών, που περιδιαβαίνουν τα χωριά, επισκεπτόμενες με τη σειρά όλα τα σπίτια και τραγουδούν κατά παραλλαγές ένα είδος καλάντων που αναφέρονται στον Λάζαρο, τον επιστήθιο φίλο του Ιησού, στην κάθοδό του στον Άδη και στην νεκρανάστασή του.

Είναι διαδεδομένη η παράδοση, ότι ο Λάζαρος γνωρίζοντας τα συναισθήματα του τρόμου και του φόβου στον ζοφερό Άδη μετά την ανάστασή και την επάνοδό του στην γη, δεν γέλασε ποτέ ξανά κατά την διάρκεια της δεύτερης ζωής του, μένοντας πάντοτε σκυθρωπός, καθώς γνώριζε την ματαιότητα του επίγειου κόσμου.

Γι' αυτό και σε ορισμένες μάλιστα περιοχές, έχει μείνει παροιμιώδης η φράση “αγέλαστος Λάζαρος”.

Τα Λαζαρικά κάλαντα που τραγουδούν οι Λαζαρίνες και που περιγράφουν τον θάνατο και την Ανάστασή του Λαζάρου, με την πάροδο του χρόνου, έχασαν αρκετά στοιχεία που προέρχονται από το ίδιο το γεγονός της νεκρανάστασής του και ενδεδυμένα πλέον τον χριστιανικό μανδύα επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τα αρχαία Ανθεστήρια και τον θάνατο και την ανάστασή του Άδωνη.

Έτσι, όπως αναστήθηκε ο Λάζαρος, ανασταίνεται και η Άνοιξη με την επάνοδο της Περσεφόνης στον επάνω κόσμο φορτωμένη με λουλούδια. Ο βαρύς χειμώνας νικήθηκε ακόμη μία φορά με τον ερχομό της ανθοφορούσας Άνοιξης, γι' αυτό και μετά το τραγούδι του αγέλαστου Λαζάρου ακολουθούν τα εγκωμιαστικά άσματα, τα ομοιώματα του Λαζάρου που κρατούν στα χέρια τους πολύχρωμα μαντήλια και χορεύουν άδοντας χαρούμενους συρτούς και συγκαθιστούς χορούς.

Στις Λαζαρίνες λοιπόν του Ρουμλουκιού, που διαρκούσαν από το απόγευμα της παραμονής του Σαββάτου του Λαζάρου έως και την Κυριακή των Βαΐων, συμμετείχαν οι

ελεύθερες κοπέλες ηλικίας 14-19 ετών, που είχαν εισέλθει σε ηλικία γάμου και είχαν φορέσει τον άσπρο σαγιά και στο κεφάλι τους έδεναν το τσεμπέρι, καθώς το έθιμο προσέφερε μία ευκαιρία να τις δούν, να τις “λουϊάσουν” όπως έλεγαν τα ανύπαντρα παλικάρια του χωριού και οι προξενητές.

Το μπουλούκι τους αποτελούνταν από 4 κοπέλες και ένα κοριτσάκι έως 12 ετών, την “καλαθάρο”, που θα ακολουθούσε την ομάδα και θα συγκέντρωνε στο καλάθι της τις προσφορές που θα τις έδιναν οι νοικοκυρές στα σπίτια που επισκέπτονταν, που ήταν συνήθως χρήματα και αυγά.

Το Λαζαριάτικο τραγούδι ήταν το παρακάτω:

Ήρθην η Λάζαρους, ήρθαν τα Βαΐα,
ήρθην η Κυριακή, που τρών’ τα ψάρια.
Πού’σι Λάζαρι σαβανουμένους κι μι του κιρί ζουμένους;
Σήκου Λάζαρι κι μην κοιμάσι,
ήρθι η μάνα σου απού την Πόλη,
σούφιρι χαρτί κι κουμπουλόϊ.
Γράφτι Θόδουρι, γράφτι Δημήτρη,
γράφτι Λιμουνιά κι Κυπαρίσσι.
Τώρα λάλησιν πουλί κι αηδόνι,
τώρα λάλισιν κι χιλιδόνι,
κι τ’χρόν.

Τελειώνοντας το τραγούδι τους, η νοικοκυρά τις φιλοδωρούσε με χρήματα ή συνήθως με 2-3 αυγά και τις εύχονταν να έχουν υγεία και να καλοπαντρευτούν.

Κυριακή των Βαΐων

Η Κυριακή των Βαΐων θεωρούνταν ως μία από τις μεγάλες εορτές της Ορθοδοξίας και στο Ρουμλούκι, γι’ αυτό και όλοι εκκλησιάζονταν απαραίτητως.

Μετά το τέλος της Θείας Λειτουργίας, ο ιερέας πρόσφερε στους εκκλησιαζόμενους από ένα κλώνο βάγιας, τον οποίο και τοποθετούσαν στο εικονοστάσι του σπιτιού τους, όπου παρέμενε μέχρι την επόμενη χρονιά. Εξέταζαν όμως προσεκτικά αυτούς τους κλώνους της βάγιας αν είχαν πολλά άνθη, πιστεύοντας πως τότε θα έχουν και πολλά κλωσσόπουλα.

Το μεσημέρι, τηρώντας την επιβεβλημένη νηστεία της Σαρακοστής, είχαν στο τραπέζι αποκλειστικά ψάρια, συνήθως στο φούρνο ταβά με πράσινα κρεννύδια και τα άφθονα στο Βάλτο γριβάδια.

Μεγάλη Εβδομάδα

Την Μεγάλη Εβδομάδα, το κλίμα ήταν βαρύ, πένθιμο σε όλα τα χωριά. Καθ’ όλη την διάρκειά της, όλη η Ρουμλουκιώτικη οικογένεια συνέχιζε την νηστεία της Σαρακοστής με ιδιαίτερη μάλιστα αυστηρότητα. Κάθε μέρα δε, το απόγευμα, οι περισσότεροι παρακολουθούσαν τις Ιερές Ακολουθίες στην εκκλησία μέσα στο όλο κλίμα της κατάνυξης που χαρακτηρίζει την θρησκευτική ατμόσφαιρα την Μεγάλη Εβδομάδα.

Μεγάλη Τετάρτη

Την Μεγάλη Τετάρτη, την “Κόκκινη Τετάρτη” όπως την ονόμαζαν, έβαφαν τρία αυγά, “τα αυγά της Παναγίας”, τα οποία τοποθετούσαν στο εικονοστάσι, όπου και θα

έμενα όλο το χρόνο μέχρι την επόμενη Μεγάλη Τετάρτη. Τότε, δεν τα πετούσαν , αλλά τα έθαβαν στο έδαφος.

Μεγάλη Πέμπτη

Ξημερώνοντας η Μεγάλη Πέμπτη, αρκετοί εκκλησιάζονταν προκειμένου να μεταλάβουν, ενώ οι υπόλοιποι θα το έπρατταν το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου, μετά την Ακολουθία της Αναστάσεως.

Την Μεγάλη Εβδομάδα, έπρεπε να μεταλάβουν όλοι, μικροί και μεγάλοι. Μόλις τελείωνε η εκκλησία, τότε οι νοικοκυρές ζύμωναν πίττες νηστήσιμες, που τις ονόμαζαν σαρακοστιανές και η γέμισή τους ήταν από ψυλοκομμένα ήμερα τσουκνίδια. Κατασκεύαζαν επίσης και την σουσαμόπιττα (σουσαμόπ'ττα), η οποία, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες πίττες, δεν είχε λάδι και ήταν πιο χοντρό, μ3 9 φύλλα ζυμάρι και ανάμεσα σε κάθε φύλλο γέμιση από ζάχαρι και σουσάμι, την οποία έτρωγαν το μεσημέρι της Μεγάλης Παρασκευής.

Καθ' όλη την διάρκεια της όδιας ημέρας, δεν έπλεναν ασπρόρουχα, ούτε και τα άπλωναν για στέγνωμα, διότι πενθεί η Παναγία και αν το έκαναν, υπήρχε η πιθανότητα να ρίξει χαλάζι και να καταστραφούν οι παραγωγές. Μάλιστα, ως αποτρεπτικό του χαλαζιού, τοποθετούσαν επάνω στα απλωμένα ασπρόρουχα ένα πράσινο φύλλο.

Μεγάλη Παρασκευή

Το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής, εκκλησιάζονται όλοι. Το άνθος που τους προσέφερε ο ιερέας από τον Επιτάφιο, το τοποθετούσαν στο εικονοστάσι, όπου θα έμενε όλο το χρόνο και το χρησιμοποιούσαν καίγοντάς το για να ξεματιάσουν τα μωρά.

Συνήθιζαν να επισκέπτονται τρεις Επιταφίους σε διαφορετικά χωριά για να προσκυνήσουν και να έχουν έτσι ευλογία. Τα μωρά, τα παιδάκια και τους ασθενείς, τους περνούσαν τρεις φορές σταυρωτά κάτω από τον Επιτάφιο για να είναι ευλογημένα, να έχουν υγεία και οι ασθενείς να γίνουν καλά.

Όλη την ημέρα νήστευαν αυστηρά, ακόμη και από λάδι. Έτρωγαν μόνο την σαμόπ'ττα (σισαμόπιττα), που είχαν ψήσει από την προηγούμενη μέρα, όπως επίσης και τα μπουράνια, ένα είδος γιαχνί από τσουκνίδια και λίγο ρύζι. Μετά την αποκαθήλωση του Εσταυρωμένου, δεν έκαναν καμία εργασία, δεν λούζονταν, δεν σκούπιζαν το σπίτι και κυρίως δεν χρησιμοποιούσαν ψαλίδι, ούτε και κάρφωναν καρφιά ή χτυπούσαν σφυρί, διότι πίστευαν ότι κατ' αυτόν τον τρόπο θα μιμούνταν τους εσταυρωτές του Ιησού και το θεωρούσαν μεγάλη αμαρτία.

Το βράδυ, όλοι ήταν στην ακολουθία του Επιταφίου θρήνου και παρακολουθούσαν την περιφορά του Επιταφίου, κρατώντας ο καθένας στο χέρι του αναμμένα κεριά και παλαιότερα φανάρια. Τον Επιτάφιο μετέφεραν στους ώμους τους ελεύθερα παλικάρια, προσβλέποντας ότι με την εθελοντική αυτή βοήθεια θα τύχαιναν της θεϊκής βοήθειας για να έχουν καλή τύχη, να καλοπαντρευτούν.

Θεωρούσαν μάλιστα, ότι η πομπή ήταν καλό να περάσει από τα σπίτια τους, γι' αυτό και ο κάθε νοικοκύρης έσπευδε από πριν να ανάψει κάποιο φανάρι στα μπρόστια του σπιτιού, όπως επίσης και θυμιάμα στο θυμιατήρι της οικίας, το οποίο τοποθετούσε και αυτό στα μπρόστια.

Όταν μια γυναίκα δεν είχε γάλα για να θηλάσει το μωρό της, πήγαινε στην Καμάρα στο Κλειδί (η μόνη σωζόμενη αψίδα της Ρωμαϊκής γέφυρας στον ποταμό Λουδία πλησίον του χωριού Κλειδί), έβυε με ένα αιχμηρό μεταλλικό αντικείμενο μία πέτρα στην βάση της και την σκόνη που συγκέντρωνε, την έριχνε μέσα σε ένα ποτήρι γάλα, το οποίο το έπινε. Κατ' αυτόν τον τρόπο, πίστευαν πως θα επανέρχονταν και πάλι το γάλα στο στήθος της για τον θηλασμό.

Η συνήθεια αυτή συνδέεται με τον μύθο της οικοδόμησης της γέφυρας, σύμφωνα με τον οποίο, όταν την έχτιζαν δεν σταθεροποιούνταν (στερίωνε) το θεμέλιο και γκρεμίζονταν. Εμπρός στην απόγνωση του πρωτομάστορα, την λύση έδωσε ο γηραιότερος των μαστόρων, που τον συμβούλευσε να θυσιάσει την γυναίκα και το βρέφος παιδί του, διότι έπρεπε να χυθεί ανθρώπινο αίμα για να στεριώσει.

Ο πρωτομάστορας, στην αρχή, αρνήθηκε να θυσιάσει την γυναίκα του και το μωρό τους. Όταν όμως μία μέρα ήρθε αυτή στον τόπο των εργασιών, με το μωρό στην αγκαλιά της για να του φέρει φαγητό, της ζήτησε να ανέβει στην γέφυρα και να κοιτάξει κάτω για να την θαυμάσει. Η γυναίκα έχοντας πάντα το μωρό στην αγκαλιά, με ευχαρίστηση το έπραξε και μόλις την έσπρωξε κάτω ο σύζυγός της, έριξαν από επάνω τους βιαστικά πέτρες και στέριωσε το θεμέλιο, για να χτιστεί η γέφυρα.

Από την ημέρα εκείνη όμως, άρχισε να τρέχει από την κεντρική πέτρα του θεμελίου, με την οποία σκεπάστηκε η γυναίκα και το μωρό, γάλα και το φαινόμενο αυτό το ονόμασαν "βάζουμα". Όποια γυναίκα δεν είχε γάλα για να θηλάσει το μωρό της, πήγαινε στην καμάρα και έπαιρνε από το γάλα της γυναίκας του πρωτομάστορα που ανέβλυζε από την πέτρα. Μία ημέρα όμως έδωσε να πιεί ο Τούρκος Αγάς της περιοχής και στην σκύλα του, που δεν είχε γάλα, για να θηλάσει τα κουτάβια της και έκτοτε σταμάτησε να βγαίνει γάλα από την πέτρα, γι' αυτό παρέμεινε συνήθεια να την ξύνουν με ένα μεταλλικό αντικείμενο και να ρίχνουν την σκόνη της στο γάλα όσες γυναίκες θηλάζαν και σταματούσε το δικό τους.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΟ ΜΙΚΡΟΓΟΥΖΙ (ΜΑΚΡΟΧΩΡΙ)

Γράφει

Ο Δημήτρης Πανταζόπουλος

Ερευνητής της ιστορίας και της λαογραφίας

Το τελευταίο χωριό του Ρουμλουκιού προς δυσμάς, πριν από την πόλη της Βέροιας, είναι το Μακροχώρι, το παλιό Μικρογουζί. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα χωριά στην περιοχή μας, την ύπαρξη του οποίου γνωρίζουμε επώνυμα τουλάχιστον ήδη από τους Βυζαντινούς χρόνους, όταν τον 13^ο -14^ο αιώνα ιδιοκτήτης του αγροκτήματος ήταν ο Θεόδωρος Σαραντηνός, που με τη θέλησή του το αφιέρωσε στην εκκλησία του Τιμίου Προδρόμου της Βέροιας.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα είναι τσιφλίκι Τούρκικο, που ανήκε στους γαιοκτήμονες Χατάμπη , Μασάμπη, Αλή μπέη, στην Χανούμισσα κληρονόμο του Χαλήλ μπέη και στον Βεροιώτη Αναστάσιο Σιόρ Μανωλάκη. Ο Χατάμπης είχε στην κατοχή του την περισσότερη γη απ' όλους τους αναφερόμενους, ενώ συχνή ήταν και η παρουσία στο χωριό των υιών του

Ισίν μπέη, Γιαγιά μπέη και Αβδουραχμάν μπέη, που είχε σπουδάσει στην Ευρώπη και ήταν ο στυλοβάτης του οικογενειακού κτήματος.

Το Μικρογουζί λόγω της στρατηγικής του θέσης, πλησίον της πόλεως της Βέροιας και επί του παλιού αμαξωτού δρόμου Θεσ/νίκης – Βέροιας (τζάντες), αλλά και της διαμονής επί μακρού διαστήματος σ' αυτό του Αναστασίου Σιόρ Μανωλάκη, αρχηγός του Κέντρου Αγώνος της Βέροιας που είχε κτήματα και οικία στο χωριό, αποτελεί ευθύς εξ' αρχής σημαντικότατο και νευραλγικότατο σημείο της όλης Ελληνικής προσπάθειας.

Μεταξύ των συμμετοχόντων, μνημονεύονται τα ονόματα του Γρηγορίου Δούκα, που ήταν σύνδεσμος του Γιάννη Σημανίκα (οπληρχηγός από την Νάουσα) και του Άγρα, συγκεντρώνοντας τα πυρομαχικά που στη συνέχεια τα προωθούσε με ζώα ο επίσης συγχωριανός Θανάσης Τσιναφορνιώτης. Μάλιστα, ο τελευταίος ήταν πολύ επιτήδειος στο να χρησιμοποιεί κάθε είδους δικαιολογία, προκειμένου να προσπεράσει το σκόπελο του ελέγχου των Τούρκων που είχαν «καραούλι» στον «φόρο» της Βέροιας, όπως για παράδειγμα ότι πηγαίνει την ανεψιά του στο μοναστήρι που την είχε ταμένη.

Άλλοι Μικρογουζιανοί μνημονεύονται οι Αντώνιος Αρβανίτης, οι αδερφοί Ντόντσης (Αντώνιος) και Κολιός (Νικόλαος) Γιαννόπουλος του Κων/νου (Ντίνη), Δημήτριος Μητσιώνας, Μήτρης (Δημήτρης) και Ακρίβος Τσιναφορνιώτης, Μούλης (Θωμάς) και Μήτρης (Δημήτρης) Λίλιας, Μήτρης (Δημήτρης) Μαρκανταράς και Σταύρος Τσιάπλας.

Στο Μακροχώρι μάλιστα, υπάρχει και σήμερα ακόμη πολύ έντονος ο θρύλος του Μακεδονικού Αγώνα. Ο εφημέριος Παπακώστας, που ζει ακόμη εκεί, είναι γιός Μακεδονομάχου και η μητέρα του μπορεί, σαν θέλει, να καυχηθεί πως στον καιρό του Αγώνα ανασκουμπώθηκε και σαν γνήσια Ελληνίδα βοήθησε όσο μπορούσε τους Έλληνες αντάρτες.

Ο Παύλος Τσάμης, στο βιβλίο του «ο Μακεδονικός Αγών», περιγράφει το άνω περιστατικό ως εξής:

Ο αρχηγός Κόρακας (Σταυρόπουλος) πήρε μια μέρα τον Αύγουστο του 1907, στην καλύβα του από το Κέντρο της Θεσ/νίκης, ένα μεγάλο μπόγο μαντήλια άσπρα, μαύρα, κόκκινα, πράσινα, κίτρινα, και την εντολή να τα μοιράσει στα χωριά του Ρουμλουκιού και να αντικαταστήσουν με αυτά οι γυναίκες τις κατσούλες, η κατσούλα που φορούσαν, τις περικεφαλαίες δηλαδή που είναι το πιο εντυπωσιακότερο μέρος της «Μακεδονικής στολής» του Γιδά (Αλεξανδρείας).

Γενόμενος όμως αντιληπτός, απεκρούσθη κατόπιν κρατεράς μάχης, διαρκέσεως μέχρι πρωίας, καθ' ην βοηθούμενων και των χωρικών διεκρίθησαν οι τρεις πολιορκημένοι. Οι Ρουμάνοι συνέλαβον τον Ιμπραήμ και έχοντας αυτόν ως πρόχωμα, επροχώρησαν προς το σπίτι του Σιόρ Μανωλάκη δια να τον συλλάβουν. Αυτός όμως αντιληφθείς τούτο εφώνασε «πέσε τώρα Ιμπραήμ». Και μόλις έπεσε ετράβηξε τον γκρα και οι Κομιταζήδες έφυγαν άπρακτοι. Εκ των ομοβροντιών εξαγριωθείς ο εν Βεροία στρατός κατήλθεν εις Μικρογουζίον, συνέλαβεν τον Σιόρ Μανωλάκη και τον εξώρισαν εις Σαρή Σαμπάν μετά του ιατρού Δ. Τούσα. Τον δε Ιμπραήμ έδειραν μέχρι αναισθησίας, όστις μόλις μετά 22 ημέρες ηγέρθη της κλίνης υποβασταζόμενος με δεκανίκια.

Σε ένα έγγραφο κρυπτογραφημένο του Υπουργείου Εξωτερικών, του οποίου συντάκτης είναι κάποιος με το όνομα «Τιμολέων» όπου προφανώς πρόκειται για το ψευδώνυμο κάποιου καπετάνιου ή πράκτορα, γίνεται αναφορά για έναν Ρουμανοβλαχο, τον Βασίλειο Ζακάκη, που ήταν Χατζής στο Μικρογούζι και πράκτορας των Ρουμάνων. Πιο συγκεκριμένα αναφέρονται: «Γνωστός Βασίλης Μικρογουζίου και πάλιν διέφυγεν, δια τούτον κατά την εις Κωταΐδα διαμονήν μου απάντησα Μπέηδες Βρανιάτας και μοι υπεσχέθησαν αντί λιρών 15, ας θα ελάμβανον οι φιλοφρονούντες αυτόν.»

Τέλος, πυρπολήθηκαν από τους Έλληνες κατοίκους του χωριού και ανθρώπους του Χατά μπέη τα καλύβια των Ρουμανοβλάχων και έτσι οι τελευταίοι εγκατέλειψαν το Μικρογούζι για τη Βέροια, απ' όπου αργότερα αρκετοί τους εγκαταστάθηκαν στην Ρουμανία.

Κατά τη γνώμη μου λοιπόν, η ενέργεια αυτή του Παπατζαντετά σαφώς θα οφειλόταν στην παραμονή των Ρουμανοβλάχων στο χωριό και στις προσπάθειες του να τους εκδιώξει. Πιθανόν, οι Έλληνες κάτοικοι να μην ήταν και πολύ πρόθυμοι γι' αυτό, ίσως πιεζόμενοι και από τους Τούρκους μπέηδες ιδιοκτήτες του τσιφλικίου, που είχαν οικονομικά συμφέροντα απ' αυτήν την παραμονή.

Έτσι, μπορεί να μην εκτελούσαν κάποια εντολή του για τον βίαιο εκτοπισμό τους, πράξη που έγινε αργότερα με την πυρπόληση των καλυβιών τους από τους ίδιους τους Μικρογουζιώτες και την συνδρομή του Χατά μπέη που εκβιάστηκε από τον Παπατζαντετά να συναινέσει και να συνεργήσει. Ίσως πάλι, ο Παπατζαντετάς να είχε στο μυαλό του την ατυχία του να μην φιλοξενηθεί στο χωριό, ένα μήνα περίπου πριν, στις 22 Απριλίου, όταν το βράδυ και στις δύο μετά τα μεσάνυχτα χτύπησε με 5-6 άντρες τους τις πόρτες σπιτιών του χωριού, χωρίς κανείς να του ανοίξει, διότι έτυχε να απευθυνθεί μόνο σε γύφτικα καλύβια (Παπατζαντετά «απομνημονεύματα Μακεδονικού Αγώνα, σελ.9».

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΓΙΔΑ

Το φθινόπωρο του 1912, η Ελλάδα γράφει ακόμη μία λαμπρή σελίδα στο βιβλίο της ένδοξης ιστορίας της. Ένα μεγάλο μέρος αλύτρωτου Ελληνισμού της Μακεδονίας εντάσσεται στο νεοελληνικό κράτος, μετά από μακρόχρονη Τουρκική κατοχή. Είναι ένας αγώνας που ευαγγελίστηκαν μεγάλες μορφές του έθνους και ήταν ο διακαής πόθος κάθε Έλληνα. Στις 18 Οκτωβρίου του ίδιου έτους τα Ελληνικά στρατεύματα εισέρχονται θριαμβευτικά στον Γίδα. Οι μαρτυρίες θέλουν τους κατοίκους να υποδέχονται τα στρατεύματα με πανηγυρισμούς, κωδωνοκρουσίες και με κάθε λογής εκδήλωση αυθορμητισμού.

Η Αλεξάνδρεια πλέον είναι ένας από τους πιο αξιόλογους δήμους της χώρας μας και δικαιούται να γιορτάσει και να αργεί, την ημέρα της απελευθέρωσής της από τον μακρόχρονο και βαρύ τούρκικο ζυγό.

Τι μι χρειάζονταν ιμένα τ' σ σκρόφας του τραγούδ'

(Από την Ρουμλουκιώτη παράδοση)

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της λαογραφίας στο Ρουμλούκι

Οι Έλληνες, από την αρχαιότητα έως σήμερα, έχουν επιδείξει ιδιαίτερη προτίμηση και αγάπη στους παραμυθιόμυθους, προσπαθώντας να προβάλει και να αναπτύξει αξίες και ιδέες, που η λαϊκή σοφία είχε ήδη πλάσει και αναδείξει στην καθημερινή πρακτική, προκειμένου αυτές να γίνουν καθολικά αντιληπτές και κατανοητές από το σύνολο του λαού.

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο γεγονός ότι αυτός ο λαός γέννησε τον πατέρα των μύθων και των παραμυθιών, την σεβάσμια μορφή του γέροντα Αισώπου.

Ως τμήμα αυτού του λαού και οι Ρουμλουκιώτες έχουν έντονα ανεπτυγμένη την συνήθεια να απευθύνονται συμβουλευτικά ή παραινετικά στους συνομιλητές τους με την χρήση ενός μύθου, όπως οι πρόγονοί τους διαμόρφωσαν και δημιούργησαν βάση της δικής τους πλέον ιδιαίτερης ιδιοσυγκρασίας, των συνηθειών του τόπου και των γεωμορφικών και τοπογραφικών δεδομένων της περιοχής.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΟΥ

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της λαογραφίας στο Ρουμλούκι

Τα δημοτικά τραγούδια στο Ρουμλούκι, αποτελούν ένα ανεξάντλητο πλούτο στο χώρο της τοπικής λαογραφίας, καθώς εντυπωσιάζουν με τον αριθμό τους και δεν έχει ακόμη δυστυχώς ολοκληρωθεί η καταγραφή τους, ίσως και λόγω του γεγονότος ότι πρέπει να τρέξει κανείς σε 50 χωριά για να έχει την πληρότητα του Ρουμλουκιού. Είναι ίσως μαζί με την υφαντική τέχνη τα δύο τμήματα της παράδοσης μας που κινδυνεύουν πλέον να χαθούν. Βέβαια, στα όρια της εξαφάνισης είναι πρωτίστως η υφαντική, καθώς δεν γίνεται καμία προσπάθεια διάσωσης της, αν και πρόκειται για μία από τις αρχαιότερες στην καταγωγή της στον Ελλαδικό κόσμο και οι γνωστές της κινδυνεύουν να χαθούν λόγω του αδυσώπητου χρόνου.

Η πρώτη γνωστή καταγραφή των Ρουμλουκιώτικων τραγουδιών έλαβε χώρα το 1909, όταν η περιοχή τελούσε ακόμη υπό Οθωμανικό ζυγό, από τον Α. Κωνσταντινίδη, που επισκέφτηκε το Ρουμλούκι και διέμενε στον Γιδά. Κατά την αναφορά του κατέγραψε πάνω από 100 τραγούδια, κυρίως στον Γιδά και στο Νεοχώρι, χωρίς δυστυχώς να τα δημοσιεύσει όλα. Εντούτοις η καταγραφή του ως η αρχαιότερη που υπάρχει κρίνεται πολυτιμότερη, καθώς διασώζει τις αυθεντικότερες παραλλαγές πολλών τραγουδιών μας, τις πιο ολοκληρωμένες και περιέχει πληθώρα στοιχείων της Ρουμλουκιώτικης ντοπιολαλιάς.

Τα τραγούδια λοιπόν του Ρουμλουκιού σχεδόν στο σύνολό τους, πέρα από του εορταστικού κύκλου, δηλαδή τα κάλαντα (κόλυντα), Ρουγκάτσια, Χελιδόνα, Κλήδωνα, Λαζαρίνες και ελάχιστα συρτά, είναι βαριά, αργόσυρτα και με ένα μελαγχολικό θα έλεγα μέλος και ρυθμό. Αρκετά απ' αυτά παιζόταν ως νουμπέτια, ως σκοποί μη χορευτικοί, τα «τραπεζιάτικα» που έλεγαν οι παππούδες μας από τα όργανα στα γλέντια και στους γάμους μετά από παραγγελία των μερακλήδων ή την προσφιλή συνήθεια παιγνιωτών να γυρίζουν από τραπέζι σε τραπέζι. Συχνά τα έπαιζαν για να «ξοδέψουν» τον χρόνο τους και οι

τσομπάνηδες με τις φλογέρες τους στις ατελείωτες ώρες κατά την βοσκή των κοπαδιών των προβάτων στα τσαίρια (λιβάδια). Βέβαια, παρατηρούνταν και περιπτώσεις με τραγούδια που συνέθεταν οι τελευταίοι, να υιοθετούνται από τους οργανοπαίκτες.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΣΑΝ ΟΙ ΓΙΔΙΩΤΕΣ ΣΤΟ ΜΕΣΟΧΩΡΙ ΤΟ 1909 ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Παλιά συνήθεια στα Ρουμλουκιώτικα χωριά ήταν ο χορός στο μεσοχώρι, στο χωροστάσι κάθε Κυριακή μετά το μεσημεριανό φαγητό. Όλο το χωριό συγκεντρώνονταν και μεγάλες παρέες κοριτσιών ή παλικάριών χόρευαν τραγουδώντας οι ίδιοι με το στόμα ή με την συνοδεία των οργάνων. Κάθε χωριό είχε το δικό του μεσοχώρι, στο κέντρο συνήθως του οικισμού και οι Κυριακάτικες αυτές συγκεντρώσεις διατηρήθηκαν ως συνήθεια και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Ήταν μια πρώτης τάξεως ευκαιρία προς αλληλογνωριμία των νέων μεταξύ τους προς αναζήτηση συζύγων, ενώ στα παντρολογήματα και τα προξενιά είχαν συχνά λόγο και οι γονείς και στενοί συγγενείς των νέων, όπου στο μεσοχώρι πήγαιναν για να λοιάσουν, να έχουν μια πρώτη εικόνα της υποψήφιας νέφης ή του γαμπρού. Όλοι τους μάλιστα ντύνονταν με τις καλύτερες και πιο επίσημες φορεσιές τους, ενώ επιδείκνυαν και τις ιδιαίτερες χάρες τους στο τραγούδι και το χορό.

Στο Ρουμλούκι η ξενιτιά ήταν σχετικά σπάνιο φαινόμενο για τον ντόπιο πληθυσμό. Ως εκ τούτου, ο νόστος που νιώθει ο ξενιτεμένος δεν ήταν ευρέως γνωστός. Πάρα ταύτα όμως υπάρχουν αρκετά τραγούδια που έχουν αναφορά στην ξενιτιά και στα συναισθήματα που αυτή γεννά στους ξενιτεμένους.

Η ξενιτιά είναι βαριά και ο νόστος για την πατρίδα και τα προσφιλή πρόσωπα ασήκωτος και ανείπωτος. Τον περιγράφει παραστατικά και γλαφυρά το παρακάτω Ρουμλουκιώτικο τραγούδι με τις χαρακτηριστικές έντονες και ψυχολογικά φορτισμένες εικόνες που μας δίνει.

Το τραγούδι, το άκουγα από μικρός από τον παππού μου Δημήτρη (Μήτηρη) Πανταζόπουλο του Πανταζή και υπάρχει ηχογραφημένο το 1972 να το τραγουδά, ενώ καταγράφηκε και από τους Γιώργο Μελίκη και Μανώλη Σαμαρά της ΕΡΑ στην Μελίκη από τον Νικόλο Λιόλιο και την Ελένη Κουτσογιαννοπούλου – Ψωμά το 1939 από τον Γεώργιο Τασόπουλο στο Κεφαλοχώρι. Θα καταθέσω την παραλλαγή του τελευταίου και των δύο πρώτων καθώς είναι ίδια σε όλους τους στοίχους.

Παραλαγή Γεώργιου Τασόπουλου Κεφαλοχώρι 1939

Ένας ινιός αρρώστησιν,

΄ς του Βαρδαριού την πόρτα,

Δεν έχε καν' ναν να τουν κλάψ'

Κηρί να τους ανάψει.

Τουν κλαιίει η νύχτα κι η αυγή,

Τ' άστρου κι του φιγγάρι.

Σήκου ινιέ μ' να φας, να πιείς,
Να ψηλτραγουδήσεις.
Ιγώ σας λιέγου δεν μπουρώ
Κι 'ισείς μι λιέτι σήκου.
Για πιάστις μι να σηκουθώ
Κι βάλτις μι να κάτσου,
Να πω τραγούδια κλέφτικα
Κι παραπουνιμένα.
Πιδιά μ' κι αν πάτι 'ς του χουργιό
Κι 'ς την καλή πατρίδα
Κι αν σας ρουτήσει η μάνα μου
Κι η δόλια η αδερφή μου,
Μην πήτι πως σκουτώθηκα
Να πήτι πως παντρεύ'κα.
Κάνου την πλάκα πιθιρά,
Τη μαύρη γης γυνιαίκα.

Από το μέσον και προς το τέλος είναι εμφανής η ομοιότητα του τραγουδιού με αυτό των «Παιδιών της Σαμαρίνας».

Παραλλαγή Δημήτριου Πανταζόπουλου και Νικολάου Λιόλιου
Ένας ξένος αρρώστησιν,
Τουν κλαιν' οι νύχτις
Κι οι αυγ'ες.
Τ' άστρα κι του φιγγάρι
Τουν κλαιίει κι ένας Γινίτσαρους,
Μέσ' απ' την Σαλονίκ.
Σύρι ξένη μ' στουν τόπου σου,
Σύρι κι στους δικούς σου.
Ιδώ τους ξένους δεν του κλαιν'

Κιρί δεν τους ανάφτουν,
Ιδού είναι Τούρκα ξινιτιά,
Ξένου καλαμπαλούκι,
Κι ασκέρια την χρυσόπορτα,
Πουλλά την απιρνάνι,
Που χάν' η μάνα του πιδί
Κι του πιδί την μάνα
Κι τα καλά τα' αντρόγυνα,
Σαν την διαβούν χουρνάνι.

Η δεύτερη παραλλαγή φαίνεται πως είναι και η ολοκληρωμένη Ρουμλουκιώτικη είναι βαρύ και αργό τραγούδι και το τραγουδούσαν αρκετά και στην Κουλακιά (Χαλάστρα).

Ο ερευνητής της ιστορίας και της λαογραφίας μαγεύεται και γοητεύεται και μόνο από την πορεία, την διαδρομή της έρευνας και της προσπάθειας του να καταγράψει και να διασώσει ότι είναι εφικτό από το παρελθόν στον τόπο του. Η πορεία αυτή είναι μοναχική, πολυδάπανη και σε αρκετές περιπτώσεις δύσκολη, στρωμένη με αντικειμενικές και μη αναποδιές. Η δε ανταμοιβή στην όλη προσπάθεια μόνο ηθική πρέπει να επιβάλλεται να είναι. Αλίμονο στον ερευνητή που προσδοκά το υλικό ή άλλου είδους όφελος. Εμπίπτει τότε ηθελημένα ή άθελα του στην κατηγορία της κενοδοξίας ή της ματαιοδοξίας ή της εμπορευματοποίησης της όλης προσπάθειας και της αποκόμισης οικονομικού οφέλους.

ΤΑ ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΟΥ

Τα πιο πολλά από αυτά έπαψαν πια να τραγουδιούνται στις γιορτές, τους γάμους και τα πανηγύρια, αφού πεθαίνοντας οι γέροντες τα έπαιρναν μαζί τους στον τάφο, ενώ μόνο λίγοι τα θυμούνται και ελάχιστοι τα τραγουδούν. Φθάσαμε λοιπόν σήμερα στο τραγικό σημείο όλος αυτός ο πλούτος να μένει λησμονημένος από την ισοπεδωτική δύναμη του σύγχρονου τρόπου ζωής και του σταδιακού αφελληνισμού της Ελληνικής κοινωνίας. Σ' όποιο χωριό ζουν κάποιοι μερακλήδες τα τραγουδάνε κάπου όταν τους δίνεται η ευκαιρία και αναπολούν τα περασμένα. Όμως στους περισσότερους δεν δόθηκε η ευκαιρία να τα ακούσουν και πολύ περισσότερο να τα τραγουδήσουν. Βλέποντας τον κίνδυνο της ολικής απώλειας αυτού του θησαυρού με την εμφανή συγγένεια και συνέχεια από την Βυζαντινή εποχή τόσο ως προς την θεματολογία όσο και ως προς την μελωδία, νιώθω την ανάγκη να δημοσιεύσω όσα Ρουμλουκιώτικα τραγούδια μου εμπιστεύτηκαν αρκετοί θεματοφύλακες της παράδοσης της παράδοσης των χωριών μας, με σκοπό να τα θυμηθούν οι παλιοί και να τα γνωρίσουν οι νέοι.

ΤΑ ΓΑΜΗΛΙΑ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τον Αύγουστο του 1909, ο Α. Κωνσταντινίδης ευρισκόμενος στον Γιδά καταγράφει τα ήθη και τα έθιμα του γάμου στο Ρουμλούκι. Είναι η παλαιότερη καταγραφή του

Ρουμλουκιώτικου γάμου και σαφώς μια ευχάριστη έκπληξη για τον γράφοντα, καθώς επιβεβαιώνει και την δική μου έρευνα. Τα αποτελέσματα της τα κατέθεσε σε ειδικό κεφάλαιο στο βιβλίο μου «Τα' Αντέτια». Η ορθότητα και πιστότητα των γραμμένων από εμένα φθάνουν το 95% της αντίστοιχης περιγραφής του Α. Κωνσταντινίδη, γεγονός που δείχνει πόσο πολύτιμη είναι η μη κατευθυνόμενη κατά θέση ψυχής της λαϊκής μνήμης. Το υπόλοιπο 5% λείπει από τον γάμο «στα αντέτια», για τον απλούστερο λόγο ότι δεν υπήρξαν ηλικιωμένοι Ρουμλουκιώτες και στα 50 χωριά που να τα θυμούνται και να μου τα περιγράψουν.

ΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΠΑΝΑΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΕΙΤΑΙ

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος

Πριν από λίγο καιρό συνέβη ένα σημαντικότερο γεγονός στο χωριό Σχοινιάς. Με πρωτοβουλία νεαρών κοριτσιών και γυναικών επαναδραστηριοποιήθηκε ο παλιός πολιτιστικός σύλλογος του χωριού.

Πιο συγκεκριμένα δημιουργήθηκε εκ νέου χορευτικό τμήμα γυναικών και βεβαίως δεύτερο μικρών παιδιών. Τους δε χορούς διδάσκει αφιλοκερδώς ο πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου Αγκαθιάς Δημήτριος Σαμαράς. Την δεύτερη μέρα μάλιστα του Πάσχα, ανήμερα του Αγίου Γεωργίου, το νεοσύστατο χορευτικό τμήμα των γυναικών έκανε την πρώτη παρουσίαση του στην περιοχή συμμετέχοντας στις εκδηλώσεις που οργάνωσε ο Πολιτιστικός Σύλλογος της Αγκαθιάς επί τη ευκαιρία της πανηγύρεως του χωριού, αποσπώντας θετικές κρίσεις για την όλη παρουσία του.

Η δημιουργία ή η επαναδραστηριοποίηση ενός πολιτιστικού συλλόγου στο Ρουμλούκι έχει από μόνη της μεγάλη αξία, πολύ δε περισσότερο όταν έχει αναφορά σε ένα από τα μικρότερα χωριά του Ρουμλουκιού, αλλά βεβαίως από τα παλαιότερα στην περιοχή και τα πρωτοπόρα στην ανάπτυξη του τόπου.

ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΩΤΙΚΑ ΡΟΥΓΚΑΤΣΙΑ

Άσχετα πάντως από την πρόελευση των Ρουγκατσιών, είναι γεγονός ότι τέθηκαν, τουλάχιστον στις αρχές του αιώνα μας, υπό την προστασία της τοπικής εκκλησίας και ότι αποτέλεσε ένα ακόμη μέσον ενίσχυσης του Κοινωνικού Θεσμού στα Ρουμλουκιώτικα χωριά, τονώνοντας και τους συνδεδετικούς θεσμούς μεταξύ των κατοίκων τους (είναι γνωστή η προσήλωση των παλαιών Ρουμλουκιωτών στις αποφάσεις που λάμβαναν όλοι μαζί οι συγχωριανοί τους και που εκδηλωνόταν πολλές φορές με τη φράση: «το είτε το χωριό» ή «πήρε απόφαση το χωριό»)

Να διασώσουμε την ντόπια μουσική και τα τραγούδια

Του Γιώργου Ντελιόπουλου

Εκείνο που δεν μπορεί να αντέξει, και έχει ημερομηνία λήξεως είναι η πλούσια μουσική παράδοση του ρουμλουκιού. Σαν συλλέκτης λαογραφικού υλικού της περιοχής μας, θεώρησα αναγκαίο να επισημάνω τον κίνδυνο που διατρέχει. Πιστεύω ακόμα πως

είναι υλικό που έχει μεγαλύτερη αξία απ' αυτή που έχουν τα ξύλινα γεωργικά εργαλεία και σκεύη.

Έχει μεγαλύτερη ανάγκη προστασίας από ανθρώπους που υπηρετούν τον τόπο, και την παράδοσή του.

Μέσα από την μουσική αναβλύζει σιωπηλή η ποίηση, γράφει ο μουσικός Κώστας Ντινόπουλος στο ιδικό αφιέρωμα που μου έκανε ο Φίλιππος Σουρλόπουλος (στις 28 Σεπτεμβρίου 1992) προβάλλοντας, την ως τότε λαογραφική μου δουλειά. Δεν είναι σχήμα λόγου αυτό που γράφω πιο πάνω, πως η μουσική μας, και οι μουσικοί του ρουμλουκιού έχουν ημερομηνία λήξεως. Βέβαια αυτό δεν είναι μόνο δική μου εκτίμηση, το γνωρίζουν όλοι, όσοι έχουν ασχοληθεί κατά καιρούς με την μουσική παράδοση.

Η λίμνη των Γιαννιτσών (Βάλτος) και το Ρουμλούκι

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της παράδοσης του Ρουμλουκιού

Η παραγωγή και η εμπορία του χαβιαριού στην περιοχή του Ρουμλουκιού και της Επισκοπής Καμπανίας, μας είναι ήδη γνωστή από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, όπως πιστοποιείται από τα έγγραφα του αρχείου του τότε Επισκόπου Καμπανίας, Θεοφίλου του εξ Ιωαννίνων (1749-1795), ο οποίος σε επιστολή που του απευθύνει ο συνάδελφος του Επίσκοπος Πολυανής Ιερόθεος, ζητώντας του να του στείλει το περίφημο αυγοτάραχο της περιοχής, του απαντάει γραπτώς ο ασκητικός ιεράρχης, με αυστηρό και γλαφυρό ύφος: «ημείς εις το χωρίον (Κουλάκια) όπου κατοικούμεν, είμεθα πλούσιοι μοναχά από πουρλίδας και σωλήνας, διότι τα άλλα χαβιαρικά τα πηγαίνουν όλα εις Θεσσαλονίκημ όπου τα αγοράζουν οι αργυροχρυσωμένοι πλούσιοι Θεσσαλονίκες... στέλνομεν και την πανιερότητα της ολίγας πορλίδας και σωλήνας με τον ίδιο Γιάννον και ας έχομεν την συγγνώμη!!»

Μία ακόμα προσοδοφόρα για τους Ρουμλουκιώτες εκμετάλλευση του Βάλτου, ήταν και η συλλογή βδελών, που φθονούσαν σ' αυτόν τις οποίες αγόραζαν οι ίδιοι εβραίο έμποροι της Θεσσαλονίκης και τις εξήγαγαν στην Αυστρία για την ιατρική κυρίως χρήση. Επίσης, ο Βάλτος με την πυκνή του βλάστηση σε συνδυασμό με το μεγάλο δάσος που υπήρχε παλαιότερα κατά μήκος της νότιας όχθης στην γραμμή Νησί, Τριχοβίστα (Καμποχώρι), Καβάσιλα, Σκυλίτσι, Σταυρός, Μπρασιάτα (Νέα Νικομήδεια), Μικρογούζι (Μακροχώρι), ιδιοκτησία στο μεγαλύτερο τμήμα του της Μονής των Αγίων Αναργύρων Νησίου, είχε πλούσια πανίδα με όλων των ειδών υδρόβια πτηνά και πουλιά, μεταναστευόμενα ή διαμένοντα μόνιμα σ αυτόν και αρκετά είδη θηλαστικά, όπως ελάφια, ζαρκάδια, αγριογούρουνα (γκατζόγρουνια), αρκούδες, λύκους, τσακάλια, αγριόγατες, αλεπούδες κ.α Κατά συνέπεια, το κυνήγι ήταν από τις πλέον αγαπητές στους Ρουμλουκιώτες ψυχαγωγήσεις, καθώς έχουν εξελιχθεί σε δεινούς ιχνηλάτες και κυνηγούς.

Η λίμνη των Γιαννιτσών, όντας το απομεινάρι του Θερμιακού κόλπου που κατά την αρχαιότητα έφθανε μέχρι τη Βέροια και την Πέλλα, τα τελευταία χρόνια πριν την αποξήρανση της είχε έκταση περί τα 100 χλμ που κατά την διάρκεια των συχνών

πλημμυρών αυξάνονταν κατά πολύ. Συγκέντρωνε τα νερά των ποταμών της Έδεσσας και της Νάουσας και στο μεγαλύτερο τμήμα της έδινε την εικόνα του έλους και όχι της λίμνης, με ένα ιδιόμορφο οικοσύστημα, τόσο πλούσιο και ποικιλόμορφο σε χλωρίδα και πανίδα, που θύμιζε εν πολλοίς τις ζούγκλες του Αμαζονίου στην πολυπλοκότητα και το αδιαπέραστο του. Η δημιουργία της οφείλεται στις προσχώσεις των ποταμών Λουδία και Αλιάκμονα, που με τα φερτά υλικά τους έκλεισαν με την πάροδο του χρόνου την έξοδο των υδάτων προς την θάλασσα, με σταδιακή ταυτόχρονη αλλαγή των υδάτων από αλμυρά και υφάλμυρα σε γλυκά.

Στα παραλίμνια Ρουμλουκιώτικα χωριά, η ποιμενική ζωή ήταν άμεσα εξαρτημένη και από την λίμνη, διότι οι περισσότεροι από τους κατοίκους ασχολούνταν εκτός από την κτηνοτροφία και την λιγοστή γεωργία, σε μεγάλη έκταση με την αλιεία, λόγω κυρίως του αφορολόγητου της τόσο από τους Τούρκους μπέηδες ιδιοκτήτες της γης στο Ρουμλούκι, όσο και από την Οθωμανική διοίκηση. Η αλιεία εξασκούνταν για να καλύψει τις οικογενειακές τους ανάγκες, αλλά πρωτίστως για επαγγελματικούς λόγους και την ενίσχυση του οικογενειακού τους εισοδήματος. Από την Άνοιξη μέχρι και το τέλος του Φθινοπώρου, η λίμνη έσφυζε από ζωή, καθώς εκατοντάδες ψαράδες πηγαينوέρχονταν με τις πλαβές τους (μονόξυλα χωρίς καρίνα, αρκετά πρωτόγονης κατασκευής) για ψάρεμα ή εργάζονταν για την διάνοιξη νέων και την συντήρηση των παλιών υδάτινων μονοπατιών, με το κόψιμο των καλαμιών και του ραγαζιού (είδος υδρόβιου καλαμιού) χαμηλά μέσα στο νερό και σε πλάτος τόσο, όσο να διασταυρώνονται δύο πλάβες.

Η πρόσβαση και η κυκλοφορία μέσα στον Βάλτο διεξάγονταν, όπως προανέφερα, με την διάνοιξη υδάτινων μονοπατιών με την κοπή του ραγαζιού και των καλαμιών, τα οποία κάθε χρόνο συντηρούνταν, διότι διαφορετικά υπήρχε ο κίνδυνος να καλυφθούν από νέα βλάστηση και να χαθούν. Σε κάθε χωριό υπήρχε ένα κεντρικό μονοπάτι που ξεκινούσε από την σκάλα, το σημείο δηλαδή όπου δεν υπήρχε στην όχθη βλάστηση και δένονταν οι βάρκες, το οποίο όμως είχε πολλές διακλαδώσεις που οδηγούσαν σε διαφορετικά πατώματα, όπου υπήρχαν οι καλύβες που διέμεναν τα βράδια οι ψαράδες. Έτσι δημιουργούνταν έναν λαβύρινθος από μονοπάτια, η διέλευση των οποίων απαιτούσε την άριστη γνώση τους.

Η λίμνη των Γιαννιτσών αποτελούσε πάντοτε το μέρος όπου εύρισκαν ασφαλές καταφύγιο κάθε είδους κυνηγημένοι, παράνομοι ή αντάρτες και φυσικά οι Ρουμλουκιώτες όταν οι περιστάσεις το απαιτούσαν.

Καταφύγιο στον Βάλτο βρήκαν το 1915 και άλλοι Ρουμλουκιώτες, όταν μετά το κίνημα της Εθνικής Άμυνας του Βενιζέλου, κλήθηκαν οι άρρενες κάτοικοι των χωριών βορείως του Αλιάκμονα να υπηρετήσουν στον Βενιζελικό στρατό. Η άρνησή τους οφειλόταν στο γεγονός ότι θα βρίσκονταν σε αντίθετα στρατεύματα με τους συγγενείς και τους φίλους τους από τα χωριά νοτίως του Αλιάκμονα, που υπηρετούσαν στον Βενιζελικό στρατό. Για να υποχρεωθούν τότε οι λιποτάκτες να βγουν από τον Βάλτο, ζητήθηκε η συνδρομή των Γαλλικών συμμαχικών στρατευμάτων, που κατέλυαν στην περιοχή. Καθημερινώς και για αρκετό καιρό τα Γαλλικά αεροπλάνα να πετούσαν πάνω από τον Βάλτο, πραγματοποιώντας αναγνωριστικές πτήσεις για την ανακάλυψη των λιποτακτών, δίνοντας πληροφορίες για τις

θέσεις και τις κινήσεις τους στο Γαλλικό πυροβολικό, που από το χωριό Νησί έβαζε με δύο πυροβολικά μέσα στον Βάλτο, χωρίς όμως ουσιαστικά αποτελέσματα.

Ο Βάλτος έγινε γνωστός στο Πανελλήνιο από το έργο της Πηνελόπης Δέλτα «Στα μυστικά του Βάλτου», που περιγράφει την ένοπλη φάση του Μακεδονικού Αγώνα, της ένοπλης δηλαδή αντιπαράθεσης μεταξύ Βουλγάρων Κομιτατζήδων και Ελλήνων, στις αρχές του αιώνα. Στη λίμνη λοιπόν είχαν βρει καταφύγιο μετατρέποντάς την σε πραγματικό τους βασίλειο, αρκετές ομάδες Βουλγάρων και Βουλγαροφρόνων Κομιτατζήδων, οι γνωστές μας τσέτες, ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και κυρίως μετά την αποτυχία της ψευτοεπανάστασης του Ιλιντεν (1903). Καταλαμβάνοντας τις ψαράδικες καλύβες και οχυρώνοντας τις με προχώματα από ξύλα και χώμα, τις μετέτρεψαν σε πραγματικά φουρύρια, απ' όπου εξορμούσαν προς τα παραλίμνια και όχι μόνο ελληνικά χωριά, κατατρομοκρατώντας τους ελληνικούς πληθυσμούς.

Η αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών, εντάχθηκε στα μεγάλα έργα που σχεδίασε και υλοποίησε η κυβέρνηση Βενιζέλου και φυσικά αποτέλεσε το κυριότερο έργο ανάπτυξης τόσο στην περιοχή του Ρουμλουκιού, όσο και της υπαίθρου της Νάουσας, των Γιαννιτσών και της Θεσ/νίκης. Ταυτόχρονα συνέβαλε στην εξάλειψη της μεγάλης θνησιμότητας που ταλάνιζε τον ντόπιο πληθυσμό, καθώς μαστίζονταν από τις ασθένειες της φυματίωσης, της υγρής πλευρίτιδας, της ελονοσίας και του θερμώδους πυρετού. Για να διαπιστωθεί το μέγεθος της θνησιμότητας, φθάνει να αναφέρουμε πως με την εγκατάσταση στο χωριό Πλατύ μετά το 1926 προσφυγικών οικογενειών από τα χωριά της Καππαδοκίας, αποδεκατίστηκε από την ελονοσία σε λίγους μόνο μήνες πάνω από το μισό του πληθυσμού τους.

Αμέσως μετά την απόσυρση των νερών, οι Ρουμλουκιώτες έσπευσαν όλοι οικογενειακώς, για να συλλέξουν τα χιλιάδες ψάρια που παρέμειναν μέσα στους μεγάλους νερόλακκους, όπως έπρατταν και μετά από κάθε πλημμύρα. Μόλις αποστραγγίστηκε όλη η έκταση της λίμνης, οι εργάτες της εταιρείας πυρπόλησαν τα καλάμια και τα ραγάζια, για να καθαρίσει η περιοχή από την πυκνή βλάστηση. Το δε έδαφος, με τα συσσωρευμένα επί αιώνες και από σήψη βρύα και χόρτα, σιγόκαιγε για καιρό. Μάλιστα, ορισμένοι χωρικοί, που προσπάθησαν να φθάσουν με τα βουβαλόμαξά τους στον Λουδία για να κόψουν ρακίτες, επέστρεψαν στα χωριά τους, καθώς καίγονταν τα πόδια των βουβαλιών και δυσανασχετούσαν φρουμάζοντας. Κατόπιν, όλη η περιοχή ογκώθηκε με μεγάλα άροτρα που έσερναν αλυσσοφόροι ελκυστήρες (το μοναδικό σωζόμενο εκτίθεται στον προαύλιο χώρο της ΥΕΒ στην Αλεξάνδρεια) και κατόπιν διανοίχτηκε ένα δίκτυο από μεγάλα αποστραγγιστικά κανάλια ως αντιπλημμυρικά έργα.

Παλαιότερα και οι Ρουμλουκιώτες είχαν κατασκευάσει αντιπλημμυρικά έργα, τόσο ο καθένας στο οικόπεδό του με την εκσκαφή τάφρων (τάφοι) όσο και προς την πλευρά της λίμνης με την διάνοιξη περιμετρικά των χωριών τους μεγάλου τάφρου βάθους 1,5-2 μέτρα και την δημιουργία με το χώμα που εξόριζαν απ' αυτούς προστατευτικού αναχώματος ύψους 1.5 μέτρου, ποτ το ονόμαζαν ιντέκι. Τα τελευταία κατασκευάζονταν συνήθως κατ' εντολήν των μπέηδων και υπό την μορφή αγγαρείας, υποχρεωτικής πάνδημης δηλαδή εργασίας των ενηλίκων αρρέων κατοίκων, με την επιστασία και επίβλεψη των

συμπασήδων (επιστάτες και αντιπρόσωποι των μπέηδων στα κονάκια που είχαν στα τσιφλίκια τους, που ήταν συνήθως Αλβανοί ή Τουρκαλβανοί.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΤΕΧΝΕΣ – ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΣΤΟ ΝΗΣΙ

Του συνεργάτη μας

ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜ.

Φοιτητή Θεολογικής Σχολής Αθήνας

Στο χωριό Νησί και δίπλα στο Βάλτο υπήρχε το μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων. Σήμερα το μόνο που το θυμίζει είναι ο παλιός μοναστηριακός ναός, που στέκεται ευτυχώς ακόμη όρθιος μπρος στη φθοροποιό δύναμη του χρόνου και της εγκατάλειψης, για να θυμίζει τη μεγάλη ανάπτυξη της Μονής κυρίως μέσα από τις προφορικές αφηγήσεις προς εμένα δύο γερόντων που κατάγονται από το Νησί.

Πρέπει να αναφερθεί ακόμη πως ο οικισμός ονομάστηκε Νησί από το Νησάκι πάνω στο οποίο βρέθηκαν τα οστά των Αγίων, σύμφωνα με μία σχετική παράδοση για το όνομα του χωριού. Το 1813 οικοδομήθηκε νέος μοναστηριακός ναός, αυτός που υπάρχει σήμερα, ενώ την ύπαρξη του παλαιότερου πιστοποιούν διάφορα λειτουργικά και ιερά σκεύη παλαιότερα του 1813. Τα κελιά της Μονής ήταν εκεί όπου σήμερα βρίσκεται ο ξενώνας, ενώ στο σημείο που χτίζεται η αίθουσα δεξιώσεων οι καλόγεροι είχαν το περιβόλι και τον μπαχτσέ τους.

Το μοναστήρι των Αγίων των Αγίων Αναργύρων γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Τα κειμήλιά του δείχνουν μακροχρόνιο πνευματικό σύνδεσμο με τη Μονή της Αγίας Αικατερίνης του Σινά. Οι πνευματικές σχέσεις πρέπει να άρχισαν όταν αρχιεπίσκοπος στη Μονή του Σινά. Οι πνευματικές σχέσεις πρέπει να άρχισαν όταν αρχιεπίσκοπος στη Μονή του Σινά ήταν ο Αθανάσιος ο Βεροϊός (1708-1720). Το μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων είχε πολλούς μοναχούς επί Τουρκοκρατίας, ενώ μετά την απελευθέρωση είχε απομείνει ο ηγούμενος Πολέμιος και δύο αδέρφια ο ένας ιερομόναχος και ο άλλος μοναχός, καταγόμενοι και οι τρεις από τη Βέροια.

Το μοναστήρι συνέβαλε σημαντικά στη μόρφωση την πνευματική αφύπνιση και τη διατήρηση της Ρωμοσύνης των κατοίκων της περιοχής. Σ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας με Βακούφικα χρήματα λειτουργούσε σχολείο στα κελιά, στα οποία γινόταν η διδασκαλία και διέμεναν οι δάσκαλοι, ενώ μαθήματα παρακολουθούσαν εκτός και παιδιά του Νησιού και παιδιά από τα γύρω χωριά. Μέχρι και τα χρόνια μετά την απελευθέρωση πήγαιναν σχολείο στο μοναστήρι τα παιδιά από το Καταφύγι και τη Ρέσινα. Αν οι κάτοικοι του Ρουμλουκιού παρέμειναν Έλληνες στα δύσκολα χρόνια της σκλαβιάς, όταν υπέφεραν τα πάνδεινα τόσα από τους Τούρκους κατακτητές, όσο και από τους λήσταρχους, τους Ρουμανίζοντες, τους Κοιτατζήδες, τους Τουρκαλβανούς Γκέκηδες και τους

πανίσχυρους μπέηδες της περιοχής, το οφείλουν και σε ένα μεγάλο στο μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων, που επιτέλεσε στο ακέραιο το Θρησκευτικό και Εθνικό καθήκον του, μαθαίνοντας γράμματα στα φτωχά Ελληνόπουλα και στηρίζοντας πνευματικά τους δυστυχείς Χριστιανούς της περιοχής.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΟ ΒΑΛΤΟ

Ο Βάλτος, έγινε γνωστός στο Πανελλήνιο από το έργο της Πηνελόπης Δέλτα «Στα μυστικά του Βάλτου» που περιγράφει την ένοπλη φάση του λεγόμενου Μακεδονικού Αγώνα, της ένοπλης δηλαδή αντιπαράθεσης μεταξύ Βουλγάρων Κομιτατζήδων και Ελλήνων στις αρχές του αιώνα. Στη λίμνη λοιπόν είχαν βρει καταφύγιο μετατρέποντας τη σε πραγματικό τους Βασίλειο, αρκετές ομάδες Βουλγαροφώνων Κομιτατζήδων, οι γνωστοί μας τσέτες, ήδη από τα τέλη του περασμένου αιώνα και κυρίως μετά την αποτυχία της ψευτοεπανάστασης του Ιλιντέν. Καταλαμβάνοντας τις ψαράδικες καλύβες και οχυρώνοντας τις με προχώματα από ξύλα και χώμα, τις μετέτρεψαν σε πραγματικά φρουρία, απ' όπου εξορούσαν προς τα παραλίμνια και όχι μόνο ελληνικά χωριά, κατατρομοκρατώντας τους ελληνικούς πληθυσμούς.

Η ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΤΡΙΧΟΒΙΣΤΑ (ΚΑΜΠΟΧΩΡΙ)

Η πρώτη θέση του χωριού Τριχοβίστα

Η αρχική θέση του οικισμού ήταν η τοποθεσία «Παρεκκλήσι» περί το 1,5 χλμ ανατολικότερα της σημερινής, περίπου στο σημείο που διαβαίνει την παλαιά εθνική οδό Βέροιας – Θεσ/νίκης το μεγάλο αποξηραντικό κανάλι «Βιλίτσα» και υπάρχει η γέφυρά της. Λόγω όμως των συχνών πλημμυρών του Αλιάκμονα και τις καταστροφές που προκαλούνταν στα σπίτια του χωριού, οι κάτοικοι του το εγκατέλειψαν και εγκαταστάθηκαν στα τρία φυσικά ψηλώματα της σημερινής περίπου θέσης, περί τα 200 μέτρα βόρεια της οδού Βέροιας – Θεσ/νίκης. Οι αναγκαστικές αυτές μετακινήσεις οικισμών ή χωριών στο Ρουμλούκι λόγω πλημμυρών ήταν συχνό φαινόμενο και η αποξήρανση του Βάλτου. Έτσι, εκτός από την μετοίκηση της Τριχοβίστας μνημονεύονται και άλλες, όπως των χωριών Νεοχώρι, Παλαιοχώρι, Αγκαθιά (Γκριτζιάλι), Καταφύγι, Σερμιλή, Καψόχωρα κ.α

Στο χώρο που βρίσκονταν η παλαιά Τριχοβίστα διασώζονταν μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μεγάλα αιωνόβια φτελιάδια, ενώ και σήμερα οι αγρότες που οργώνουν τα εκεί υπάρχοντα χωράφια ανακαλύπτουν σπασμένα τούβλα και κεραμίδια, καθώς και οστά ανθρώπων που βεβαιώνουν την ύπαρξη του οικισμού και του νεκροταφείου του.

Το όνομα Τριχοβίστα – Καμποχώρι

Το καμποχώρι, όντας ένα πεδινό χωριό στον κάμπο του Ρουμλουκιού, είναι οφθαλμοφανές ότι οφείλει την ονοματοδοσία του στη γεωγραφική του θέση. Ανάδοχοι του υπήρξαν στις 1.11.1926 τα μέλη της Κρατικής Επιτροπής, αρμόδιας για την αλλαγή των ονομάτων των χωριών ή των τοπωνυμιών που κρίθηκαν ότι είχαν ξενική προέλευση.

Αν και πέρασαν όμως αρκετές δεκαετίες από την αλλαγή του ονόματος, εντούτοις το παλαιό όνομα Τριχοβίστα χρησιμοποιείται έως και σήμερα, κυρίως από τους εντοπίας καταγωγής Ρουμλουκιώτες στις μεταξύ τους συζητήσεις. Όσον αφορά όμως την προέλευσή του, δεν έχει διασωθεί κάποια σχετική παράδοση από την λαϊκή μνήμη, οπότε θα προσπαθήσω να καταθέσω κάποιες πιθανές προσεγγίσεις και τις απόψεις που έχουν ήδη διατυπωθεί.

Ιστορικές - Αρχαιακές πηγές για την Τριχοβίστα

Οι πρώτες εγγραφές μαρτυρίες για την Τριχοβίστα υπάρχουν στα χειρόγραφα του Επισκόπου Καμπαρίας Θεόφιλου (1749 -1975) όπως αναφέρεται και πιο πάνω, οπότε μπορούμε να ανάγουμε την ύπαρξη της στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα. Αργότερα, κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821, πυρπολήθηκε όπως και το σύνολο των χωριών του Ρουμλουκιού το 1822 μετά τον χαλασμό της Νιάουσας. Το 1835 έχουμε μία ακόμη αναφορά σε έγγραφο του Τούρκικου Αρχείου Βέροιας – Νάουσας (1598-1886) που αφορά τον εξισλαμισμό μιας κατοίκου του χωριού.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΖΥΓΟ ΤΟ 1912

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της παράδοσης του Ρουμλουκιού

Η Τριχοβίστα απελευθερώθηκε μετά από τους τόσους αιώνες τουρκικής κατοχής τον Οκτώβριο του 1912 κατά τον Ά Βαλκανικό πόλεμο. Πρώτοι εισήλθαν βε ελευθερωτές στο χωριό Έλληνες στρατιώτες μετά την απελευθέρωση της Βέροιας στις 16 Οκτώβρη, ερχόμενος από δυσμάρ δια της αμαξωτής οδού Βέροιας – Θεσσαλονίκης (Τζαντές).

ΟΙ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Οι κάτοικοι της Τριχοβίστας ήταν κολίγοι (γερατζήδες) στους μπέηδες, καλλιεργώντας τα κτήματα τους, όπως άλλωστε όλοι οι Ρουμλουκιώτες. Βέβαια στο Ρουμλούκι δεν υπήρχε το καθεστώς της στυγνής και πλήρους δουλοκρατίας που υπήρχε στον δυτικό κόσμο ή στους κολίγους της Θεσσαλίας μετά την απελευθέρωση της από τους Τούρκους. Ο Ρουμλουκιώτης γερατζής είχε την ελευθερία, αν το ήθελε, να εγκαταλείψει κάποιον μπέη και να επιλέξει άλλον, ακόμη και να μετακομίσει σε έτερο οικισμό. Η συνεργασία με τον μπέη είχε ετήσια

χρονική διάρκεια και ανανεώνονταν με την σύμφωνη γνώμη και των δύο, ενώ συχνά υπέγραφαν και σχετικό συμφωνητικό.

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΤΡΙΧΟΒΙΣΤΑΣ ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της παράδοσης του Ρουμλουκιού

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, όταν διαδραματίζονταν στο χώρο της ιστορικής Μακεδονίας τα συγκλονιστικά και σημαντικότερα για τις τύχες του ελληνισμού στην περιοχή γεγονότα του ονομαζόμενου Μακεδονικού αγώνα, η Τριχοβίστα βρίσκεται και αυτή στο κέντρο των εξελίξεων, όπως και όλα τα ρουμλουκιώτικα χωριά, κυρίως όμως λόγω της γειτνίασης της με τον Βάλτο.

Στην λίμνη των Γιαννιτσών είχαν από καιρό ήδη εισέλθει ένοπλες ομάδες Βουλγάρων και Βουλγαροφρόνων Κομιτατζήδων, καταπιέζοντας και εκβιάζοντας τον ντόπιο ελληνικό πληθυσμό, προκειμένου να εκβουλγαριστεί δεχόμενος την εξουσία της Βουλγαρικής εκκλησίας.

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΤΡΙΧΟΒΙΣΤΑΣ ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της παράδοσης του Ρουμλουκιού

1. Ενθύμηση Βασιλείου Τζανόπουλου
2. Ενθύμηση Μιχάλη Τολιόπουλου
3. Ενθύμηση Γεώργιου Τολιόπουλου'
4. Ενθύμηση Αθανάσιου Παπαδόπουλου
5. Ενθύμηση Ιωάννη Ματόπουλου

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΣ ΘΩΜΑΣ ΤΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο αναφερόμενος λοιπόν Μακεδονομάχος γεννήθηκε το 1882 στο χωριό Κουλούρα. Κατόπιν, η οικογένεια του μετοίκησε στο Μικρογουζί (Μακροχώρι) και τελικά εγκαταστάθηκε στην Τριχοβίστα. Λόγω μάλιστα του ενδιαμέσου σταθμού της στο Μικρογουζί, απέκτησε και το παρανόμι «Μικρογουζαίοι» που διατηρείται ακόμη και σήμερα για τους απογόνους της.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΑΝΤΗΣ

Ο έτερος γηγενής κάτοικος της Τριχοβίστας που αναγνωρίστηκε από την ελληνική Πολιτεία ως Μακεδονομάχος, είναι ο Στέφανος Μπαντής. Γεννήθηκε στην

Τριχοβίστα το 1875 και εκτός της κτηνοτροφίας και της γεωργίας ασχολούνταν σε μεγάλη κλίμακα με την αλιεία, γεγονός που τον έκανε έναν από τους καλύτερους γνώστες των μυστικών του Βάλτου, προσόν που αναδείχθηκε ιδιαίτερα πολύτιμο την εποχή της ένοπλης σύγκρουσης των Ελλήνων με τους Κομιτατζήδες στην περιοχή.

Η εγκατάσταση των προσφύγων στην Τριχοβίστα

Οι πρώτοι πρόσφυγες που ήρθαν στην Τριχοβίστα ήταν Θρακιώτες από το χωριό Κάλφα της Κωνσταντινούπολης το 1914, μετά τους διωγμούς των Τούρκων την χρονιά αυτή. Μετά από δύο χρόνια περίπου έφυγαν και επέστρεψαν στις εστίες τους, για να έρθουν πάλι το 1922. Λόγω όμως της αδυναμίας τους να προσαρμοστούν στις ανθυγιεινές συνθήκες του τόπου, εγκατέλειψαν οριστικά πλέον την Τριχοβίστα.

Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ – ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της παράδοσης του Ρουμλουκιού

Το 1914-15 σ' όλα τα Ρουμλουκιώτικα χωριά στρατοπέδευαν στρατεύματα των Συμμάχων, που λάμβαναν μέρος στις επιχειρήσεις του λεγόμενου «Μακεδονικού Μετώπου» και απαρτιζόταν από Γάλλους, Ρώσους, Άγγλους, και επιστρατευόμενους από τις Γαλλικές και Αγγλικές αποικίες, όπως Μαροκινούς νέγρους (αραπάδες) και άνδρες από την Ινδοκίνα.

Στην Τριχοβίστα στρατοπέδευαν Γάλλοι και νέγροι Μαροκινοί. Οι μεν Γάλλοι διέμεναν σε καταυλισμού σκηνών που έστησαν έξω από το χωριό σε ακαλλιέργητες εκτάσεις (μπαίρια) και στο οικόπεδο του Βασιλείου Τζανόπουλου, οι δε Μαροκινοί στο χώρο μπροστά από το Δημοτικό σχολείο. Στην τοποθεσία «Κεραμυδαργιό» είχαν τα μαγειρεία τους και νερό προμηθεύονταν από τις βρύσες που υπήρχαν στα κονάκια.

Η διαμονή τους διήρκεσε 6 μήνες και οι σχέσεις τους με τους κατοίκους του χωριού ήταν αρκετά προβληματικές. Αξιοσημείωτο δε έμεινε το γεγονός ότι οι νέγροι μαγείρευαν και έτρωγαν τα φίδια και τις χελώνες με τις οποίες έκαναν ένα είδος σούπας.

Το καθεστώς ιδιοκτησίας της γης στο αγρόκτημα της Τριχοβίστας μετά την απελευθέρωση και η αποκατάσταση των γεωργών της

Μετά την απελευθέρωση του 1912, το καθεστώς ιδιοκτησίας και χρήσης της γης στο αγρόκτημα της Τριχοβίστας ήταν το εξής.

Τα 13/40 είχαν αγοραστεί είχαν αγοραστεί από τον Αλβανό Κερίμ Αμπντούλ Μπέη και τα υπόλοιπα 27/40 παρέμειναν χωρίς ιδιοκτήτη , αφού οι Τούρκοι μπέηδες εγκατέλειψαν την Μακεδονία το 1912. Έτσι οι Τριχοβιστιανοί καλλιεργούσαν όπου ήθελαν και όση έκταση επιθυμούσαν, χωρίς να αποδίδουν φόρο στους παλαιούς ιδιοκτήτες που βρίσκονταν στην Τουρκία.

Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ο ενοριακός ναός της Τριχοβίστας ήταν αφιερωμένος στον Άγιο Γεώργιο. Παλαιότερος ναός προϋπήρχε στην παλιά θέση της Τριχοβίστας, ο γύρω χώρος του οποίου ονομάζεται σήμερα ως αγροτική τοποθεσία «Παλεκκλήσι». Για πολλά χρόνια μετά την μετοικεσία τους οι Τριχοβιστιανοί εκκλησιάζονταν στον παλαιό αυτό ναό, ενώ στο νέο οικισμό τους είχαν ένα μικρό μόνο εκκλησάκι.

Οι ιερείς του χωριού

Καθήκοντα εφημέριου στο ναό του Αγίου Γεωργίου διετέλεσαν κυρίως γηγενείς κάτοικοι του χωριού. Η λαϊκή μνήμη διέσωσε με χρονική σειρά τα ονόματα των παρακάτω:

- Ο Δημήτριος Μπαλτζής
- Ο Ιωάννης Λαζόπουλος
- Ο παπά Σταύρος Τζίκας

Τέλος πρέπει να αναφερθεί πως η Τριχοβίστα μέχρι το 1930 υπάγονταν διοικητικά στην Επισκοπή Καμπανίας, με έδρα την Κουλακιά (Χαλάστρα) και πως στο κτήμα που αγόρασε στο χωριό, έχτισε σπίτι και διέμεε για αρκετό διάστημα, συνήθως κατά το θέρος.

Το δημοτικό σχολείο της Τριχοβίστας

Στο χωριό λειτουργούσε ελληνικό σχολείο ήδη από το 1870, όπως φαίνεται από έναν χάρτη της εποχής του Instituto de Agostini Ronia, στον οποίο σημειώνονται οι εκκλησίες και τα σχολεία στα Βιλαέτια Μοναστηρίου – Θεσσαλονίκης, με διαφορετικό χρώμα για τις εθνότητες που διαβιούσαν σ' αυτές τις περιοχές (τα ελληνικά με κόκκινο χρώμα).

Σ' έναν στατιστικό πίνακα του σχολικού έτους 1894-95, το σχολείο φαίνεται ως μονοτάξιο με 1 δάσκαλο και 15 μαθητές, τα δε έξοδα προς συντήρηση του ανέρχονταν σε 138 δραχμές.

Άλλες αναφορές για το σχολείο της Τριχοβίστας υπάρχουν τόσο στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όσο και στις αρχές του 20^{ου}.

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΟΥ ΚΑΜΠΟΧΩΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΟΥΡΚΙΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της παράδοσης του Ρουμλουκιού

Η πιο πολυπληθής ομάδα προσφύγων από την Ανατολική Θράκη που εγκαταστάθηκαν στο Καμποχώρι, προέρχονταν από το χωριό Κιούρκιοι. Πρόκειται για τις οικογένειες Τζαβάρια, Βουλγαράκη, Μιχαλακάκη, Ανθουλάκη, Μιχάκη, Δημάκη, Βασιλακάκη, Σοφοπούλου, Χαριτοπούλου και Κυριαζόπουλου. Στο Καμποχώρι εγκαταστάθηκαν το 1927 μετά από περιπλάνηση 5 ετών σε διάφορα μέρη της Θράκης και της Μακεδονίας.

Έτσι από τις 150 οικογένειες του Κιούρκιοι, στη Τριχοβίστα εγκαταστάθηκαν 30, άλλες τόσες στο Ανθόφυτο του Κιλκίς και οι υπόλοιπες στα μέρη απ' όπου αρχικώς πέρασαν και διέμεναν για λίγο καιρό ως πρόσφυγες, όπως στις Σέρρες, στη Ξάνθη, στην Κομοτηνή, στο Διδυμότειχο, στους Κήπους του Έβρου και στο Σουφλί.

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΑΛΑΙΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

Γράφει ο Δημήτρης Πανταζόπουλος,

ερευνητής της ιστορίας και της παράδοσης του Ρουμλουκιού

Στον ημαθιώτικο κάμπο και κοντά στα πρώτα υψίπεδα των Πιερίων βρίσκεται το χωριό Παλιός Πρόδρομος. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα χωριά στο Ρουμλούκι, που η ύπαρξή του ανάγεται ήδη στους τελευταίους βυζαντινούς και τους πρώτους οθωμανικούς χρόνους.

Η αρχική θέση του οικισμού ήταν στην τοποθεσία «Παναγία» στην Τούμπα όπου βρίσκεται σήμερα το χωριό Νέος Πρόδρομος. Στη συνέχεια ο οικισμός μεταφέρθηκε στο χώρο γύρω από τους ναούς του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου και της Αγίας Τριάδας, στο ομώνυμο με τον τελευταίο σήμερα χωριό. Οι δύο ναοί είναι ένας υστεροβυζαντινής εποχής, οπότε μια ολοκληρωμένη και κατά το δυνατόν ακριβής προσέγγιση του έτους κτίσεως τους, πιθανόν να μας δώσει και να ανώτατο όριο για την ύπαρξη του χωριού Πρόδρομος. Το όνομά του, το χωριό, το οφείλει στον ιερό ναό του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, που υπάρχει έως και σήμερα στο τωρινό χωριό Αγία Τριάδα, όπου ήταν και ο τόπος της δεύτερης εγκατάστασης του οικισμού. Σήμερα ονομάζεται Παλιός Πρόδρομος για να ξεχωρίζει από το Νέο Πρόδρομο που οικοδόμησαν Πόντιοι πρόσφυγες μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών με την Συνθήκη της Λωζάνης και την εγκατάστασή τους στην περιοχή.

Αναφορές για το χωριό στα τούρκικα αρχεία

Αναφορές για την ύπαρξη του Προδρόμου υπάρχουν σε τρία έγγραφα του τουρκικού αρχείου Βέροιας – Νάουσας, της πρώιμης περιόδου της τουρκοκρατίας και πιο συγκεκριμένα των ετών 1602 τα δύο πρώτα και 1729 το τρίτο. Θεωρώ σκόπιμη την αυτούσια παράθεση τους, διότι κρίνονται άκρως ενδιαφέροντα για την ιστορία τόσο του Προδρόμου, όσο και του Ρουμλουκιού στο σύνολό του.

Η απελευθέρωση το 1912

Το 1912 οι κάτοικοι του Προδρόμου με αγωνία παρακολουθούσαν τα γεγονότα της απελευθέρωσης της περιοχής από τον μακραίωνα τουρκικό ζυγό. Τότε, κλήθηκαν και προσέτρεξαν όλοι με τα αμάξια τους, για να κατασκευάσει το μηχανικό του ελληνικού στρατού γέφυρα στον πόρο, έξω από το χωριό Μέση, για την σύζευξη του Αλιάκμονα και την διέλευση της 10^{ης} μεραρχίας, η οποία κατέβηκε από τοα Πιέρια (περιοχή Παλατισίων – Βεργίνας), για να κατευθυνθεί προς τη Βέροια. Οι προδρομινοί προσέφεραν και τρόφιμα στον ελληνικό στρατό, ενώ στη θέα του πυρπόλησαν το ένα από τα τρία τουρκικά κονάκια που υπήρχαν στο χωριό, εκφράζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη χαρά τους που ήρθε το ελληνικό και το μίσο και την απέχθεια τους προς κάθε τι που τους θύμιζε την τουρκική σκλαβιά. Πάντως, οι Τούρκοι τις ημέρες αυτές δεν ενόχλησαν καθόλου του χωριό.

Η εκπαίδευση στον Πρόδρομο

Το σχολείο του χωριού χτίστηκε το 1909 μαζί με το καμπαναριό της εκκλησίας των Αγίων Αποστόλων. Πιο πριν, ως σχολείο χρησιμοποιούνταν ένα δωμάτιο που είχαν οικοδομήσει δίπλα στον νάρθηκα του άνων ναού, που διασώζεται έως και σήμερα. Τα βιβλία που διδάσκονταν οι μαθητές ήταν το αλφάβητο και τα εκκλησιαστικά.

Οι ναοί του χωριού και οι ιερείς τους

Οι αρχικοί ναοί του χωριού ήταν οι δύο μεταβυζαντινοί ναοί της Αγίας Τριάδας και του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου. Όταν μετοίκησαν οι κάτοικοι του, τότε οικοδόμησαν το ναό των Αγίων Αποστόλων, περί τα 200 μέτρα βόρεια του σημερινού οικισμού. Ο ναός αυτός οικοδομήθηκε κρυφά από τις τουρκικές αρχές, με την βοήθεια όμως των μπέηδων του χωριού, δηλώνοντας τον στις αρχές ως αποθήκη, διότι δεν τους χορηγούνταν η σχετική άδεια και σιγά – σιγά την μετέτρεψαν και επίσημα ως ναό. Τους νεκρούς τους όμως τους έθαβαν στο παλαιό νεκροταφείο, δίπλα στον ναό του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου. Τελευταία ταφή κατοίκου του Προδρόμου στο παλαιό νεκροταφείο ήταν αυτή της Μετάξως Μαρκόπουλου, οπότε και έκανα καινούριο, στο χώρο που βρίσκεται έως και σήμερα.

Ο Πρόδρομος κατά την εποχή της επανάστασης του 1821

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, το χωριό μετατρέπεται σε τσιφλίκι του Αλί Πασά των Ιωαννίνων , όταν επεκτείνει την κυριαρχία του μέχρι και την περιοχή μας. Αργότερα πυρπολείται μετά την κατάπιξη της επανάστασης των Ελλήνων στην περιοχή το 1822, όταν μετά την καταστροφή της Νιάουσας πυρπολείται απ' άκρη σ' άκρη όλο το Ρουμλούκι και τα χωριά του καταστρέφονται, ενώ ταυτόχρονα απωλέστηκαν δια παντός και όσα προνόμια είχαν κατορθώσει να διατηρήσουν έως τότε οι υπόδουλοι Έλληνες.

Ο Μακεδονικός Αγώνας και η συμμετοχή των κατοίκων σ' αυτόν

Την εποχή του Μακεδονικού αγώνα, όλο το χωριό οργανώνεται στην εθνική προσπάθεια. Αρκετοί δεν υπηρετούν στα Ελληνικά Σώματα, τόσο στον Βάλτο, όσο και στα γειτονικά Πιέρια. Επιπλέον προσφέρουν τις υπηρεσίες τους και ως τροφοδότες των Μακεδονομάχων, ενώ στα σπίτια τους βρίσκουν κατάλυμα συχνά ο Καπετάν Μαλέας (Φραγκάκος), ο Καπετάν Γαρέφης και ο Στριμπίνας από την Ελαφίνα, που δρούσαν στα Πιέρια και ο Δημήτριος Κατσιάμπας με τον αδελφό του Πρόδρομο Σκοτίδα (Ποζιαρίτη), που δρούσαν σε όλο το Ρουμλούκι και κυρίως με το σώμα του Καπετάν Κόρακα (Βασίλειος Σταυρόπουλος). Επικεφαλής στην επιτροπή αγώνος του χωριού ήταν ο ιερέας Γεώργιος Μαλακόπουλος, που συντόνιζε την τροφοδοσία των Σωμάτων από τον Πρόδρομο και παρείχε όταν χρειαζόταν κατάλυμα στους Μακεδονομάχους που διέρχονταν από το χωριό.

Ο Πρόδρομος κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα

Ο Πρόδρομος στις αρχές του 20^{ου} αιώνα είχε 40 οικίες και ήταν τσιφλίκι που ανήκε στους αδελφούς Τζαφέρ μπέη, Μεχμέτ μπέη, Χαντάρ μπέη, Σασιά μπέη, Κερίμ μπέη (ανώτατος αξιωματικός του τουρκικού στρατού) και στην χανούμισσα αδελφή τους, που παντρεύτηκε κάποιον Άραβα και πήρε μερίδιο από το τσιφλίκι και κονάκι στο χωριό. Στην μητέρα τους ανήκε το σύνολο του τσιφλικιού του Προδρόμου, περί τα 12.000 στρ. τουρκικά και το ήμισυ της Μελίκης. Όλοι τους διέμεναν στη Θεσ/νίκη, ενώ είχαν οικίες και στη Βέροια. Στο χωριό είχαν ως επιστάτη (σούμπαση) έναν Αλβανό, τον Αμπεντίνα και αργότερα κάποιον Έλληνα από το χωριό Ραψομανίκι. Στον Πρόδρομο υπήρχαν τρία κονάκια, εκ των οποίων το ένα, που βρισκόταν στο χώρο όπου σήμερα είναι τα γραφεία του Γεωργικού Συνεταιρισμού. Πυρπολήθηκε από τους κατοίκους του χωριού όταν εμφανίστηκε στην περιοχή τμήμα του ελληνικού στρατού το 1912.

Το χωριό αριθμεί βίον άνω των εκατό ετών, μεταβλήθη δε και τούτο εις τσιφλίκιον δια της βίας του τυράννου των Ιωαννίνων Αλί Πασά. Διατηρεί δε το χωριό δύο ιερείς, τον Παπά – Γεώργιον Κασίκαν και παπά – Ηλίαν Μαλακόπουλον, τον παπά – Απόστολον Γκουτζιαμπασόπουλον λόγω γήρατος

παραιτηθέντος ήδη της ενεργού υπηρεσίας. Το χωρίον απέχει της έδρας Κατερίνης περί τας εννέα ώρας δια ζώου φορτηγού, περί τα δύο δε μόνον ώρας της νοτιοανατολικώς κειμένης κομποπόλεως Κολινδρού, ήτις χρησιμεύει ως έδρα των παρά τον Αλιάκμονα χωρίων της περιφέρειας έχουσα αρχιερατικόν επίτροπον τον παπά – Βασίλειον Καλιάκον Οικονόμου.

ΜΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Συνεχίζοντας την έρευνα μου για τους Μικρασιάτες πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν μετά τον διωγμό του 1922 στον παλαιό Γιδά και τα γύρω του χωριά, θα παρουσιάσω την προσωπική μαρτυρία και τα βιώματα μιας 90 χρονης Μικρασιάτισσας από τον Σχοινά, της τελευταίας εν ζωή σήμερα προσφυγοπούλας του χωριού. Πρόκειται για την Αικατερίνη Κουτσάκα, το γένος Στεργίου Καστανά, που γεννήθηκε το 1912 στο Τσαούσογλου της Μαγνησίας, ένα αμιγές Ελληνικό χωρό περί τα 10 χλμ βορειοδυτικλα της πόλεως και 30 χλμ βορειοανατολικά της Σμύρνης. Η μαρτυρία κατατέθηκε βάση συγκεκριμένων ερωτήσεων που απηύθυνε ο γράφων και απαντούσε η σεβάσμια γερόντισσα με την σοφία των χρόνων της και την Μικρασιατική ευγένεια και αρχοντιά που την χαρακτηρίζει από την καταγωγή της. Αφορά τον τρόπο ζωής στην παλαιά πατρίδα, τα γεγονότα του διωγμού και την εγκατάσταση στη νέα πατρίδα, αρχικά στην Πτολεμαίδα και κατόπιν στον Σχοινά. Θα κατατεθεί δε ως συνεχόμενη αφήγηση, μετά την αφαίρεση των ερωτήσεων μου και χωρίς καμία παρέμβαση στο περιεχόμενο και την ροή της αφήγησης της γερόντισσας.

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΙ Η ΖΩΗ Σ ΑΥΤΟ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΜΑΣ

Στο νησί όπως ανέφερα στην αρχή υπήρχε η ενοριακή μονή των Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού, η οποία γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη κυρίως τον 19^ο αιώνα, όπως φαίνεται από την ημερομηνία κτήσεως (1813)του Καθολικού που σώζεται μέχρι σήμερα και από τους τίτλους κυριότητας(του έτους 1845), που σώζονται Τουρκιστικό ιστορικό αρχείο της Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Υπάρχει η άποψη ότι ιδρύθηκε από τον επίσκοπο Καμπανίας Θεόφιλο (1749-1795), στου οποίου τα έγγραφα και τις επιστολές του αρχείου του αναφέρεται , αλλά το πιο πιθανό είναι να είχε ιδρυθεί πιο παλιά, αφού από τα κειμήλια του φαίνεται ότι υπήρχε μακροχρόνιος πνευματικός σύνδεσμος με την Μονή της Αγίας Αικατερίνης του Σινά, που θα πρέπει να άρχισε την πρώτη δεκαετία του 18^{ου} αιώνα, όταν αρχιεπίσκοπος στο Σινά ήταν ο Αθανάσιος “Βερροιαίος”(1708-1720)

Το νησί στις αρχές του αιώνα μας ήταν παραλίμνιο και ένα από τα μεγαλύτερα χωριά του Ρουμουλκιού. Ήταν τσιφλίκι του γνωστού μεγαλοεβραίου της Θεσσαλονίκης Σαούλ Μοδιάνο, ο οποίος κατά την αφήγηση των γερόντων είχε στην κατοχή του 72 τσιφλίκια.

Κατά την παράδοση το χωριό πολύ παλιά ήταν διασκορπισμένο ανά 5-10 σίτια σε διάφορα σημεία ανατολικά και νοτιοανατολικά της σημερινής θέσης, εκεί όπου υπήρχε ξηρά και δεν κατακλυζόταν από τα νερά του Βάλτου. Όταν όμως βρέθηκαν τα οστά των Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού μέσα σε όστρακο θαλάσσιας χελώνας πάνω σε νησάκι ενός παραποτάμου του Αλιάκμονα και αρχικά χτίστηκε εκεί ένα εκκλησάκι και στη συνέχεια ιδρύθηκε μοναστήρι, άρχισαν σταδιακά οι Νησιώτες να συγκεντρώνονται κοντά σε αυτό και δημιούργησαν έναν νέο οικισμό. Μάλιστα εγκαταστάθηκαν ανατολικά του Μοναστηριού, αφού την προέκταση προς τα δυτικά την καθιστούσε αδύνατη ο παραπόταμος του Αλιάκμονα. Ο παραπόταμος αυτός σώζεται μέχρι και σήμερα πίσω από την παλιά εκκλησία του χωριού (καθολικό της Μονής) στραγγιστρική τάφρος. Έτσι στο Νησί βλέπουμε την Εκκλησία να βρίσκεται έξω από το χωριό στα δυτικά του, αμέσως μετά τα τελευταία σίτια, σε αντίθεση με τον συνηθισμένο τύπο Ελληνικού χωριού, που έχει την εκκλησία στο κέντρο του.

Στο Μακεδονικό Αγώνα όμως προσέφερε τα μέγιστα και το μοναστήρι των Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού. Στις εγκαταστάσεις τους διέμεναν τα διερχόμενα από την περιοχή Ελληνικά σώματα, καθώς και οι τραυματίες από διεξαγόμενες στο βάλτο μάχες μέχρι την πλήρη περίθαλψη τους.

Σ' όλους τους Εθνικούς αγώνες προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες στους υπόδουλους Έλληνες, με αποκορύφωμα την δράση που ανέπτυξαν οι καλόγηροί της στον Μακεδονικό Αγώνα, ενώ σημαντική ήταν και η συμβουλή τους στα γράμματα, αφού όπως αναφέρω πιο πάνω ήδη από το τον 18^ο αιώνα πλήρωνε τους δασκάλους και προσέφερε τις εγκαταστάσεις της για την διαμονή τους και τα κελιά της ως σχολείο, για να μάθουν γράμματα τα Ελληνόπουλα από το Νησί και τα γύρω χωριά και να κρατηθεί άσβεστη στις ψυχές των Χριστιανών η φλόγα της Ρωμιοσύνης και της Ορθοδοξίας.

Κάθε χρόνο γινόταν μεγάλη πανήγυρις την ημέρα της εορτής των Αγίων Κοσμά και Δαμιανού, με μεγαλύτερη επισημότητα την 1^η Ιουλίου και μικρότερη την 1^η Νοεμβρίου. Έρχονταν τότε στο Νησί προσκυνητές από όλο τον Ρουμλούκι και την Επισκοπή Καμπανίας, ενώ γινόταν και αρκετά μεγάλη εμποροπανήγυρις, εικόνα που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Πολλές φορές επισκέπτονταν το μοναστήρι και ο Επίσκοπος Καμπανίας με όλη τη συνοδεία του από την Χαλάστρα, που είχε την έδρα του. Τότε σύσσωμο το χωριό, μαζί με τον παπά και τους καλόγηρους της Μονής, έβγαιναν στην άκρη του χωριού προς την Ρέσινα, για να υποδεχτούν με όλη την απαιτούμενη επισημότητα τον δεσπότη τους.

Ένας αξιωματικός έβγαλε λόγο στους συγκεντρωμένους Νησιώτες, ενώ αυτοί πανηγύριζαν με χορούς και τραγούδια στην πλατεία του χωριού, γιατί μπήκε το Ελληνικό στο χωριό τους και ελευθερώθηκαν από τους Τούρκους.

Τον Φεβρουάριο του 1913 στον νάρθηκα της εκκλησίας των Αγίων Αναργύρων έγινε και η καταγραφή όλων των αρρένων κατοίκων του χωριού από επιτροπή του Ελληνικού στρατού με επικεφαλή έναν αξιωματικό.

Μέχρι το 1920 20 οικογένειες εγκαταστάθηκαν στην Ρέσινα και μαζί με αυτές του Κουκάτσκα και του Μαυρόπουλου, έδωσαν ξανά ζωή στο βυζαντινό αυτό χωριό.

ΣΤΟ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ

Στον Μακεδονικό αγώνα όμως προσέφεραν υπηρεσίες και οι ιερείς των χωριών του Ρουμουλκιού. Ήταν αυτοί που παρά τα λίγα κολουβογράμματα που γνώριζαν οι περισσότεροι είχαν άσβεστη στην καρδιά τους την φλόγα της Ρωμιοσύνης, ως απλοί συνεχιστές μιας μακράς και συνάμα βαριάς κληρονομιάς των προκατόχων τους και έπραξαν ότι ήταν δυνατό για να ενισχύσουν το ποιμνιό τους στις δύσκολες στιγμές που ζούσε κάτω από την τουρκική σκλαβιά και τον Βουλγαρικό κίνδυνο. Από όλους αυτούς τους αφανείς ήρωες θα αναφερθώ σε δώδεκα την δράση των οποίων διέσωσε η ιστορική πένα και η λαϊκή μνήμη.

Είναι αποδεδειγμένο από την ιστορία και παραδεκτό από το σύνολο σχεδόν των ιστορικών ότι η εκκλησία ήταν παρούσα και πολλές φορές πρωτοπόρα σε όλους τους εθνικούς αγώνες του ελληνικού λαού. Φθάνει να ξεφυλλίσει κανείς τις σελίδες της νεότερης Ελληνικής ιστορίας και θα το διαπιστώσει εύκολα. Στα χρόνια της Τουρκικής σκλαβιάς, μιας από τις πιο βάρβαρες και απάνθρωπες υποδουλώσεις που γνώρισε το ανθρώπινο γένος και του πνευματικού σκοταδισμού που αυτή επέφερε, τα μοναστήρια, οι εκκλησίες και τα ερημοκλήσια έγιναν τα φυτώρια όπου γαλουχήθηκαν στα άρματα και στα γράμματα η συντριπτική πλειοψηφία των αγωνιστών της λευτεριάς και μυήθηκαν στην αρχαιοελληνική και ελληνορθόδοξη παιδεία οι μεγάλοι διδάσκαλοι του γένους.

Για να δούμε το μέγεθος αυτής της προσφοράς, είναι αρκετό να αναφέρουμε μόνο την μορφή του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, αυτού του εθνομάρτυρα και νεομάρτυρα που ο λαός τον αποκαλούσε Πατροκοσμά και η επιστήμη τον χαρακτηρίζει ως τον Άγιο των φτωχών και των σκλαβωμένων. Αλλά και πόσοι ιεράρχες, κληρικοί και μοναχοί δεν δόθηκαν ολόψυχα στους διάφορους κατά καιρούς αγώνες και επαναστάσεις για την αποκατάσταση της πολυπόθητης για το γένος των Ρωμιών Ελευθερίας, προσφέροντας στους αγωνιζόμενους οικονομική βοήθεια, πνευματική καθοδήγηση, ηθική υποστήριξη και πολλές φορές τα παράδειγμα προς μίμηση με την δική τους θυσία.

Στο Νησί δραστηριοποιήθηκε ο Νικόλαος Γιαννόπουλος ο οποίος χειροτονήθηκε το 1908 μετά από σχετική πρόταση του Καπετάν Γιώτα Γκόνου προς τον Επίσκοπο Καμπανίας. Καθ' όλη την διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα υπήρξε ο κύριος τροφοδότης των σωμάτων των καπετάν Γιώτα Γκόνου και Παναγιώτη Παπατζανετέα, με τους οποίους είχε συνδεθεί και με στενή φιλία και τον επισκέπτονταν τακτικά στο σπίτι του για να συζητήσουν μαζί τα σχετικά με τον Αγώνα και να τον συμβουλευτούν.

Τα χωριά του Ρουμουλκιού την εποχή εκείνη υπάγονταν εκκλησιαστικά σε τρεις Επισκοπές. Η πλειοψηφία του, άνω των 2/3, αποτελούσαν τμήμα της Επισκοπής Καμπανίας και Καστρίου, ενώ ο Πρόδρομος, η Μελίκη, το Νεόκαστρο και η Σφηνίτσα

ανήκαν στην Επισκοπή Κιτρους και τα χωριά από τον Σταυρό μέχρι την Βέροια στην Μητρόπολη της Βέροιας και Ναούσης.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΟ ΝΗΣΙ

Τελειώνοντας θέλω να υπογραμμίσω για ακόμη μία φορά την άμεση ανάγκη να χαρακτηριστεί η παλιά εκκλησία των Αγίων Αναργύρων μονής, ως μνημείο του Μακεδονικού Αγώνα για την όλη της προσφορά σ αυτόν και να ξεκινήσει η άμεση συντήρηση στο θαυμαστό αυτό ναό, που κινδυνεύει να καταστραφεί από την φθορά του χρόνου και την δικής μας αμέλεια και αδιαφορία. Επιπλέον νομίζω πως θα ήταν πρόπον η Κοινότητα του Νησιού να ονομάσει κάποιον από τους δρόμους του χωριού ως “οδός Μακεδονομάχων Νησιού” και να τοποθετηθεί στην πλατεία δίπλα από το κτήριο της κοινότητας, μια μαρμάρινη πλάκα στην οποία θα είναι γραμμένη η ημερομηνία και το γεγονός της πυρπόλησης του χωριού από τους Κομιτατζίδες.

Στον Μακεδονικό αγώνα όμως δεν συμμετείχαν μόνο οι χωρικοί του Νησιού, αλλά και οι καλόγεροι του Μοναστηριού των Αγίων Αναργύρων. Το Μοναστήρι ήταν στυλοβάτης της Ρωμοσύνης στο Ρουμλούκι, αφού υπήρξε ένα πνευματικό, θρησκευτικό και Εθνικό κέντρο για τους Ρουμλουκιώτες. Λόγω μάλιστα της μεγάλης για την εποχή εκείνη παρουσίας του, κινητής και ακίνητης, αλλά και της εύνοιας προς αυτό από τους Τούρκους μπέηδες της περιοχής εξαιτίας των πολλών θαυμάτων που έκαναν οι Άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός, είχε την δυνατότητα να λειτουργεί με δικά του έξοδα στα κελιά του σχολείου για τα Ελληνόπουλα του Νησιού και των γειτονικών χωριών.

Το Νησί, όπως και όλα τα Ρουμλουκιώτικα χωριά συμμετείχε ενεργά στον Μακεδονικό αγώνα προσφέροντας πολύτιμες υπηρεσίες τόσο με τους χωρικούς του, όσο και με τους καλόγερους της Μονής των Αγίων Αναργύρων. Η ενεργός αυτή συμμετοχή του σε συνδυασμό με την παραλίμνια θέση του ήταν η αιτία που υπήρξε μαζί με τον Σχοινά, Νιχώρι, Καταφύγι, Γηδά, Τριχοβίστα, Καβάσιλα, Σκυλίτσι, Σταυρό, Μικρογουζ, τόπος εξόρμησης των Κομιτατζίδων του Βάλτου. Από αυτόν έβγαιναν οι Βούλγαροι με τις πλάβες τους και τρομοκρατούσαν τους κατοίκους των παραπάνω χωριών, που μαζί με όλους τους Ρουμλουκιώτες παρέμειναν ακλόνητα πιστή στη Ρωμοσύνη και το Οικουμενικό Πατριαρχείο, διατηρώντας τα πανάρχαια Ελληνικά ήθη, έθιμα και τραγούδια τους, την γυναικεία παραδοσιακή τους στολή και κυρίως το καθαρό Ελληνικό γλωσσάρι τους, με τις λίγες επιρροές από ξενικές διαλέκτους και την πληθώρα των αρχαιοελληνικών λέξεων και φράσεων.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΣΧΟΙΝΑ ΚΑΙ ΝΕΟΧΩΡΙ

Έρχομαι τώρα στη συμμετοχή των κατοίκων του Νεοχωρίου στον Μακεδονικό Αγώνα. Όπως οι Σχοινιώτες έτσι και οι Νιχωρίτες οργανώθηκαν όλοι σε επιτροπές και πρόσφεραν και αυτοί πολλές υπηρεσίες ως πλαβατζήδες, μεταφορείς, τροφοδότες και σύνδεσμοι.

Σ αυτόν λοιπόν τον Αγώνα συμμετείχαν και οι κάτοικοι του Σχοινά και του Νεοχωρίου. Ο Σχοινάς σύσσωμος οργανώθηκε σε επιτροπές και οι κάτοικοί του πρόσφεραν

τις υπηρεσίες τους ως σύνδεσμοι, οδηγοί, μεταφορείς, τροφοδότες και πλαβατζήδες(βαρκάρηδες). Οι Σχοινιώτες πήγαιναν στο Κλειδί και παρελάμβαναν οπλισμό και εφόδια για τους Μακεδονομάχους, τα μετέφεραν με βουβαλόμαξα στο χωριό και στη συνέχεια τα φόρτωναν στις βάρκες τους και τα πήγαιναν μέσα στο βάλτο στις ελληνικές καλύβες. Ένας από τους καλύτερους τροφοδότες των ανταρτών στο βάλτο ήταν ο Τζώλας Μηνόπουλος(πατέρας του Αριστείδη Μηνόπουλου). Οι Σχοινιώτες μετέφεραν με τις πλάβες τους στα Ελληνικά πατώματα χώμα και ξύλα για την συντήρηση και ενίσχυση των προχωμάτων τους.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΟΠΩΣ ΤΑ ΕΖΗΣΑΝ ΟΙ ΠΑΠΠΟΥΔΕΣ ΜΑΣ ΣΤΟ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ

Όταν ήρθε το Ελληνικό το περιμέναμε όλο το χωριό μαζεμένο και πανηγυρίσαμε μόλις είδαμε τους Έλληνες στρατιώτες. Χτυπούσαν νταούλια και όργανα. Εμείς οι γυναίκες, η μάνα μου και η γιαγιά μου ζυμώσαμε ψωμί μπομπότα και δίναμε στον στρατό. Όλος ο κόσμος ζύμωνε για να προφτάσουν να τους ταΐσουν όλους.

Το 1912 βλέπαμε το πυροβολικό που χτυπούσε από την Καστανιά στην Βέροια. Εμείς καθαρίζαμε καλαμπούκια στα μπρόστια. Ζήτησαν και από το χωριό μας να στείλουμε αμάξια για να κάνει ο στρατός γέφυρα με αυτά στο ποτάμι, απ' όπου πέρασε η 20^η Μεραρχία, που κατέβηκε από τα Πιέρια, ανάμεσα από τα Παλατίτσια και την Βεργίνα προς την Μέση και πέρασαν από τον πόρο εκεί το ποτάμι και πήγαν στην Βέροια.

Όλοι οι χωριανοί ήταν κρυμμένοι μέσα στην παλιομάννα, που ήταν προς το Λουτρό. Ήταν χαμήλωμα εκεί και δεν φαινόμεσταν. Εκεί θυμάμαι τον Διονύση τον Τζαλαμανιάρη να μας μοιράζει όλους νερό με το κουκούμι.

Οι Τούρκοι δεν μας πείραζαν εμάς. Όταν έφυγαν ήρθε το Ελληνικό στο χωριό μας. Ήμουν στην αυλή μπροστά στο σπίτι μας και έπαιζα. Με φώναξαν μερικοί στρατιώτες και μου χάρισαν ένα ζευγάρι κυάλια με τη θήκη τους.

Το 1912 που ήρθε το Ελληνικό, έστειλαν ειδοποίηση στα χωριά με σύνδεσμο να πάμε όλοι τα αμάξια μας, να τα βάλουν στο ποτάμι, να τα δέσουν και να κάνουν γέφυρα να περάσει ο στρατός ο Ελληνικός. Τα πήγαμε όλοι στον πόρο και ήρθαν και άλλα από τα άλλα χωριά.

Έβαλαν τον ουρμό απ' το ένα πάνω στην κραβατίνα του άλλου, τα έδεσαν και έκαναν γέφυρα να περάσει ο στρατός για την Βέροια.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ(ΚΩΝ/ΝΟΣ ΚΟΛΛΙΤΖΑΣ) ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ

Η μάχη του Σταυρού, ΌΠΟΥ στις 27 Σεπτεμβρίου 1944 διεξήχθη μεταξύ των Γερμανών κατακτητών και τμημάτων του 2^{ου} τάγματος του 16^{ου} ανεξάρτητου συντάγματος Βέρμιου του Ε.Λ.Α.Σ. υπό την αρχηγία του Διοικητού Καπετάν Κολοκοτρώνη(Κων/νος Κολλίτζα). Στην μάχη αυτή σκοτώθηκαν αρκετοί Έλληνες αντάρτες πατριώτες και τραυματίστηκε θανάσιμα, για να εκπνεύσει την επομένη στην Νάουσα, ο προαναφερόμενος άνω καπετάνιος.

Στην μάχη του Σταυρού τραυματίστηκε θανάσιμα στην προσπάθεια του να προς ανασύνταξη των δυνάμεων των ανταρτών που διοικούσε για να ταφή στην ελεύθερη από τις κατοχικές δυνάμεις εκείνες τις ημέρες Νάουσα με τις πρέπουσες στρατιωτικές τιμές.

ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΥΡΠΟΛΗΣΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΤΟ 1906 ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ ΚΟΜΙΤΑΤΖΗΔΕΣ

Πρόκειται λοιπόν για νέες πληροφορίες, που βλέπουν το φως της δημοσιότητας σχετικά με την πυρπόληση του χωριού Νησί από τους Βούλγαρους Κομιτατζήδες το 1906. Είναι μια εκτενής αναφορά που περιέχεται στο βιβλίο που εξέδωσε το 1909 ο Αμερικανός δημοσιογράφος Albert Sonichsen με τίτλο “Οι αναμνήσεις ενός Μακεδόνα αντάρτη” και που κυκλοφόρησε στην Νέα Υόρκη από τις εκδόσεις “Duffield and Company” (τι ειρωνεύα να τ9ο ανακαλύπτουμε εμείς οι γηγενείς Ρουμλουκιώτες σχεδόν μετά από 100 χρόνια!). Σ το σημείο αυτό βέβαια πρέπει να ευχαριστήσω δημόσια τον φίλο μου δάσκαλο Γρηγόριο Γιοβανόπουλο, που στα πλαίσια της εκπόνησης του μεταπτυχιακού του εντόπισε και μου συνέστησε την άνω έκδοση (μετάφραση στα Ελληνικά)

Σημαντικότερο κρίνεται ότι η πυρπόληση του Νησιού είχε διεθνές αντίκτυπο είτε από την πλευρά των Ελλήνων προκληθέντα, είτε απ’ αυτήν των Βουλγάρων.

Γενικά, οι βουλγαρικές συμμορίες ησύχασαν σύμφωνα με τις διαταγές των τοπικών επιτροπών. Στις συγκρούσεις που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ συμμοριών και τουρκικού στρατού οι Βούλγαροι ήταν σε άμυνα. Εξάιρεση αποτελεί η περιοχή των Γενιτσών όπου οι αρχηγοί Λούκα και Αποστόλ επιτέθηκαν στις ελληνικές συμμορίες. Στη λιμνη των Γιαννιτσών έγιναν και πολλές ναυτικές συγκρούσεις.

Οι εφημερίδες σε ολόκληρη την Ευρώπη είχαν πολύ ζωντανές περιγραφές για την καταστροφή. Οι γαλλικές εφημερίδες μάλιστα, υποκινούμενες από ελληνικές πηγές, έγγραφαν ότι πεντακόσιοι τσέτες υπό τις διαταγές του βουλγαρικού στρατού είχαν κατασφαγιάσει άντρες και γυναίκες. Είχαμε ακούσει από τους χωρικούς ότι οι άντρες του Κώστα τριγυρνούσαν στους δρόμους της Νάουσας και καμάρωναν για το πώς μας είχανε διώξει και τρέψει σε τέτοια σε τέτοια άτακτη φυγή, που δεν μπορέσαμε ούτε τους νεκρούς μας να μαζέψουμε.

Κατά τις αφηγήσεις του Δημητρίου Πανταζοπούλου από τον Σχοινιά και του Βασιλείου Τζανόπουλου από την Τριχοβίτσα, από τα χωριά τους διακρίνονταν η φωτιά στο Νησί και υπήρχε στους κατοίκους τους κάποια αναταραχή και φόβος μήπως είχαν και αυτοί την ίδια τύχη με τους Νησιώτες. Μάλιστα οι Σχοινιώτες ζήτησαν προστασία για το χωριό τους και από το γειτονικό Νιχώρι από τον Ραχμή μπέη του Σχοινιά, να επαγρυπνούν δηλαδή οι 2-3 Αλβανοί ένοπλοι που είχε για φρουρά στο κονάκι του.

Η πυρπόληση όμως του χωριού δεν ήταν και χωρίς θύματα. Κάηκε ζωντανός μέσα στο σπίτι του ο οχτάχρονος Θωμάς Σπανός του Βασιλείου.

Το 1906 και πιο συγκεκριμένα το βράδυ της 14^{ης} προς 15^{ης} μαρτίου οι κομιτατζήδες βγαίνουν με τις πλάβες τους στη σκάλα του Νησιού και μπαίνουν μέσα στο χωριό με σκοπό να το κάψουν.

Πράγματι, τις ημέρες αυτές τα Ελληνικά Σώματα της λίμνης έδειξαν έντονη κινητικότητα, προσβάλλοντας την 12^η Μαρτίου το Γκόλο- Σέλο (Γυμνά), την 13^η Μαρτίου την Αγία Μαρίνα της Βέροιας και την 14^η Μαρτίου την Γκολέσση (Λευκάδια), Ναούσης. Κατά συνέπεια είναι πολύ πιθανόν το ενδεχόμενο η επίθεση των κομιτατζήδων στο Νησί και η πυρπόλησή του να είναι ενέργεια αντιποίνων προς τις ελληνικές επιθέσεις στα δικά τους χωριά. Πυρπολήθηκαν πάντως 22 σπίτια και πολλοί στάβλοι, αχυρώνες και μαντριά.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΟ ΤΣΙΝΑΦΟΡΟ(ΠΛΑΤΑΝΟΣ)

Το Τσινάφορο, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν τσιφλίκι τουρκικής ιδιοκτησίας και ανήκε στον Σεφκή μπέη, έναν αρκετά ευκατάστατο Τούρκο, που διαβιούσε τον περισσότερο χρόνο του κυρίως στην Κωνσταντινούπολη. Την εποχή του Μακεδονικού Αγώνα, το χωριό είχε τα περί 100 σπίτια Χριστιανικά, που κατοικούνταν από Ελληνόφωνους Έλληνες Χριστιανούς Ορθόδοξους και περί τα 15 που κατοικούνταν από Τουρκόγυφτους μουσουλμάνους, υπαλλήλων- δουλοπάροικων στον μπέη. Βέβαια, την ίδια εποχή ορισμένες οικογένειες μετοίκησαν στο ακατοίκητο μέχρι τότε τσιφλίκι του Αβζή μπέη του Κλειδιού στο Ζάτφορο, που βρισκόταν μετά τον ποταμό Λουδία και έξω από τα φυσικά όρια του Ρουμλουκιού.

Την εποχή του Μακεδονικού Αγώνα, το Τσινάφορο, λόγω της γειννίας του με το Κλειδί και τον Κάτω Βάλτο, βρίσκεται από νωρίς στο επίκεντρο των συνταρακτικών γεγονότων και της μεγάλης Εθνικής προσπάθειας των Ελλήνων, που διεξάγονταν εκείνη την εποχή για την επιβίωση του Ελληνισμού στις προγονικές του εστίες στον Μακεδονικό χώρο. Οι χωρικοί του, ευθύς εξ αρχής, οργανώνονται σε επιτροπές και ο καθένας προσφέρει σύμφωνα με τις δυνάμεις του και το δικό του λιθαράκι στην εθνική προσπάθεια. Άλλοι επιφορτίζονται με την μεταφορά των όπλων και πυρομαχικών από το Κλειδί στο

χωριό τους, όπου τα παραλάμβαναν άλλοι Ρουμλουκιώτες και τα μετέφεραν στα ανταρτικά σώματα του Βάλτου, άλλοι προσέφεραν τρόφιμα, φιλοξενία και κατάλυμα στους μαχητές Μακεδονομάχους Έλληνες αντάρτες και άλλοι χρησιμοποιούνται ως πληροφοριοδότες, πράκτορες, οδηγοί, σύνδεσμοι, σπλίτες μόνιμοι στα σώματα ή ως επικουρικές δυνάμεις. Το Τσινάφορο γίνεται ο τόπος όπου καταλύουν οι Μακεδονομάχοι νεοεισερχόμενοι στην Μακεδονία ή διερχόμενοι από την περιοχή για ολιγοήμερη ανάπαυση, ξεκούραση ή παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

Πολλές φορές πάλι, στο Τσινάφορο, οι καπετανέοι και οι σπλίτες περίμεναν να πάρουν διαταγές από το Ελληνικό Προξενείο της Θεσσαλονίκης για διάφορες αποστολές ή το χωριό αποτελούσε τον τόπο συγκέντρωσης και αναχώρησής τους. Στο αρχείο καπετάν Πετρίλου διασώζεται μία επιστολή που την έστειλε ένας συνεργάτης του Έλληνα Προξένου Λάμπρου Κορομηλά με το ψευδώνυμο 'Προμηθέας', με ημερομηνία συγγραφής 01/09/1905, και στην οποία φαίνεται ότι διατάσσεται ο άνω καπετάνιος να εξοντώσει μια ληστική συμμορία, που λυμαίνονταν τα γύρω από τον Κολυνδρό μέρη. Σύμφωνα με τη διαταγή, ο Πετρίλος όφειλε να στείλει τον υπαρχηγό του μαζί με τους Ρουμλουκιώτες Τζόλα Περήφανο (Γιώργο Κυριαζόπουλο), Δημήτριο Κραχάλα και Αντώνιο Μιχόπουλο και τον Κουλακιώτη (Χαλαστρινό) Αλέξανδρο Αναγνωστούδι (Αναγνωστόπουλος) στο Μοναστήρι των Αγίων Πάντων πάνω από το χωριό Συκιά, όπου ο ηγούμενος θα τους οδηγούσε στους ληστές για την εξόντωσή τους. Αφήνονταν δε στην ευχέρεια του Πετρίλου αν ήθελε να στείλει τους πιο πάνω άντρες χωρίς τον υπαρχηγό του. Όφειλαν όμως να αναμένουν στο Τσινάφορο κάποιον σύνδεσμο, για να τους παραλάβει και να τους οδηγήσει στη Μονή των Αγίων Πάντων.

Άλλοτε πάλι, οι Τσιναφορνιώτες, μετέφεραν από την Θεσσαλονίκη οι ίδιοι σημειώματα με διαταγές και οδηγίες από το ελληνικό προξενείο που είχαν αποδέκτες τους καπεταναίους του Ρουμλουκιού και του Βάλτου, πηγαίνοντάς τα στις βάσεις τους ή αντίθετα αναφορές των καπεταναίων προς το προξενείο.

Ο Βασίλειος Ντερβίσης προσέφερε τις υπηρεσίες του στον Αγώνα μέχρι την κήρυξη του κινήματος των Νεότουρκων, οπότε και σταμάτησε τη δράση του ως Μακεδονομάχος. Το 1912, περιχαρής υποδέχεται στο Τσινάφορο τον απελευθερωτικό Ελληνικό στρατό, βλέποντας τους μακροχρόνιους αγώνες του να βρίσκουν την δικαίωσή τους.

Ο Δημήτριος Κραχάλας του Ιωάννη και της Ελένης γεννήθηκε στο Τσινάφορο στις 21/09/1879. Από την παιδική του ηλικία γαλουχήθηκε από τον πατέρα του Ιωάννη, που ήταν επί 40 συνεχή χρόνια πρόεδρος στο χωριό, με πατριωτικά αισθήματα. Όταν άρχισε ο Μακεδονικός αγώνας, ο Δημήτριος οργανώθηκε σ αυτόν από τους πρώτους στην περιοχή,

ήδη από το 1904. Εργαζόταν αδιάκοπα ως τροφοδότης των Μακεδονομάχων, σύνδεσμος, πληροφοριοδότης, οδηγός και μεταφορέας όπλων και πυρομαχικών από το Κλειδί και τη Κάλιανη στο Τσινάφορο και κατόπι ν στο Βάλτο. Τα όπλα τα παρελάμβανε από τον Αθανάσιο Παπαδόπουλο από το Κλειδί, με τον οποίο συνεργαζόταν συχνά και ήταν ο στυλοβάτης του Αγώνα στο χωριό του. Μνημονεύεται πως όταν κάποτε αναγκάστηκε α κοιμηθεί ένα βράδυ στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου στην Κάλιανη, κινδύνεψε να τον τσιμπήσει μια οχιά που βρισκόταν μέσα σε ένα σακί, που χρησιμοποίησε ως προσκέφαλο. Συχνά επίσης, παρείχε και στο σπίτι του κατάλυμα στους διερχόμενους από το χωριό Μακεδονομάχους και στους αρχηγούς τους.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΚΛΕΙΔΙ, ΚΑΛΛΙΑΝΗ, ΚΑΡΥΑ ΚΑΙ ΚΑΛΥΒΙΑ

Το Κλειδί είναι το τελευταίο Ρουμλουκιώτικο χωριό στα ανατολικά του όρια, κοντά στον Θερμαϊκό κόλπο και τις εκβολές των ποταμών Λουδία και Αλιάκμονα. Την εποχή κατά την οποία αναφερόμαστε, τα εδαφολογικά και τοπογραφικά δεδομένα της περιοχής ήταν εντελώς διαφορετικά από τα σημερινά. βορειοαναβολικά του χωριού περνούσε ο ποταμός Λουδίας, που τότε ουσιαστικά ήταν ένα αυλάκι που ένωνε την λίμνη των Γιαννιτσών με την θάλασσα, δημιουργώντας στις εκβολές του μια τεράστια ελώδη έκταση, την ονομαζόμενη από τους Ρουμλουκιώτες ως 'κάτω λίμνη'. Στην 'κάτω λίμνη' υπήρχε μια περιοχή, το 'Γιουβάρι', όπου κατάφευγαν τεράστιοι πληθυσμοί ψαριών για την αναπαραγωγή τους. Η είσοδος στο γιουβάρι είχε κλείσει από 2 φράγματα, που είχαν ειδικές εισόδους των ψαριών, τα λεγόμενα 'στόματα'.

Η γειτνίαση λοιπόν του Κλειδιού με τις σκάλες του Θερμαϊκού, ην κάτω λίμνη των Γιαννιτσών, συνέβαλε στο να αποκτήσει ο οικισμός ιδιαίτερη στρατηγική αξία για την διεξαγωγή του Αγώνα. Έτσι, το ελληνικό προξενείο της Θεσσαλονίκης διέβλεψε από πολύ νωρίς την νευραλγικότητα της θέσεώς του. Βρισκόμενοι κοντά στις σκάλες του Θερμαϊκού, ήταν ο καλύτερος τόπος για την αποβίβαση ανδρών, πυρομαχικών και όπλων από την παλαιά Ελλάδα και κατόπιν την προώθηση με την συνδρομή γηγενών οδηγών δια του Ρουμλουκιώτικου κάμπου στην λίμνη των Γιαννιτσών και από εκεί σε όλο τον Μακεδονικό χώρο.

Οι Κλειδιώτες χρησιμοποιούσαν ως σύνδεσμοι και οδηγοί των Μακεδονομάχων, μεταφορείς ανταρτών και πυρομαχικών, τροφοδότες και πληροφοριοδότες. Τα σπίτια του χωριού προσφέρονταν αγόγγυστα για την κατάλυση και διανυκτέρευση των ανταρτών, η οποία γινόταν με πλήρη μυστικότητα, διότι ήταν έντονη η παρουσία των Τούρκων στο χωριό με την ύπαρξη αστυνομικού σταθμού (Καρακόλι), που είχε μόνιμα 4-5 τζανταρμάδες (χωροφύλακες) και την μόνιμη επίσης διαμονή των πολλών υπαλλήλων στο κονάκι του Αβτζή μπέη, ιδιοκτήτη του κτήματος του χωριού.

Στα σπίτια του Κλειδιού κατέλυαν συχνά σώματα των Μακεδονομάχων, είτε στην είσοδο είτε την έξοδό τους από την Μακεδονία, είτε στην ανάληψη διαφόρων αποστολών. Μνημονεύεται ότι κάποια ημέρα υπήρχε στο σπίτι του Αθανασίου Παπαδόπουλου μια ομάδα Μακεδονομάχων οπλιτών. Την ώρα που έτρωγαν το μεσημέρι ,εμφανίστηκαν ξαφνικά οι Τούρκοι χωροφύλακες από το Καρακόλι (αστυνομικός σταθμός) του χωριού. Ο Παπαδόπουλος βγήκε έξω από το σπίτι για να τους υποδεχτεί και να δώσει το απαραίτητο χρόνο στους Έλληνες αντάρτες, προκειμένου να κρυφτούν. Οι Τούρκοι όμως τον συνέλαβαν και τον έδεσαν σε ένα καβάκι (λεύκα), που υπήρχε ανάμεσα από το σπίτι και το καλύβι που ήταν απέναντί του. Τον ξυλοφόρτωναν και τον ανέκριναν επί πολύ ώρα, για να τους φανερώσει τους συνεργάτες των Μακεδονομάχων στο χωριό και μυστικά του Αγώνα. Από ένα παράθυρο του σπιτιού παρακολουθούσαν οι Μακεδονομάχοι την όλη σκηνή και κάποια στιγμή θέλησαν να επέμβουν και να χτυπήσουν με τα όπλα τους τους Τούρκου. Δεν τους επέτρεψαν όμως η σύζυγος και οι άλλοι συγγενείς του Παπαδόπουλου, διότι μετά θα γινόταν χαλασμός στο χωριό και θα δέχονταν τα αντίποινα των Τούρκων οι συγχωριανοί τους. Τελικά, ο Παπαδόπουλος υπέφερε ως το τέλος τον ξυλοδαρμό και την ανάκριση των Τούρκων, οι οποίοι και έφυγα, αφού πρώτα τον απελευθέρωσαν.

Για την απόκρυψη και αποθήκευση των όπλων χρησιμοποιούνταν και ο ναός της Κάλλιανης. Ο παπά-Τριαντάφυλλος Περηφανόπουλος του Κλειδιού, που ήταν εφήμερος και στην Κάλλιανη, συνεργαζόμενος με τον συγχωριανό του Αθανάσιο Παπαδόπουλο και τον Καλλιανιώτη Ντίνο (Κωνσταντίνο) Ακριβόπουλο μετέφεραν τα όπλα στην Κάλλιανη και τα έκρυβαν σε μια ειδικά διαμορφωμένη κρύπτη για τον σκοπό αυτό κάτω από την Αγία Τράπεζα του ναού του Αγίου Δημητρίου.

Στον Μακεδονικό Αγώνα όμως είχαν οργανωθεί και οι κάτοικοι της Κάλλιανης, της Καρυάς και των Καλυβίων. Χρησιμοποιούνταν και αυτοί ως μεταφορείς, τροφοδότες, σύνδεσμοι και οδηγοί ενώ τακτικά επιστρατεύονταν και ως οπλίτες επικουρικοί των ντόπιων σωμάτων

Το χωριό Καλύβια βρισκόταν νοτιοανατολικά από το Κλειδί, από την άλλη όχθη του Αλιάκμον. Το 1906 είχε 15 σπίτια Ελληνικά και 5 Τουρκόγυφτων. Τα Καλύβια ήταν ο τόπος, όπου διέμεναν διερχόμενοι από την περιοχή καπεταναίοι ή λάμβαναν χώρα συναντήσεις μεταξύ τους και με άλλα στελέχη του Αγώνα από την περιοχή ή το κέντρο Αγώνος της Θεσσαλονίκης. Εδώ επίσης ανάρρωναν οι τραυματίες από τις μάχες στον βάλτο ή οι ασθενείς μαχητές από την ελονοσία και ανέμεναν μηνύματα από το ελληνικό προξενείο της Θεσσαλονίκης

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΕΣΗ (ΜΕΤ΄Σ)

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η Μέση είχε γύρω στα 30 σπίτια και ήταν τσιφλίκι τούρκικο, που ανήκε στον Σεκήρ μπέη. Όταν άρχισε η ένοπλη δράση στην περιοχή, οι κάτοικοί του οργανώθηκαν στην κοινή Εθνική προσπάθεια, κυρίως από τον αρχηγό Κέντρου Αγώνος της Βέροιας, Αναστάσιο Τσιορ Μανωλάκη. Μεταξύ αυτών που διακρίθηκαν για την συμμετοχή τους μνημονεύονται ο ιερέας Δημήτριος Μπρασιώτης, ο γιός του Γρηγόριος , ο Δημήτρης Γιαννόπουλος και ο Τσούρδας, ο οποίος διατηρούσε από τα παλιά φιλικές σχέσεις με τους αδελφούς Δημήτριο Κατσάμπα και Πρόδρομο Σκοτίδα και συνεργάστηκαν μαζί τους, από την εποχή που αυτοί διαβιούσαν σε καθεστώς παρανομίας έναντι των τουρκικών αρχών.

Στη Μέση εισέρχονταν συχνά διάφοροι Μακεδονομάχοι, μεμονωμένα ή με τα σώματά τους, είτε περαστικοί για να διανυκτερεύσουν, είτε για να ξεκουραστούν καταλύοντας στα σπίτια του χωριού. Τότε, οι χωρικοί φρόντιζαν να τους περιποιηθούν και να τους παράσχουν την καλύτερη δυνατή φιλοξενία, με πρώτο τους μέλημα την προσφορά πλούσιων γευμάτων και μιας ζεστής γωνιάς στο τζάκι για την ξεκούρασή τους.